

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Satu Pentti ja Elina Vättö

Perehdytyskansio Lappeenrannan seurakuntayh- tymän lapsikerhoihin

Opinnäytetyö 2013

Tiivistelmä

Satu Pentti ja Elina Vättö

Perehdytyskansio Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsikerhoihin, 38 sivua, 4 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2013

Ohjaajat: Sosiaalialan koulutuspäällikkö Helena Wright, Saimaan ammattikorkeakoulu, Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsityön esimies Laura Toivonen, Lappeenrannan seurakuntayhtymä

Tämä opinnäytetyö koostuu opinnäytetyöraportista ja Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsityön perehdytyskansiosta. Lappeenrannan seurakunnan lapsityö koostuu perhekerhoista, päiväkerhoista ja koululaisten iltapäivätoiminnasta. Ajatuksena oli, että perehdytyskansio toimii uusien työntekijöiden perehdytysvälineenä, sekä pidempään työskennelleille ammatillisena työvälineenä.

Opinnäytetyöraportissa määritellään perehdyttäminen ja tarkastellaan sen tärkeyttä työn toimivuuden kannalta. Opinnäytetyö sisältää kyselyn ja esimiehen haastattelun, jonka avulla selvitimme työntekijöiden toiveet perehdytyskansion sisällön suhteen, perehdytyksen nykytilan ja esimiehen näkökulman.

Perehdytyskansion avulla työntekijät ja esimies varmistavat oikean toimintamallin perehdytyksen käytännöstä työssään. Perehdytyskansion avulla työntekijät saavat myös ammatillista tietoa ja neuvoa erilaisiin pulmatilanteisiin, joka vahvistaa omalta osaltaan työntekijöiden ammatillista osaamista.

Asiasanat: perehdytys, kerhotoiminta, lapset

Abstract

Satu Pentti and Elina Vättö

Orientation folder for the Parish of Lappeenranta's Children's Groups, 38 pages, 4 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Program in Social Services

Bachelor's Thesis 2013

Instructors: Senior Lecturer Helena Wright, Lappeenranta Parish Supervisor for Children's Work, Laura Toivanen

This thesis consists of a thesis report and an orientation folder for the Parish of Lappeenranta's Children's church groups consisting of family clubs, day clubs and after-school operations. The orientation folder is to be used for new employees as an induction tool, as well as for regular employees as a professional tool.

The thesis report defines the characteristics of orientation and examines the importance of orientation to the smooth function of the workplace. The thesis contains a questionnaire and an interview with the manager, which revealed the wishes of the workers for the orientation folder content, introduction to the current state of orientation in the workplace, and the perspective of the manager.

The materials produced by this study allow employees and managers to ensure the correct orientation approach to practice in their work. This orientation guide allows employees to receive professional advice and information regarding various problem situations, which will contribute to strengthening the employees' professional skills.

Keywords: orientation, club activities, children

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Perehdyttäminen ja sen kehitys.....	6
2.1 Taustaa	6
2.2 Perehdyttäminen	6
2.3 Laadukas perehdytys	7
2.4 Viiden askeleen menetelmä	8
2.5 Esimies ja perehdytys	8
2.6 Työntekijän näkökulmaa perehdytyksestä.....	9
2.7 Perehdytys ja työhyvinvointi	10
2.8 Perehdytystä säätelevät lait.....	11
3 Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsityö	13
4 Opinnäytetyön tavoitteet ja selvitystehtävät	15
5 Opinnäytetyön toteuttaminen.....	16
5.1 Toteutus	16
5.2 Aineiston keruu.....	17
5.3 Aineiston analysointi.....	18
5.4 Opinnäytetyön eettiset näkökohdat ja luotettavuuden arviointi.....	23
6 Nykyisen toiminnan kuvaus	26
7 Yhteenveto ja pohdinta.....	28
Lähteet	31
Liite 1 Saatekirje.....	2
Liite 2 Kyselylomake.....	3
Liite 3 Esimiehen haastattelu.....	7
Liite 4 Perehdytyskansio.....	1

1 Johdanto

Opinnäytetyömme tavoitteena on parantaa Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsikerhojen perehdyttämisen tasoa. Selvitystehtävänämmen on tuottaa Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsikerhoihin perehdytyskansio. Idea nousi työelämän tarpeesta keväällä 2012. Tällä hetkellä lapsikerhoilla ei ole toimivaa perehdyttämisen mallia tai perehdytysvälinettä. Opinnäytetyömme koostuu raportointiosasta ja itse perehdytyskansioista.

Kiinnostuimme molemmat aiheesta, koska toiveenamme on työstää konkreettinen ja tarpeita vastaava työkalu työelämäänsä. Perehdytyskansio on tärkeä väline työyhteisön ja työn toimivuuden kannalta. Haluamme koota lapsikerhoja varten mahdollisimman monipuolisen ja toimivan perehdytyskansion, jonka sisällössä otetaan huomioon työntekijöiden toiveet. Kansion tulisi toimia uusille työntekijöille ja opiskelijoille perehdytysvälineenä sekä jo pitkään työssä olleille ammatillisena työkaluna.

Perehdytyskansio on tarkoitus ottaa käyttöön lapsityön jokaisessa lapsikerhossa. Perehdytyskansio sisältää yleisen osion, joka sopii sisällöltään jokaiseen kerhoon. Myöhemmin kansion käyttöönottamisen jälkeen jokainen lapsikerho liittyy kansioon omat kerhokohtaiset käytännön ohjeet, kuten kokousmuistiot. Kansion on tarkoitus olla helposti päivitettävässä muodossa, ja sitä on suotavaakin kehittää ja päivittää ajan kuluessa.

Opinnäytetyömme edistää ammatillista osaamistamme siten, että perehdymme paljon varhaiskasvatukseen liittyvään teoretietoon ja materiaaliin. Opimme työmme aikana laatimaan kattavan perehdytyskansion lasten kanssa työskenteleville. Valmistuessamme sosionomeiksi meidän on mahdollista työllistyä myös esimiesasemaan, joten siksi on tärkeää ymmärtää perehdyttämisen hyödyt käytännössä niin esimiehen kuin työntekijän näkökulmasta.

2 Perehdyttäminen ja sen kehitys

2.1 Taustaa

Aikaisemmin työhön perehdyttäminen on ollut enemmän työhön opastavaa tavalla tai toisella. Uusi työntekijä on saanut ohjausta kokeneemmalta työntekijältä, ja näin tieto ja taidot ovat siirtyneet eteenpäin. Laajempaa perehdyttämistä, kuten yritykseen ja organisaatioon tutustumista ei ole nähty tärkeäksi. Käsityöläisten ammattikuntalaitos vaikutti Suomessa 1600–1800-luvuilla ammatti-identiteetin vahvistumiseen. Sen myötä oppipoika kehittyi oppijana sekä osajana. Tällainen oppiminen tuotti niin yritykselle kuin kuluttajille taloudellista hyötyä. (Kupias & Peltola 2009, 13.)

Opastusta pidettiin vielä riittävänä perehdyttämisenä siihen asti, kun organisaatioista ja sitä kautta työtehtävistä tuli monimutkaisempia ja laajempia. Tämän seurauksena työntekijöille alettiin kertoa tarkemmin myös tarkemmin, miten organisaatio toimii ja miksi se on olemassa. (Kupias ym. 2009, 13.)

Perehdyttäminen-sanan merkitys on laajentunut. Aikaisemmin perehdyttämistä pidettiin työhön opastamisena, kun nykyään perehdyttäminen sisältää myös muun muassa työpaikan toiminta-ajatuksen, liike- ja palveluidean, asiakkaat, omaan työhön liittyvät työtehtävät, arvot, mission ja vision. (Kupias ym. 2009, 17–18.)

2.2 Perehdyttäminen

Työhön perehdyttämisen ja opastuksen tavoitteena on terveellinen ja turvallisesti tehty työ (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Työhyvinvointi foorumi: Työhön perehdyttäminen ja opastus kuormittavuuden hallinnan perustana). Kun työntekijä aloittaa uudessa työssään, hän tarvitsee kouluttamista ja valmentamista uusiin työtehtäviin sekä työympäristöön. Tätä uuden työntekijän kehittämistä kutsutaan perehdyttämiseksi. (Kupias ym. 2009, 9.) Perehdyttäminen on tärkeä osa uuden työntekijän työhöntuloa. Perehdytykseen liitetään usein sopeuttaminen työhön ja työyhteisöön, sitouttaminen uuteen työhön, työntekijän koko kapasiteetin hyödyntäminen, sisäänajo, työtehtävien oppiminen sekä osaamisen jakaminen. Lisäksi perehdytykseen voidaan liittää myös työhyvin-

vointi, johtamisen väline, muutos ja kehittyminen, säilyttäminen tai uudistaminen, turvallisuus sekä menestyminen. (Kupias ym. 2009, 17.) Perehdytyksessä työntekijä saa kattavan yleiskuvan uudesta työyksiköstä, työskentelymenetelmistä, koko organisaatiosta sekä hänelle kuuluvasta työstä ja tulevista työkaveistaan. Hyvän perehdyttämisen jälkeen uusi työntekijä pystyy nopeammin suoriutumaan työstään ja hän pystyy kehittymään työssään nopeammin.

Hyvän perehdyttämisen aikana työntekijälle kerrotaan yrityksen arvot, missio sekä visio. Ne ovat kehys, joka ohjaa työntekijän toimintaa ja päätöksentekoa suunnittelusta käytännöntyöhön. Perehdyttäessä tulisi kertoa myös työyhteisön pelisäännöt, työehtosopimus asiat sekä taustalla hallitsevasta lainsäädännöstä, joka ohjaa kaikkea työskentelyä alasta riippumatta. (Pentikäinen 2009, 24.) Perehdyttämistä käsittelevät muun muassa työsopimuslaki, työturvallisuuslaki ja laki yhteistoiminnasta yrityksissä (Kupias ym. 2009, 20).

Perehdyttämisen vaarana on jäädä hyvin pintapuoliseksi, jos sitä ei valmistele etukäteen. Työntekijän tulisi olla itse oma-aloitteinen ja varmistaa myös itse se, että saa perehdyttämisestä kaiken mahdollisen hyödyn irti. (Pentikäinen 2009, 30.)

2.3 Laadukas perehdytys

Perehdyttäminen on laadukkaimmillaan silloin, kun työnantaja vastaa työnopastuksen riittävydestä ja opastukseen käytetyistä oikeista työmenetelmistä. Jokaisen työntekijän on saatava perehdytystä, ja perehdyttäjä voi olla esimies tai työkaveri. Oleellista on, että tietää keneltä voi kysyä apua. Perehdytyksestä tekee laadukasta myös se, että työpaikalla on käytössä kirjallinen perehdyttämissuunnitelma, työpaikkaselvityksen ja riskienarvioinnin antamia tietoja sekä työhön liittyvät ohjeet ja että työn kuormituksen hallintataidot ovat selvillä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Työhyvinvointi foorumi: Työhön perehdyttäminen ja opastus kuormittavuuden hallinnan perustana.)

2.4 Viiden askeleen menetelmä

Viiden askeleen menetelmä on yksi tunnetuimmista työnopastuksen suunnitteluun ja toteutukseen kehitetty menetelmä. Menetelmä on jaettu viiteen ”askelmaan”, jotka läpi käymällä taataan hyvä ja laadukas perehdytys. Ensimmäinen askelma on opastustilanteen aloittaminen, johon kuuluu oppimiseen kannustaminen, tietojen ja taitojen tason arviointi, tehtävän ja/tai tehtäväkokonaisuuden kuvaus sekä tavoitteiden ja välitavoitteiden asettaminen. Toinen askelma on opetus, jossa opastaja näyttää työn, selostaa ja perustelee ja antaa toimintasäännöt. Kolmas askelma on mielikuvaharjoittelu. Siinä opastaja pyytää uutta työntekijää selostamaan työn omin sanoin, seuraa prosessointia ja antaa pelkistetyt säännöt. Neljäs askelma on taidon kokeilu ja harjoittelu, jossa opastaja antaa työntekijän itse kokeilla työtä, antaa palautetta, antaa kokeilla uudestaan sekä lopuksi arvioi taitotason. Viimeisellä askelmalla varmistetaan opittu asia. Opastaja antaa työntekijän työskennellä yksin, antaa palautetta, rohkaisee kysymään sekä päättää opastuksen. (Työturvallisuuskeskus TTK 2009. Työhön perehdyttäminen ja opastus – ennakoivaa työsuojelua.)

2.5 Esimies ja perehdytys

Esimies on paras henkilö kertomaan työpaikan yleisestä tilanteesta, sen vahvuuksista ja tärkeimmistä kehittämiskohdista. Esimiehen tulee kertoa uudelle työntekijälle, mitä häneltä odotetaan uudessa työpaikassa ja mitkä ovat hänen tulevat työtehtävänsä. (Pentikäinen 2009, 25.) Näiden tietojen avulla työntekijällä on selkeämpi kuva tulevasta työstään ja hän pystyy valmistautumaan tuleviin haasteisiin. Uudelta työntekijältä on hyvä myös kysyä, mitä hän itse odottaa uudesta työstään ja mitkä ovat hänen etenemistavoitteensa. (Pentikäinen 2009, 27.)

Hyvä esimies huomioi aina työntekijän omat henkilökohtaiset toiveet ja mielipiteet mahdollisuuksien mukaan, ja näin hänen yksilölliset kykynsä otetaan tehokkaasti käyttöön. Tämä lisää yleensä työntekijän omaa työmotivaatiota, mikä näkyy työn tuloksissa. Nykyaikainen esimies haluaa muodostaa kokonaisvaltaisen kuvan uudesta työntekijästä kyselemällä hänen perhetaustastaan, opiskelun painopisteistä, mieluisimmista opiskeluaiheista sekä harrastuksista. *Ihminen*

on joka tapauksessa kiinteä kokonaisuus, jossa yksityiselämä nivoutuu työhön ja päinvastoin. (Pentikäinen 2009, 27.)

Esimies voi laatia työntekijän ensimmäiselle viikolle selkeän työsuunnitelman, joka tehostaa työntekijän ajankäyttöä ja helpottaa työskentelyä. Uudelle työntekijälle tulisi antaa aikaa ja hänen perehdyttämiseensä tulisi panostaa, koska yleensä alkuun panostaminen näkyy lopputuloksessa positiivisesti. Uusille työntekijöille voisi laatia laatukäsikirjan, joka sisältää selkeässä ja luettavassa muodossa kaikki yrityksen toiminnan kannalta tärkeät periaatteet ja toimintamallit. (Pentikäinen 2009, 29.)

2.6 Työntekijän näkökulmaa perehdytyksestä

Uudella työntekijällä on yleensä vahva halu näyttää osaamistaan ja innostustaan uutta työtä kohtaan. On hyvä valmistautua etukäteen ottamalla selvää yrityksestä esimerkiksi tutkimalla yrityksen internetsivustoja sekä tutustua yhteistyökumppaneihin. Oma-aloitteisuus antaa työntekijästä hyvän ja aktiivisen kuvan. Esimiehelle tulee vaikutelma siitä, että työntekijä osaa paneutua työasioihin ja on aidosti kiinnostunut työstä.

Perehdyttäminen on tärkeää työntekijän aloittaessa uuden työn tai tehtävän, työtehtävien muuttuessa, uusien toimitilojen käyttöönoton yhteydessä, organisaatiomuutosten yhteydessä ja pitkän poissaolon jälkeen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Työhyvinvointi foorumi: Työhön perehdyttäminen ja opastus kuormittavuuden hallinnan perustana). Perehdytyksen aikana uuden työntekijän kannattaa itse kysellä asioita ja olla itse aktiivinen tiedonhankkija. Ensimmäisien päivien asiat unohtuvat helposti, koska tietoa tulee niin paljon. Oman muistin varaan ei kannata jättää kaikkea tietoa, vaan työntekijä voi piirtää itselleen kaaviokuvan yrityksen ja etenkin oman työpaikan toimintakokonaisuudesta. Se on yksinkertainen työkalu, jota on helppo täydentää uutta tietoa saadessa. Työntekijän tulisi miettiä työtä myös asiakkaan näkökulmasta, koska se auttaa ymmärtämään työn kannalta oleellisia asioita. (Pentikäinen 2009, 29.) Uuden työntekijän olisi hyvä valmistautua vastaamaan kysymyksiin, jotka liittyvät esimerkiksi työssä etenemiseen sekä omiin tavoitteisiin. *Perehdyttämisprosessi on ainutkertainen tilaisuus saada läpileikkaus yhtiön toiminnasta.* (Pentikäinen 2009, 30.)

2.7 Perehdytys ja työhyvinvointi

Kun työntekijä saa laadukkaan ja asianmukaisen perehdytyksen, on hänellä valmiudet toimia työssään. Kun työntekijä saa heti tarvitsemansa tiedon työssä toimimiselle, vaikuttaa se omalta osaltaan hänen työhyvinvointiinsa. Myös turvallinen ja terveellinen työympäristö mahdollistavat työhyvinvoinnin ja tuloksellisuuden. Työhyvinvointiin liittyy myös työntekijän omien voimavarojen huomioiminen työuran eri vaiheissa. Lisäksi tarvitaan avoin, arvostava ja luottamuksellinen työilmapiiri. Työn tavoitteena on aina hyvän työtuloksen aikaansaaminen, mutta sen täytyy tukea myös työntekijän omaa hyvinvointia. (Työturvallisuuskeskus TKK 2013. Työhyvinvoinnin portaat -malli.)

Yksilön hyvinvointi muodostuu perustarpeista ja niiden täyttymisestä. Maslow'n (1943) tarvehierarkiassa kuvataan ihmisen tarpeet hierarkkisessa järjestyksessä fysiologisista tarpeista itsensä toteuttamisen tarpeisiin. (Työturvallisuuskeskus TKK 2013. Työhyvinvoinnin portaat –malli.)

Maslow'n tarvehierarkiassa tarpeet ovat jaettu kuudelle tasolle hänen kuvaamassa pyramidimallissa. Neljä ensimmäistä tasoa ovat ihmisen perustarpeita, jotka tulee tyydyttää ennen kahta viimeistä tasoa tarvehierarkiassa. Kaksi viimeistä tasoa ovat itsensä toteuttamisen tarpeita. (Burkitt. Tigertouch.) Myös työhyvinvointia voidaan mitata Maslow'n (1943) tarvehierarkiaan verraten (Työturvallisuuskeskus TKK 2013. Työhyvinvoinnin portaat -malli).

Työhyvinvointiin vaikuttavat ensinnäkin psykofysiologiset perustarpeet, joita ovat organisaation kannalta työnkuormitus, työpaikkaruokailu ja työterveydenhuolto, työntekijän kannalta terveelliset elämäntavat sekä arvioinnin kannalta kyselyt, terveystarkastukset sekä fyysisen kunnon mittaukset. Seuraava työhyvinvointiin vaikuttava tekijä on turvallisuuden tarve. Siihen vaikuttavat organisaation kannalta työsuhde ja työolot, työntekijän kannalta turvalliset, ergonomiset ja sujuvat työ- ja toimintatavat sekä arvioinnin kannalta tilastot, riskit ja työpaikkaselvitykset. Kolmas työhyvinvointiin vaikuttava tekijä on liittymisen tarve. Siihen vaikuttavat organisaation kannalta työyhteisö, johtaminen ja verkostot, työntekijän kannalta joustavuus, erilaisuuden hyväksyminen ja kehitysmyönteisyys sekä arvioinnin kannalta työtyytyväisyys-, työilmapiiri- ja työyhteisön toimi-

vuuskyselyt. Neljäs työhyvinvointiin vaikuttava tekijä on arvostuksen tarve. Organisaatio vaikuttaa omalta osaltaan siihen arvojen, toiminnan ja talouden, paljittamisen, palautteen ja kehityskeskusteluiden avulla. Työntekijällä on oltava aktiivinen rooli organisaation toiminnassa ja kehittämisessä sekä arviointiin kuuluvat työtyytyväisyyskyselyt, taloudelliset ja toiminnalliset tulokset. Viidentenä työhyvinvointiin vaikuttaa itsensä toteuttamisen tarve. Tämä toteutuu organisaation kannalta osaamisen hallinnalla, tarjoamalla mielekästä työtä sekä antamalla tilaa luovuudelle ja vapaudelle. Työntekijän kannalta itsensä toteuttamisen tarve täyttyy oman työn hallinnalla ja osaamisen ylläpidolla sekä arvioinnin kannalta kehityskeskusteluilla, innovaatioilla sekä tieteellisillä ja taiteellisilla tuotoksilla. (Työturvallisuuskeskus TKK 2013. Työhyvinvoinnin portaat -malli.)

2.8 Perehdytystä säätelevät lait

Työturvallisuuslain (23.8.2002/738) 1. luvun (Lain tarkoitus ja soveltamisala) 3§ 3 mom. (Lain soveltaminen vuokratyössä) sanotaan, että työn vastaanottajan on huolehdittava työntekijän perehdyttämisestä (Finlex. Työturvallisuuslaki 2002). Perehdyttämiseen kuuluu perehdytys työhön, työpaikan olosuhteisiin, työsuojelutoimenpiteisiin sekä tarvittaessa työsuojelun yhteistoimintaa ja tiedottamista sekä työterveyshuoltoa koskeviin järjestelyihin. Työntekijä on perehdytettävä riittävästi työhön liittyviin tehtäviin, työskentelyolosuhteisiin ja niihin liittyviin vaaroihin ja riskitekijöihin. (Työturvallisuuslaki, Soveltamisopas, 17–18.)

Myös työturvallisuuslain (23.8.2002/738) 2. luvun 14§ (Työntekijälle annettava opetus ja ohjaus) sanotaan, että työnantajan on annettava työntekijälle riittävästi tietoa työpaikan haitta- ja vaaratekijöistä sekä huolehdittava, että työntekijällä on riittävä ammatillinen osaaminen ja työkokemus. Työntekijän tulee saada riittävä perehdytys työhön, työpaikan olosuhteisiin sekä turvallisiin työtapoihin erityisesti ennen uuden työn tai tehtävän aloittamista tai työtehtävien muuttuessa. Työntekijälle annetaan opetusta ja ohjausta työn haittojen ja vaarojen ehkäisemiseksi sekä työstä aiheutuvan turvallisuutta tai terveyttä uhkaavan haitan tai vaaran välttämiseksi. Työntekijälle annettua opetusta tai ohjausta tulee täydentää tarvittaessa. (Finlex. Työturvallisuuslaki 2002.)

Opetuksella ja ohjauksella on välitön yhteys työn ja työpaikan luonteeseen sekä vaaroihin ja haittoihin, joita työpaikalla todetaan olevan. Työntekijä on erityisesti perehdytettävä työpaikan olosuhteisiin ja työmenetelmiin, etenkin uusille työntekijöille sekä muutostilanteissa. Ohjauksessa on huomioitava työntekijän koulutus, ammatillinen osaaminen ja työkokemus, mutta perehdytyksen tulee olla muutakin kuin ammattitaitovaatimusten varmistamista. Työskentelyn turvallisuutta ei voi jättää pelkän ammattitaidon varaan. Työnopastusta antaa usein toinen työntekijä, mutta vastuu työnopastuksen riittävydestä ja laadusta on työnantajalla. Opastuksen laadun varmistamiseksi käytetään usein kirjallisia työnopastus- ja työskentelyohjeita. Kirjallisten ohjeiden etu on se, että opastuksen sisältö on dokumentoitu. Silloin opastuksen sisältö ei riipu siitä, miten opastaja on itse tottunut työskentelemään. (Työturvallisuuslaki, Soveltamisopas, 36–37)

3 Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsityö

Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsityöhön kuuluu erilaiset lapsille ja perheille suunnatut kerhot. Kerhopaikkoja on ympäri Lappeenrannan kuntaa. Kerhon muotoja ovat seuraavat: päiväkerhot, koululaisten iltapäiväkerhot, perhekerhot, pyhäkoulu ja vauvakerhot. (Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsityön esite 2012.)

Päiväkerhot on tarkoitettu kolmesta kuuteen vuotiaalle ja ne kokoontuvat kaksi kertaa viikossa. Kerhoihin ilmoittaudutaan keväisin ja ne ovat maksuttomia. Mikäli kerhoissa on tilaa, lapsia on mahdollisuus ottaa mukaan toimintaa myös kesken vuodenkin. Päiväkerhotoimintaa järjestetään 17:ssä eri kerhopisteessä eri puolilla Lappeenranta. (Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsityön esite 2012.)

Koululaisten iltapäiväkerhot ovat tarkoitettu 1.–2.-vuosiluokan oppilaille. Iltapäiväkerhojen suunnittelussa huomioidaan lasten yksilölliset tarpeet ja kasvua tukevat tekijät tarjoamalla monipuolista toimintaa kerhoissa. Iltapäiväkerhoja järjestetään 10:ssä eri kerhopisteessä Lappeenrannan alueella. (Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsityön esite 2012.)

Perhekerhot ovat tarkoitettu lasten ja heidän vanhempiensa yhteiseksi kokoontumispaikaksi. Perhekerhoissa leikitään, lauletaan, askarrellaan, hiljennytään Raamatun äärelle sekä saadaan uusia ystäviä. Perhekerhoihin ei tarvitse ilmoittautua etukäteen, ja perheet voivat itse valita, mihin kerhopisteeseen haluavat osallistua. Perhekerho toimii 17:ssä eri kerhotilassa Lappeenrannan alueella. (Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsityön esite 2012.)

Pyhäkoulu on lasten oma kirkko. Pyhäkouluissa lauletaan, rukoillaan ja askarrellaan. Lapsilla on mahdollisuus osallistua myös kirjepyhäkouluun. Pyhäkoulun toimintaa järjestetään yhteensä seitsemässä eri pisteessä ympäri Lappeenranta. (Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsityön esite 2012.)

Kirkko toimii myös lasten kanssa sosiaalisessa mediassa. Internetsivusto lastenkirkko.fi on tarkoitettu lasten virtuaaliseksi ympäristöksi. Virtuaalilaisuuksia ohjaa kirkon työntekijä vetämällä kerhoja sekä rukous- ja kirkkohetkiä. Sivusto

edellyttää sisäänkirjautumista. Sivuston tarkoituksena on, että lapset pääsevät oma-aloitteisesti tutustumaan kirkkoon ja kristilliseen kulttuuriin. Lapsilla on myös mahdollisuus lähettää sivustolle kuvia ja rukouksia. (Lappeenrannan ev.lut. seurakunnat 2012.)

4 Opinnäytetyön tavoitteet ja selvitystehtävät

Opinnäytetyömme tavoitteena on parantaa Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsikerhojen perehdyttämisen tasoa. Selvitystehtävänä on tuottaa perehdytyskansio Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsikerhoihin. Tavoitteeseen pyrimme toteuttamalla kyselyn lastenohjaajille. Tarvitsemme tietoa perehdytyksen nykytilasta, jotta saamme kokonaisvaltaisen kuvan tämän hetkisestä tilanteesta ja perehdytyksen käytännöistä. Perehdytyksen nykytilan tiedostaminen auttaa meitä vastaamaan sisällöllisesti lastenohjaajien tarpeisiin ja kehittämään toimivaa työvälinettä perehdytyksen avuksi. Kansion tulisi toimia lastenohjaajille myös ammatillisena työvälineenä.

Valitsimme aiheen, koska kumpikin meistä haluaa luoda jotain konkreettista ja työelämän tarpeita vastaavaa. Aiheen liittyminen varhaiskasvatukseen oli yksi valintaperusteemme, koska aihe vahvistaa pedagogista osaamistamme varhaiskasvatuksessa. Aiheemme on työelämälähtöinen.

Tällä hetkellä Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsikerhoilla ei ole lainkaan perehdytyskansiota. Lapsikerhoihin tarvitaan hyvä, laaja ja käytännöllinen perehdytyskansio, joka toimii ohjaajien ammatillisena työvälineenä sekä myös uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdytysvälineenä. Perehdytyskansio sisältää myös ammatillisia toimintaohjeita erilaisiin käytännön tilanteisiin.

Opinnäytetyömme on edistänyt osaamistamme muun muassa siten, että olemme perehtyneet varhaiskasvatukseen ja muuhun ammatilliseen kirjallisuuteen liittyvään teorian tietoon ja materiaaliin. Opimme työmme aikana laatimaan kattavan perehdytyskansion lasten kanssa työskenteleville. Olemme opetelleet tiedonhakuja, kvalitatiivisen tutkimuksen perusteita ja sen toteutusta. Tämä on vahvistanut sosionomin ydinosaamisen taidoista eniten menetelmällistä osaamista. Myös vuorovaikutus-, viestintä- ja kanssakulkemisen taidot ovat kehittyneet työn edetessä.

5 Opinnäytetyön toteuttaminen

5.1 Toteutus

Määrällisellä ja laadullisella tutkimuksella on omat paikkansa tieteessä ja toiminnan kehittämisessä. Useissa tilanteissa näiden kahden menetelmän yhdistäminen eli triangulaatio on tarpeellista. (Kylmä ym. 2007, 16–17.) Tilastollisesti yleistettävää tietoa ei ole mahdollista tuottaa samoin kuin määrällisessä eli kvantitatiivisessa tutkimuksessa, koska laadullisessa tutkimuksessa ollaan tekemisissä kertomusten, tarinoiden ja merkitysten kanssa. Laadullisessa tutkimuksessa tärkeimpiä arvoja ovat huolellisuus, eettisyys sekä menetelmällinen tarkkuus. (Kylmä & Juvakka 2007, 16.)

Ihmisen asema on erityisen tärkeä laadullisessa tutkimuksessa. Kysymys on toisaalta tutkimuksen tekijästä itsestään ja toisaalta tutkimukseen osallistuvien ihmisen asemasta tiedon luomisessa. Laadullisen tutkimuksen aihepiirit ovat usein hyvin henkilökohtaisia, ja tätä voidaan pitää yhtenä laadullisen tutkimuksen tunnusomaisena piirteenä. (Kylmä ym. 2007, 20.) Siksi onkin tärkeää valita tutkimukseen osallistuvat henkilöt tarkasti, koska osallistujilla täytyy olla kokemusta tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Toinen tunnusomainen piirre laadullisessa tutkimuksessa on osallistujien määrä, joka on selvästi pienempi kuin määrällisessä tutkimuksessa. (Kylmä ym. 2007, 26–27.) Työmme on laadullinen tutkimus, koska osallistujia on vähäinen määrä ja kysymykset pohjautuvat vastaajien kokemuksiin ja mielipiteisiin. Sisällön analyysi on tapahtunut aineistolähtöisesti.

Perehdytyskansion työstäminen on lähtenyt liikkeelle saatuamme idean koululta maaliskuussa 2012. Olimme heti idean satuamme yhteydessä työelämäohjaajaamme sähköpostitse, jossa sovimme ensimmäisen tapaamisen 21.3.2012. Syyskuussa 2012 tapasimme ohjaavan opettajamme ensimmäistä kertaa, jolloin keskustelimme aiheemme sisällöstä ja sen työstämisestä yleisesti. Teimme syyskuussa opinnäytetyömme suunnitelman, kyselylomakkeen ja saatekirjeen, ja tapasimme tällöin myös opettajia saadaksemme neuvoja näiden tekemiseen. Syyskuussa tapasimme myös työelämäohjaajaamme, jolloin kävimme tarkemmin läpi kyselyn toteuttamista. Toteutimme kyselyn seurakunnan lastenohjaajille

marraskuussa 2012. Kirjoitimme kansion sisältöä syyskuusta 2012 helmikuuhun 2013 kyselyn kautta saatujen toiveiden ja tarpeiden mukaisesti. Teimme myös yhteistyötä työelämäohjaajaamme ja opettajan kanssa sähköpostitse ja tapaamisten kautta. Aloimme käsitellä kyselyn vastauksia joulukuussa 2012. Tämän jälkeen kokosimme kirjoittamamme teoriatiedon. Olemme koko prosessin työskentelyajan kirjoittaneet itsellemme ylös työn etenemisen vaiheita. Lähetimme työelämäohjaajallemme kyselyn sähköpostitse helmikuussa 2013, joihin saimme vastaukset maaliskuussa 2013. Toukokuussa 2013 raportin viimeistelyä, 5-vaihe-seminaarin pitäminen, kypsyysnäytteen tekeminen sekä työn lähettäminen suomen kielen tarkastukseen ja opponointi.

5.2 Aineiston keruu

Laadullisen tutkimuksen tekijät keräävät ainakin kolmenlaista tietoa: osallistujien taustatiedot (joiden avulla kerrotaan, minkälaiset ihmiset tuottivat tutkimuskohteesta tämän kuvauksen), aineiston ja muistiinpanoja tutkimusprosessista. Aineistoa voi kerätä erilaisilla haastattelumenetelmillä, kuten yksilö-, ryhmä- ja puhelinhaastattelulla. (Kylmä ym. 2007, 76–88.)

Toteutimme 14.11.2012 kyselyn Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsityön ohjaajille heidän kokouksensa jälkeen Lappeenrannan kirkon kokoushuoneessa. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää perehdytyksen nykytilanne sekä saada lastenohjaajien toiveita perehdytyskansion sisällöksi.

Keräsimme aineiston kyselylomakkeiden avulla seurakuntayhtymän lapsityön ohjaajilta. Aineistoksi saimme yhteensä 19 kappaletta kyselylomakkeiden vastauksia. Osa kysymyksistä oli avoimia kysymyksiä, ja niiden avulla selvitimme perehdytyksen nykytilaa. Osa kysymyksistä oli strukturoituja, ja niiden avulla pyrimme selvittämään, mitä asioita lastenohjaajat kokevat tärkeiksi kansion sisällöksi. Emme halunneet rajata liikaa kysymyksiä, jotta emme sulkisi pois mitään oleellista osa-aluetta.

Ennen kyselylomakkeiden jakamista kerroimme työntekijöille opinnäytetyöstämme, kyselyn tarkoituksesta, vastausten tärkeydestä ja niiden käsittelystä. Jaoimme kyselylomakkeet henkilökohtaisesti lapsityön ohjaajille ja keräsimme ne pois kyselyyn vastaamisen jälkeen. Näin uskoimme saavan parhaimman

vastausprosentin. Varasimme 40 kappaletta kyselylomakkeita, mutta kaikki työntekijät eivät olleet paikalla, joten saimme toteutettua kyselyn 19 henkilölle. Kyselyyn vastattiin nimettömänä.

Kyselylomake oli jaettu kolmeen eri teemaan: taustaan, perehdyttämiseen ja perehdytyskansion sisältöön. Jakamalla kysymykset teemoihin, saimme selkeästi ryhmiteltyä kysymykset ja näin varmistimme, että saamme kerättyä kyselyn avulla tarpeelliset tiedot. Kyselylomakkeessa oli yhteensä 11 kysymystä, ja suurin osa kysymyksistä oli avoimia kysymyksiä.

Toinen aineiston keruumenetelmä oli työelämäohjaajan haastattelu. Haastattelu tehtiin sähköpostin välityksellä.

5.3 Aineiston analysointi

Aineiston käsittelyn tarkoituksena on tallentaa erilaista tietoa. Aineiston käsittely on erittäin tärkeä tutkimuksen vaihe, jossa tutkimusaineisto käännetään tekstiksi. Aineiston avoimien kysymyksien vastauksien kirjoittaminen auki tekstiksi oli aikaa vievää mutta se on tärkeää, koska silloin tutkija saa keräämästään aineistosta kokonaiskuvan, joka auttaa aineiston analyysissä. (Kylmä ym. 2007, 110–111.)

Aineiston käsittelyn jälkeen aineisto analysoidaan, jotta tutkimustulokset saadaan näkyviin (Kylmä ym. 2007, 112). Yksityiskohtaisessa analyysissä haastattelun kokonaisuuden hahmottaminen mahdollistaa aineiston yksityiskohtaisemman analyysin. Analyysi jaetaan kolmeen vaiheeseen: pelkistämiseen, ryhmittelyyn ja abstrahointiin. Aineistosta tunnistetaan tutkittavaa ilmiötä kuvaavia tekstin osia, joita kutsutaan merkitysyksiköiksi. Alkuperäisilmaukset voidaan merkitä haastatteluaineistossa värillisellä korostuksella, jotka ovat pohjana pelkistämiseksi eli koodaukselle. Pelkistämisestä käytetään myös ilmaisua tiivistäminen, jolloin aineiston olennainen sisältö tiivistyy. (Kylmä ym. 2007, 116–117.)

Yksityiskohtaisen analyysin toisessa vaiheessa pelkistetyt ilmaukset kootaan erilliseksi listaksi. Tämän jälkeen pelkistettyjä ilmaisuja vertaillaan ja etsitään sisällöllisesti samankaltaisia ilmauksia, jotka kootaan ja yhdistetään samaan luokkaan. Ryhmittelyssä on kyse pelkistettyjen ilmaisujen erilaisuuksien ja yhtä-

läisyyksien etsimisestä ja yhdistämisestä. Yhdistämisen jälkeen luokka nimitään, joka kattaa kaikki sen alle tulleet pelkistetyt ilmaukset. Ryhmittely voi koostua useammasta vaiheesta: ensin muodostuu luokkia ja luokista muodostuu yläluokkia. Ryhmittelyssä on huomioitava, ettei aineistoa ryhmittele liikaa, jolloin informaatio arvo vähenee. Aineiston pelkistämis- ja ryhmittelyvaiheessa on jo mukana abstrahointia. Abstrahointi asettuu päällekkäin analyysin edellisten vaiheiden kanssa. Pelkistämisen, ryhmittelyn ja abstrahoinnin avulla saa vastauksen tutkimuksen tarkoitukseen ja tehtäviin. (Kylmä ym. 2007, 118–119.)

Teimme aineiston analyysin pelkistämisen ja ryhmittelyn kautta vähitellen abstrahoiden kysymysten 3, 4, 5 6,7 ja 10 kohdalla. Poimimme aineistosta merkitykselliset ilmaukset, joista kokosimme pelkistetyt ilmaukset. Pelkistetyistä ilmauksista muodostimme ryhmittelyn avulla alaluokat. Alaluokista saimme muodostettua yläluokat.

Esimerkki 1.

Kysymys 10. *Millainen hyvä perehdytyskansio mielestänne on?*

Tämän kysymyksen avulla halusimme selvittää, millainen hyvä perehdytyskansio lastenohjaajien mielestä on. Vastauksena saimme, että hyvä perehdytyskansio on selkeä, kattava, ytimekäs, selkeästi luokiteltu sekä monipuolinen.

Luokkien muodostaminen on esitetty Taulukossa 1.

Merkityksellisistä ilmauksista pelkistetyt ilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltyinä alaluokkiin	Alaluokista muodostetut yläluokat
<ul style="list-style-type: none"> • asiallinen • ilmeikäs • kattava • riittävästi tietoa • yksityiskohtainen • laaja • monipuolinen • selkeä joka sisältää käytännön ohjeita • selkeä • selkeä • toimiva • selkeä • selkeä • ytimekäs 	<ul style="list-style-type: none"> • kattava/monipuolinen • lyhyt • selkeä 	<ul style="list-style-type: none"> • selkeä • kattava

<ul style="list-style-type: none"> • selkeä • johdonmukainen • perustärkeätieto • monipuolinen • laaja • kattava • selkeä • selkeä • ytimekäs • selkeä • helppo • ytimekäs • monipuolinen • selkeä luokitus • ytimekäs • lyhyt • pientä huumoria sisältävä • kuvia • selkeä sisällysluettelo 		
---	--	--

Taulukko 1. Hyvän perehdytyskansion ominaisuudet

Esimerkki 2.

Kysymys 7. Mitä pitäisi kertoa uusille työntekijöille perehdytyksessä?

Tämän kysymyksen avulla varmistamme, että työstämämme perehdytyskansio tulee sisältämään lastenohjaajien näkökulmasta tärkeät asiat.

Alaluokiksi esiin nousivat: kerhon käytännöt ja toimintatavat, henkilökuntaan ja lastenohjaajan työnkuvaan liittyvät asiat, lapsiin liittyvät asiat ja erityistarpeet ja työpisteeseen liittyvät asiat ja tilojen esittelyn. Yläluokiksi nostimme lastenohjaajan työkuvaan ja kerhon toimintaohjeet ja käytännöt sekä kerhojen tiloihin ja lapsiin liittyvät asiat ja erityishuomiot.

Luokkien muodostaminen on esitetty Taulukossa 2.

Merkityksellisistä ilmauksista pelkistetyt ilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltyinä alaluokkiin	Alaluokista muodostetut yläluokat
<ul style="list-style-type: none"> • ensiapu • vaitiolovelvollisuus • työpaikan esittely • lukujärjestys • pelisäännöt • toimintaohje sairastumis tilanteessa • kuinka paperit täytetään • Mistä mitäkin löytyy • toiminnan kuvaus ja -muodot • toimintaohje ongelmatilanteessa ja yhteystiedot • lasten diagnoosit • talon järjestys • kerhon toimintajärjestys • mahdolliset ulkopuoliset riskit • kerhojen toimintaohjeet • kerhojen sijainnit • päivän kulku • työntekijät • paikkojen esittely • tärkeimmät asiat • tilat ja ympäristö • välineet ja niiden säilytyspaikat • turvallisuus asiat , turvallisuussuunnitelma • toimipisteiden sijainnit • yhteystiedot • palkat • ohjaajan toimenkuva • pelisäännöt • toimintaohjeet sairastumis tilanteissa, omien asioiden hoitamisessa työajalla, lomat • työnkuvaus • materiaalin hankinnat • käytössä olevat resurssit • kerhojen rutiinit ja kulku • pelisäännöt • ohjaajan työnkuva • kerhopaikan käytännöt • lasten iät • lasten erityispiirteet • työajat 	<ul style="list-style-type: none"> • Työpisteeseen liittyvät asiat, ja tilojen esittely • Lapsiin liittyvät asiat ja erityistarpeet • Henkilökuntaan ja ohjaajan työnkuvaan liittyvät asiat • Kerhon käytännöt ja toimintatavat 	<ul style="list-style-type: none"> • Kerhojen tiloihin ja lapsiin liittyvät asiat ja erityishuomiot • Lastenohjaajan työnkuva ja kerhon toimintaohjeet ja käytännöt

<ul style="list-style-type: none"> • tarvikkeiden ja lelujen paikat • työasu • työpaikan järjestyksen pitäminen • talon tavat • lasten allergiat • tärkeät tiedot • toimintatavat • ensiapu • ongelmat • työhön liittyvät asiat • puhelimien ja avainten sijainti • lapsilistat ja muut tärkeät asiat • käytännöt • työvuorot • kattava tieto työstä ja sen sisällöstä • painotus kristillisestä arvopohjasta ja kasteopetus • kerhopisteen esittely • näyttää tavarat • kertoa lapsityöstä • kertoa lapsiryhmästä • eri kerhojen sisältö • ohjelmarunko • toimintasuunnitelma • ryhmän sisäiset erityistarpeet • työpisteen tiedot • osoitteet ja puhelinnumerot • työntekijöiden työpisteet • lasten erityistiedot 		
--	--	--

Taulukko 2. Mitä pitäisi kertoa uusille työntekijöille perehdytyksessä.

Kyselylomakkeen ensimmäisen osion kysymykset käsittelivät **taustatietoja**. Taustatiedoissa lähdimme selvittämään, onko lastenohjaajien koulutuksella, työkokemuksella ja lapsiryhmän ikäjakaumalla yhteyttä varhaiskasvatuksen aihe-alueiden tärkeyteen. Toisin sanoen pyrimme selvittämään, mitä varhaiskasvatuksen aihe-alueita kunkin ikäryhmän kanssa työskentelevät lastenohjaajat kokevat tärkeiksi. Halusimme myös tietää, minkä koulutuksen saaneille teemme kansiota, jotta voimme huomioida tämän perehdytyskansion sisällössä.

Kyselylomakkeen toisen osion kysymykset käsittelivät **perehdyttämisen nykytilaa**. Toivoimme kysymysten avulla saavan selville tämänhetkisen perehdytyksen tasoa ja käytäntöjä sekä kokonaisvaltaisen kuvan perehdytyksestä. Koim-

me tarpeelliseksi myös selvittää onko lastenohjaajien perehdytyksestä jäänyt jotain oleellista puuttumaan, jotta voisimme huomioida tämän tulevassa perehdytyskansiossa.

Kyselylomakkeen kolmas osa käsitteli **perehdytyskansion sisältöä**. Toivoimme saavamme kysymysten avulla selville, mitä asioita lastenohjaajat haluavat kansion sisältävän. Tässä osassa kyselylomaketta annoimme valmiita vaihtoehtoja, joista vastaajat saivat rastittaa tärkeimmiksi koetut aiheet, esimerkiksi tärkeät yhteystiedot, ensiapu. Antamalla valmiita vaihtoehtoja varmistimme, että vastaukset eivät jää puutteellisiksi. Näin saimme myös ehdotettua etukäteen esimiehen kanssa suunniteltuja aihe-alueita vastaajille. Vastaajilla oli mahdollisuus kirjoittaa myös oma ehdotuksensa sisällön aihe-alueiksi, vastaamalla kohtaan ”muu, mikä”. Tällä halusimme varmistaa, että työntekijät saavat itse vaikuttaa kansion sisällön alueisiin. Avoimen vastausvaihtoehdon avulla varmistimme, ettemme sulkeneet mitään vastaajien mielestä tärkeää aihetta pois. Pyysimme vastaajia mainitsemaan viisi tärkeintä aihetta vielä erikseen. Pyysimme vastaajia mainitsemaan varhaiskasvatuksen tärkeät aihe-alueet erikseen muista aihe-alueista. Annoimme vastaajille jälleen ennalta suunniteltuja vastausvaihtoehtoja sekä ”muu, mikä” -kohdan. Halusimme eritellä varhaiskasvatuksen aiheet muista aiheista, koska tämä osa liittyy ammatillisen työväliseen sisältöön sekä halusimme selvittää tämän avulla, mistä teoriatiedoista lastenohjaajat hyötyvät työssään. Toinen aineistonkeruumenetelmä oli lapsityön **esimiehen haastattelu**.

5.4 Opinnäytetyön eettiset näkökohdat ja luotettavuuden arviointi

Eettisenä näkökohtana liitämme opinnäytetyöhömmme luottamuksellisuuden, anonymiteetin, aineiston säilytyksen, lähdekritiikin ja oikean tavan lainata tekstiä, työntekijöiden työn moninaisuuden huomioimisen, työntekijöiden osallisuuden eli toiveiden huomioon ottamisen ja tarpeisiin vastaamisen sekä uskonnollisuuden huomioimisen.

Kyselyyn vastanneiden henkilöllisyys ei tule julki työssämme. Emme myöskään kerää vastanneiden henkilötietoja tai muuta yksityisyyteen liittyvää tietoa. Kyselyn tuloksissa anonymiteetti toteutui osittain. Kyselyyn vastattiin nimettömänä,

mutta selvitys koskee nimettyä työyhteisöä. Otimme huomioon kyselylomakkeen laatimisessa ja kysymysten tekemisessä selkeyden ja ymmärrettävyyden, emmekä tietoisesti johdatelleet kysymysten asettelun kautta vastaajia. Jaoimme kyselylomakkeet ja keräsimme vastaukset henkilökohtaisesti, jolloin varmistimme, etteivät vastaukset mene muiden tietoon. Emme säilytä aineistoa työmme jälkeen, vaan hävitämme sen asianmukaisesti.

Lähdekritiikki ja oikea tapa lainata tekstiä liittyy eettisiin näkökohtiin siten, että tällöin lähdemateriaalin tulee olla tieteellistä ja puolueetonta, sekä alkuperäisen tekijän tuottamaa tietoa (Mäkinen 2006, 128).

Työntekijöiden työn moninaisuuden huomioiminen on tärkeää eettisenä näkökohtana. Emme käsittele työnkuvaa kapea-alaisesti, vaan pyrimme huomioimaan ammatissa esiin tulevia haasteita, kuten huolen puheeksi ottaminen tai lastensuojeluilmoituksen tekeminen.

Eettisenä näkökohtana näemme myös työntekijöiden osallisuuden kansion työstämisessä. Pyrimme kyselyn avulla ottamaan huomioon heidän toiveensa ja tarpeensa kansion sisällöstä.

Myös uskonnollisuus liittyy eettisyyteen. Mietimme, kuinka huomioimme uskonnollisuuden seurakunnan työmuotona. Emme kuitenkaan käsittele uskonnollisuutta omana aiheena, vaan pyrimme huomioimaan sen taustalla.

Eettisyyttä mielestämme lisää se, kun teemme yhteistyösopimuksen lapsikerhojen esimiehen kanssa. Tietosisältönä käytämme luotettavia lähteitä, kysymme luvat kuvien käyttöön ja merkitsemme lähdetiedot selkeästi työhömmä. Olemme kysyneet Mannerheimin Lastensuojeluliitolta sekä Suomen Punaiselta Ristiltä luvat kuvien ja tiivistelmien käyttöön.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida kriteereillä uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys ja siirrettävyys. Uskottavuutta arvioidessa huomioidaan tutkimuksen ja tulosten uskottavuutta sekä sen osoittamista tutkimuksessa. On varmistettava, että tutkimustulokset vastaavat tutkimukseen osallistuneiden käsityksiä tutkimuskohteesta. Uskottavuutta voidaan vahvistaa keskustelemalla tutkimustuloksista tutkimukseen osallistujien kanssa eri vaiheissa.

Osallistujia voi pyytää arvioimaan tulosten paikkansa pitävyyttä. Toinen mahdollisuus vahvistaa uskottavuutta on keskustella tutkimusprosessista ja sen tuloksista toisten samaa aihetta tutkivien ihmisten kanssa. Uskottavuutta vahvistaa myös se, että tutkija on tarpeeksi pitkän ajan tekemisissä tutkimuksen kanssa. (Kylmä ym. 2007, 127–128.)

Vahvistettavuus liittyy koko tutkimusprosessiin ja sen kirjaamiseen siten, että toisella tutkijalla on mahdollisuus seurata prosessia pääpiirteissään. Tutkimuksen tekijä voi kirjoittaa muistiinpanoja tutkimuksen eri vaiheista, tai tutkimuspäiväkirjaa. Usein tutkimuspäiväkirjan tekeminen korostuu laadullisessa tutkimuksessa, koska laadullinen tutkimus pohjautuu usein avoimeen suunnitelmaan, joka tarkentuu prosessin edetessä. Laadullisessa tutkimuksessa toinen tutkija ei kuitenkaan aina päädy samaan tulokseen, vaikka aineisto olisi sama. Laadullisessa tutkimuksessa hyväksytään se, että todellisuuksia on monia. (Kylmä ym. 2007, 129.)

Refleksiivisyys tarkoittaa sitä, että tutkija on tietoinen omista lähtökohdista tutkimuksen tekijänä. Tutkijan on arvioitava, kuinka hän itse vaikuttaa aineistoon ja tutkimusprosessiinsa, ja hänen on kuvattava lähtökohdat tutkimusraportissa. (Kylmä ym. 2007, 129.)

Siirrettävyydellä tarkoitetaan tutkimuksen tulosten siirtämistä muihin vastaaviin tilanteisiin. Tutkijan on kuvailtava riittävästi tutkimukseen osallistujia ja ympäristöä, jotta lukija voi arvioida tulosten siirrettävyyttä. (Kylmä ym. 2007, 129.)

Olemme käyttäneet monipuolisesti eri varhaiskasvatusta ja perehdyttämistä koskevia kirjoja ja muita lähteitä. Teokset ovat pääosin uusia ja tarkastelevat lasta, lapsen kehitystä ja oppimista sekä perehdyttämisen muuttuneita käytäntöjä monipuolisesti.

6 Nykyisen toiminnan kuvaus

Emme pystyneet **taustatiedoissa** suoraan yhdistämään tärkeäksi koettuja asioita tietyn ikäryhmän kanssa työskenteleviin ja työkokemuksen määrään, vaan tärkeäksi koetut asiat jakautuivat mielestämme melko tasapuolisesti. Suurin osa vastanneista on suorittanut lapsi- ja perhetyön perustutkinnon. Yleiskuva lastenohjaajien aiemmin saamasta perehdytyksestä on ollut hieman puutteellista, mutta kuitenkin heidän subjektiivinen kokemuksensa on, että he ovat olleet tyytyväisiä saamaansa perehdytykseen. Perehdytys on tapahtunut pääsääntöisesti työparin ohjeistuksella ja neuvoilla työn ohessa. Vastausten perustella saimme melko selkeän kuvan siitä, ettei lapsityössä ole ollut aiempaa perehdytysvälinettä perehdytyksen apuna. Tämä tieto motivoi meitä kansion työstämisessä.

Perehdytys koetaan nykyisin hieman puutteelliseksi. Perehdytys tapahtuu pääosin lastenohjaajien toimesta oman työnsä ohella ja sen tasoon vaikuttaa uuden työntekijän oma aktiivisuus. Lastenohjaajien mielestä perehdytyksessä tulisi nousta esille lastenohjaajan työkuva, kerhon toimintaohjeet ja käytännöt sekä kerhojen tiloihin ja lapsiin liittyvät asiat ja erityishuomiot.

Perehdytyskansion sisällön tärkeimmäksi aiheeksi nousivat työyhteisön pelisäännöt. Viiden tärkeimmän aiheen joukosta eniten mainittiin seuraavia: tärkeät yhteystiedot, lastenohjaajan työnkuva, työyhteisön pelisäännöt, turvallisuus- ja pelastussuunnitelma, ensiapu ja uuden työntekijän perehdytysosio. Saimme vastausten kautta varmistettua, että esimiehen kanssa ennalta suunnitellut aiheet koettiin tärkeiksi. Tärkeimpänä varhaiskasvatuksen aihe-alueena pidettiin huolen puheeksi ottamista. Vastausten avulla selvisi, että lastenohjaajat pitävät tärkeänä kansion sisältävän ammatillista teoriatietoa monipuolisesti. Kokonaisuudessaan kansion rakenteesta saimme sellaisen kuvan, että lastenohjaajien mielestä hyvä perehdytyskansio on selkeä, kattava, ytimekäs, selkeästi luokiteltu sekä monipuolinen.

Esimiehen haastattelun kautta selvisi, että perehdytykseen osallistuvat niin esimiehet kuin lastenohjaajat, mutta se ei ole kenenkään lastenohjaajan vastualue. Perehdytys ei ole varsinaisesti muuttunut ajan myötä. Perehdytyksen

tulisi olla suunnitelmallisempaa ja sen merkitystä tulisi korostaa. Vastaukset kansion sisällön suhteen olivat yhteneväisiä lastenohjaajien vastausten kanssa.

7 Yhteenveto ja pohdinta

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tehdä perehdytyskansio Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsikerhoihin sekä kirjallinen raportti työmme prosessista. Opinnäytetyömme lähti liikkeelle työelämän konkreettisesta tarpeesta. Opinnäytetyötämme varten tehdystä kyselystä lastenohjaajille ja lapsityön esimiehelle nousi esille perehdytyskansion tarpeellisuus eri kerhopisteissä. Lähdimme opinnäytetyömme kautta vastaamaan tähän tarpeeseen ja pyrimme toteuttamaan prosessiamme mahdollisimman työelämälähtöisesti. Kyselyn avulla saimme selville lastenohjaajien toiveita kansion sisällöksi sekä paremman kokonaiskuvan siitä, mistä ammatillisesta tiedosta he hyötyvät työssään eniten. Olemme pyrkineet rakentamaan perehdytyskansion lastenohjaajien toiveiden ja tarpeiden mukaisesti. Olemme myös pyrkineet rakentamaan kansion ulkoasun ja rakenteen toiveiden mukaisesti mielekkääksi ja helppolukuiseksi.

Opinnäytetyönämme tuli laatia jokaiseen lapsikerhoon yksi yhteinen perehdyttämisen väline, joka sisältäisi työn käytännöllisiä neuvoja ja ohjeita sekä ammatillista tietoa. Kansion tulisi toimia uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdyttämisen välineenä sekä antaa ammatillista tietoa jo pitkään työssä olleille lastenohjaajille. Rajasimme tekemästämme perehdytyskansioista pois kerho-kohtaisen osion, jotta jokaisen kerhon ohjaajat voivat halutessaan liittää kansioon myöhemmin mielestään tarpeellista tietoa kerhon toiminnasta. Jälkeenpäin pohdimme, että tutustuminen kerhoihin olisi auttanut meitä hahmottamaan lastenohjaajien toimintaympäristöä paremmin.

Kyselyn vastausten perusteella toiveena oli, että kansio tulisi sisältämään mahdollisimman laajasti ja yksityiskohtaisesti tietoa, mutta kuitenkin kansion tulee olla selkeä ja siitä tulisi löytyä helposti keskeiset teemat eri aihe-alueista. Tähän pyrimme vastaamaan tekemällä aihe-alueiden alkuun lyhyet tiivistelmä sivut, jonka jälkeen kansioista löytyi yksityiskohtaisempaa tietoa.

Kyselylomakkeen pyrimme rakentamaan niin, että saimme riittävästi tietoa sen avulla. Kysely toteutettiin seurakunnan lapsityön kokouksen loputtua, jolloin kerroimme vastaajille opinnäytetyömme tavoitteista, toteutuksesta ja vastausten käytöstä.

Perehdytyskansio onnistui mielestämme hyvin, ja saimme koottua siihen tietoa monipuolisesti. Pyrimme käyttämään opinnäytetyössämme mahdollisimman uutta tietoa ja kirjallisuutta, jotta kansio ja raporttimme ovat luotettavia ja ajan-kohtaisia. Perehdytyskansio tulee paperiversiona konkreettisesti kansioon, johon on helppo myöhemmin liittää tarpeellista tietoa. Annamme työelämään myös sähköisen version perehdytyskansioista, jotta kansion päivittäminen ja muokkaaminen on mahdollista myös myöhemmin.

Työssämme haastavinta on ollut työn rajaus ja aineiston analyysin kirjoittaminen auki lukijalle helposti ymmärrettävään muotoon. Opinnäytetyöprosessi on kokonaisuudessaan tukenut ammatillista kasvuamme ja vahvistanut varhaiskasvatuksen pedagogista osaamistamme. Sosionomin ydinosoamisesta opinnäytetyömme on mielestämme eniten vahvistanut menetelmällistä osaamista. Olemme opetelleet tiedonhakua, kvalitatiivisen tutkimuksen perusteita ja sen toteutusta. Opinnäytetyömme on kehittänyt sosionomin ydintaidoista mielestämme eniten vuorovaikutus-, viestintä- ja kanssakulkemisen taitoja, koska työmme on vaatinut paljon yhteistyötä työelämän edustajan, opettajien ja työparin kanssa. Tutkimisen ja kehittämisen taidot ovat mielestämme myös kehittyneet, koska olemme opetelleet luomaan uuden ja monipuolisen työvälineen työelämään. Oman työn organisointitaitojen koemme myös kehittyneen työn edetessä.

Opinnäytetyömme edisti ydinosoamisen kompetensseista vähiten arkielämän ja sosiaalisen toimintakyvyn tukemista, koska kohdistimme työmme yksilön sijasta työyhteisöön ja sen tarpeisiin. Myös toimintaympäristön tunteminen jäi vähäiseksi, koska rajasimme työstämme pois kerhokohtaisen osion, eli emme tutustuneet lapsikerhojen toimintaan käytännössä. Opinnäytetyömme edisti ydintaidoista vähiten työyhteisössä toimimista sekä työn johtamisen taitoja.

Jatkotutkimusaiheena näemme työmme tarpeellisuuden selvittämisen käytännössä. Jos meillä olisi ollut aikaa työstää prosessia pidempään, niin olisimme todennäköisesti tehneet lastenohjaajille palautekyselyn perehdytyskansion toimivuudesta käytännön työssä.

Toivomme, että tämän perehdytyskansion avulla Lappeenrannan seurakunnan lapsityön perehdyttäminen kehittyisi vielä laadukkaammaksi ja toimivammaksi.

Lähteet

Kupias, P. & Peltola, R. 2009. Perehdyttämisen pelikentällä. Helsinki: Palmenia.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.

Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsityön esite 2012.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Pentikäinen, M. 2009. Ensiaskleet esimiehenä. Helsinki: WSOY pro.

Työterveyslaitos 2008. Työturvallisuuslaki. Soveltamisopas. Helsinki: Tammer-Paino Oy.

Burkitt J. H. Tiger Touch. The proper keeping of tigers and Maslow's hierarchy of needs.

<http://www.tigertouch.org/documents/hierarchy.pdf> Luettu 18.5.2013.

Lappeenrannan ev.lut. seurakunnat 2012.

http://www.lappeenrannanseurakunnat.fi/yhteiset_tyomuodot/lapsityo/kirkko_toimii_lasten_kanssa_sosiaalisessa_mediassa/ Luettu 4.4.2013.

Finlex. Työturvallisuuslaki 2002.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738#L2P14> Luettu 24.4.2013.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Työhyvinvointi foorumi: Työhön perehdyttäminen ja opastus kuormittavuuden hallinnan perustana.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=53630&name=DLFE-7501.pdf Luettu 22.4.2013.

Työturvallisuuskeskus TKK 2013. Työhyvinvoinnin portaat -malli.

http://www.tyoturva.fi/tyoelaman_kehittaminen/tyohyvinvoinnin_portaat/tyohyvinvoinnin_portaat_-malli Luettu 27.4.2013.

Työturvallisuuskeskus TTK 2009. Työhön perehdyttäminen ja opastus – ennakkoivaa työsuojelua.

http://xn--tyturva-b1a.fi/files/800/Tyohon_perehdyttaminen2009.pdf Luettu 27.4.2013.

Liite 1 Saatekirje

Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Saatekirje
14.11.2012

Hyvä vastaaja

Olemme kaksi sosionomi (AMK) opiskelijaa Saimaan ammattikorkeakoulusta. Teemme opin-
näytetyönämme Lappeenrannan seurakuntayhtymän jokaiseen kerhoon perehdytyskansion.
Perehdytyskansion tekemisen idea lähti seurakunnan lapsityön tarpeista ja toiveista.

Perehdytyskansio on tärkeä jokaisessa työyhteisössä. Sen tehtävä on toimia perehdytysväli-
neenä ja antaa tietoa työn keskeisimmistä asioista.

Toivomme, että käytätte muutaman minuutin ajastanne lomakkeen täyttämiseen. Vastauksenne
on meille tärkeä perehdytyskansion sisällön kokonaisuuden kannalta.

Kyselylomakkeen täyttäminen on vapaaehtoista, ja osallistujalla on mahdollisuus keskeyttää
sen täyttäminen missä vaiheessa tahansa. Kyselylomake täytetään nimettömänä, eikä henkilö-
lisytenne tule esille missään vaiheessa opinnäytetyötämme. Kyselylomakkeet hävitämme
asianmukaisesti vastauksien analysoinnin jälkeen.

Kiitos arvokkaista tiedoistanne ja tärkeistä mielipiteistänne!

Ystävällisin terveisin

Satu Pentti
sosionomi (AMK) opiskelija

ja

Elina Vättö
sosionomi (AMK) opiskelija

Liite 2 Kyselylomake

Kysely lapsikerhojen lastenohjaajille

Voitte vastata omin sanoin joko lauseilla tai esimerkiksi ranskalaisin viivoin.

TAUSTAA

1. Lapsiryhmänne ikäjakauma?

2. Mikä on koulutuksenne ja kuinka kauan olette työskennelleet seurakunnan lapsityössä?

3. Kuvaile omaa kokemustasi omasta perehdyttämisestäsi?

4. Oliko perehdytyksessänne käytössä mitään perehdytysvälineitä? (esim. kansio tms)

5. Jäikö jotain oleellista tietoa perehdytyksestänne puuttumaan?

PEREHDYTTÄMINEN

6. Miten työpaikallanne perehdytetään nykyisin uusia työntekijöitä?

7. Mitä pitäisi kertoa uusille työntekijöille perehdytyksessä?

PEREHDYTYSKANSION SISÄLTÖ

8. Mitä perehdytyskansion tulisi sisältää?

- Ensiapu
- Kokousmuistiot
- Koulutusmateriaalit
- Lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus ja toimintamalli
- Lastenohjaajan työnkuva yleisesti
- Monikulttuurisuus
- Turvallisuus- ja pelastussuunnitelma
- Työehtosopimus
- Työyhteisön pelisäännöt
- Tärkeät yhteystiedot (esim. puhelinnumerot toisiin kerhoihin ja lapsityön toimistoon)
- Uuden työntekijän perehdytysosio
- Muuta, mitä?

Mainitse valitsemistanne asioista viisi tärkeintä:

1.

2.

3.

4.

5.

9. Mikä/mitkä seuraavista varhaiskasvatuksen alueista on mielestänne tärkeää liittää kansion sisällöksi? (Mistä hyötyisitte eniten ja saisitte tukea työhösi)

- Lapsen kehitysvaiheet ja kehitystarpeet
 - Leikin merkitys lapselle
 - Ryhmässä olemisen merkitys lapselle
 - Huolen puheeksi ottaminen
 - Muu mikä?
-

10. Millainen hyvä perehdytyskansio mielestänne on?

11. Ehdotuksenne perehdytyskansion tunnistamiseksi? (esim. väri, nimiehdotus)

Kiitos vastauksistanne!

Liite 3 Esimiehen haastattelu

1. Miten perehdyttäminen tapahtuu nykyään lapsikerhoissa?

2. Onko perehdyttäminen muuttunut, miten?

3. Miten perehdyttämisen pitäisi muuttua?

4. Kuka vastaa perehdyttämisestä ja sen toteutuksesta eri kerhopisteissä?

5. Onko käytössänne olemassa mitään perehdyttämisen mallia tai käytäntöä?

6. Millainen hyvän perehdytyskansion tulisi mielestänne olla?

7. Mitä aihe-alueita kansion olisi hyvä sisältää, jotta se toimisi lastenohjaajan ammatillisena apuvälineenä?

8. Muita toiveita?

Liite 4 Perehdytyskansio

Perehdytyskansio

Lukijalle

Tämä perehdytyskansio on tehty Lappeenrannan seurakuntayhtymän lapsikerhoihin yhteistyössä lastenohjaajien ja heidän esimiehen kanssa.

Perehdytyskansion tavoitteena on toimia perehdytysvälineenä uusille työntekijöille ja opiskelijoille sekä toimia ammatillisena työvälineenä. Perehdytyskansion sisältö on koottu aiemmin suoritetun kyselyn vastausten mukaisesti. Kansio sisältää käytännöllistä tietoa sekä monipuolisesti teorian tietoa.

Toivomme, että perehdytyskansio vastaa tarpeisiinne, ja että siitä on hyötyä teille teidän tärkeässä työssänne.

Kiittäen yhteistyöstä,

Satu Pentti ja Elina Vättö

Sosionomi (AMK) opiskelijat, Saimaan Ammattikorkeakoulu

27.4.2013 Lappeenranta

Sisältö

<u>Perehdyttäminen</u>	6
<u>Perehdyttäminen ja sen kehitys</u>	7
<u>Taustaa</u>	7
<u>Perehdyttäminen</u>	7
<u>Laadukas perehdytys</u>	8
<u>Viiden askeleen menetelmä</u>	9
<u>Esimies ja perehdytys</u>	9
<u>Työntekijän näkökulmaa perehdytyksestä</u>	10
<u>Perehdytys ja työhyvinvointi</u>	11
<u>Lastenohjaajan työnkuva yleisesti</u>	13
<u>Hätänumeroon soittaminen</u>	14
<u>Kylkiasennolla turvataan tajuttoman lapsen hengitys</u>	15
<u>Kylkiasennolla turvataan tajuttoman hengitys</u>	17
<u>Painelu-puhalluselvytys (PPE) on elottoman lapsen ensiapu</u>	19
<u>Painelu-puhalluselvytys (PPE) on elottoman aikuisen ensiapu</u>	22
<u>Ensiapuohjeet</u>	25
<u>Diabeetikon heikotus</u>	25
<u>Haavat</u>	25
<u>Henkinen ensiapu</u>	26
<u>Kouristelu</u>	27
<u>Murtumat</u>	28
<u>Myrkytys</u>	29
<u>Nenäverenvuoto</u>	29
<u>Nyrjähdykset</u>	30
<u>Kolmen K:n ensiapu</u>	30
<u>Palovammat</u>	31
<u>Rintakipu</u>	32
<u>Sokki</u>	33
<u>Vierasesineen poisto hengitysteistä</u>	33
<u>Lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus</u>	35
<u>Huolen puheeksi ottamisen peukalosäännöt</u>	38

<u>Huolen puheeksi ottaminen</u>	39
<u>Tiivistelmä 0-1 -vuotiaan kehityksestä</u>	43
<u>Tiivistelmä 1-2 -vuotiaan kehityksestä</u>	45
<u>Tiivistelmä 2-3 -vuotiaan kehityksestä</u>	46
<u>Tiivistelmä 3-4 -vuotiaan kehityksestä</u>	47
<u>Tiivistelmä 4-5 -vuotiaan kehityksestä</u>	48
<u>Tiivistelmä 5-6 -vuotiaan kehityksestä</u>	49
<u>Tiivistelmä 6-7 -vuotiaan kehityksestä</u>	51
<u>Tiivistelmä 7-9 -vuotiaan kehityksestä</u>	53
<u>Tiivistelmä 9-12 -vuotiaan kehityksestä</u>	55
<u>Lapsen kehitys</u>	56
<u>Lapsen kehitys varhaislapsuudessa (0-6 vuotta)</u>	56
<u>Vastasyntyneiden kehitys</u>	56
<u>Vuorovaikutustaitojen kehitys varhaislapsuudessa</u>	59
<u>Kielen kehitys varhaislapsuudessa</u>	61
<u>Muistin kehitys varhaislapsuudessa</u>	63
<u>Lapsen sosiaalisten taitojen kehitys varhaislapsuudessa</u>	65
<u>Lapsen kehityksen tukeminen yleisesti varhaislapsuudessa</u>	67
<u>Lapsen kehitys keskilapsuudessa (6-12 vuotta)</u>	69
<u>Fyysisen kasvun kehitys keskilapsuudessa</u>	70
<u>Motorinen kehitys keskilapsuudessa</u>	70
<u>Lapsen kognitiivinen kehitys keskilapsuudessa</u>	71
<u>Muistin kehittyminen keskilapsuudessa</u>	72
<u>Kognitiivinen kehitys, oppiminen ja opettaminen keskilapsuudessa</u>	73
<u>Lukemisen kehitys keskilapsuudessa</u>	74
<u>Tarkkaavaisuuden kehittyminen keskilapsuudessa</u>	75
<u>Tunne-elämän kehittyminen keskilapsuudessa</u>	75
<u>Ystävyyssuhteiden muodostuminen keskilapsuudessa</u>	76
<u>Lapsen kehityksen tukeminen yleisesti keskilapsuudessa</u>	77
<u>Itsetunnon rakentuminen</u>	78
<u>Lapsen itsetunto</u>	79
<u>Leikin kehitys</u>	82

<u>Leikki</u>	83
<u>Mitä on leikki?</u>	83
<u>Leikin kehitys</u>	84
<u>Kontaktileikit</u>	84
<u>Esineleikki</u>	85
<u>Symbolileikit</u>	86
<u>Rakenteluleikit</u>	87
<u>Roolileikit</u>	87
<u>Sääntöleikit</u>	88
<u>Ryhmän kehitysvaiheet</u>	89
<u>Lapsen huomioiminen ryhmän jäsenenä</u>	90
<u>Toimivan ryhmän piirteitä</u>	90
<u>Ryhmän tehtävät</u>	90
<u>Ryhmän kehitysvaiheet</u>	91
<u>Ryhmän muodot</u>	92
<u>Ryhmänohjaajan ominaisuudet</u>	93
<u>Ryhmänohjaajan tehtävät</u>	94
<u>Lasten yhteisöllisyys</u>	96
<u>Monikulttuurisuus</u>	99
<u>Monikulttuurisuuden huomioiminen kerhoissa</u>	100
<u>Mitä monikulttuurisuus tarkoittaa?</u>	100
<u>Miksi monikulttuurisuutta tulisi huomioida?</u>	101
<u>Lähteet</u>	104
<u>Liite 1</u>	107
<u>Liite 2</u>	110

Perehdyttäminen

- ◇ Perehdyttäminen sanana on muuttunut ajan myötä ja sen merkitys on laajentunut.

- ◇ Perehdytykseen liitetään usein sopeuttaminen työhön ja työyhteisöön, sitouttaminen uuteen työhön, työhyvinvointi, työntekijän koko kapasiteetin hyödyntäminen, sisäänajo, johtamisen väline, muutos ja kehittyminen, säilyttäminen tai uudistaminen, turvallisuus, menestyminen, työtehtävien oppiminen sekä omaamisen jakaminen.

- ◇ Perehdyttäessä tulisi kertoa myös työyhteisön pelisäännöt, työehtosopimus asiat sekä taustalla hallitsevasta lainsäädännöstä, joka ohjaa kaikkea työskentelyä alasta riippumatta.

- ◇ Esimiehen tulee kertoa uudelle työntekijälle, mitä häneltä odotetaan uudessa työpaikassa ja mitkä ovat hänen tulevat työtehtävänsä.

- ◇ Perehdytyksen aikana uuden työntekijän kannattaa itse kysellä asioita ja olla itse aktiivinen tiedonhankkija.

Perehdyttäminen ja sen kehitys

Taustaa

Aikaisemmin työhön perehdyttäminen on ollut enemmän työhön opastavaa tavalla tai toisella. Uusi työntekijä on saanut ohjausta kokeneemmalta työntekijältä, ja näin tieto ja taidot ovat siirtyneet eteenpäin. Laajempaa perehdyttämistä, kuten yritykseen ja organisaatioon tutustumista ei ole nähty tärkeäksi. Käsityöläisten ammattikuntalaitos vaikutti Suomessa 1600–1800-luvuilla ammatti-identiteetin vahvistumiseen. Sen myötä oppipoika kehittyi oppijana sekä osajana. Tällainen oppiminen tuotti niin yritykselle kuin kuluttajille taloudellista hyötyä. (Kupias & Peltola 2009, 13.)

Opastusta pidettiin vielä riittävänä perehdyttämisenä siihen asti, kun organisaatioista ja sitä kautta työtehtävistä tuli monimutkaisempia ja laajempia. Tämän seurauksena työntekijöille alettiin kertoa tarkemmin myös tarkemmin, miten organisaatio toimii ja miksi se on olemassa. (Kupias ym. 2009, 13.)

Perehdyttäminen-sanan merkitys on laajentunut. Aikaisemmin perehdyttämistä pidettiin työhön opastamisena, kun nykyään perehdyttäminen sisältää myös muun muassa työpaikan toiminta-ajatuksen, liike- ja palveluidean, asiakkaat, omaan työhön liittyvät työtehtävät, arvot, mission ja vision. (Kupias ym. 2009, 17–18.)

Perehdyttäminen

Työhön perehdyttämisen ja opastuksen tavoitteena on terveellinen ja turvallisesti tehty työ (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Työhyvinvointi foorumi: Työhön perehdyttäminen ja opastus kuormittavuuden hallinnan perustana). Kun työntekijä aloittaa uudessa työssään, hän tarvitsee kouluttamista ja valmentamista uusiin työtehtäviin sekä työympäristöön. Tätä uuden työntekijän kehittämistä kutsutaan perehdyttämiseksi. (Kupias ym. 2009, 9.) Perehdyttäminen on tärkeä osa uuden työntekijän työhöntuloa. Perehdytykseen liitetään usein sopeuttaminen työhön ja työyhteisöön, sitouttaminen uuteen työhön, työntekijän koko kapasiteetin hyödyntäminen, sisäänajo, työtehtävien oppiminen sekä osaamisen jakaminen. Lisäksi perehdytykseen voidaan liittää myös työhyvin-

vointi, johtamisen väline, muutos ja kehittyminen, säilyttäminen tai uudistaminen, turvallisuus sekä menestyminen. (Kupias ym. 2009, 17.) Perehdytyksessä työntekijä saa kattavan yleiskuvan uudesta työyksiköstä, työskentelymenetelmistä, koko organisaatiosta sekä hänelle kuuluvasta työstä ja tulevista työkavereistaan. Hyvän perehdyttämisen jälkeen uusi työntekijä pystyy nopeammin suoriutumaan työstään ja hän pystyy kehittymään työssään nopeammin.

Hyvän perehdyttämisen aikana työntekijälle kerrotaan yrityksen arvot, missio sekä visio. Ne ovat kehys, joka ohjaa työntekijän toimintaa ja päätöksentekoa suunnittelusta käytännöntyöhön. Perehdyttäessä tulisi kertoa myös työyhteisön pelisäännöt, työehtosopimus asiat sekä taustalla hallitsevasta lainsäädännöstä, joka ohjaa kaikkea työskentelyä alasta riippumatta. (Pentikäinen 2009, 24.) Perehdyttämistä käsittelevät muun muassa työsopimuslaki, työturvallisuuslaki ja laki yhteistoiminnasta yrityksissä (Kupias ym. 2009, 20).

Perehdyttämisen vaarana on jäädä hyvin pintapuoliseksi, jos sitä ei valmistele etukäteen. Työntekijän tulisi olla itse oma-aloinen ja varmistaa myös itse se, että saa perehdyttämisestä kaiken mahdollisen hyödyn irti. (Pentikäinen 2009, 30.)

Laadukas perehdytys

Perehdyttäminen on laadukkaimmillaan silloin, kun työnantaja vastaa työnopastuksen riittävydestä ja opastukseen käytetyistä oikeista työmenetelmistä. Jokaisen työntekijän on saatava perehdytystä, ja perehdyttäjä voi olla esimies tai työkaveri. Oleellista on, että tietää keneltä voi kysyä apua. Perehdytyksestä tekee laadukasta myös se, että työpaikalla on käytössä kirjallinen perehdyttämissuunnitelma, työpaikkaselvityksen ja riskienarvioinnin antamia tietoja sekä työhön liittyvät ohjeet ja että työn kuormituksen hallintataidot ovat selvillä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Työhyvinvointi foorumi: Työhön perehdyttäminen ja opastus kuormittavuuden hallinnan perustana.)

Viiden askeleen menetelmä

Viiden askeleen menetelmä on yksi tunnetuimmista työnopastuksen suunnitteluun ja toteutukseen kehitetty menetelmä. Menetelmä on jaettu viiteen ”askelmaan”, jotka läpi käymällä taataan hyvä ja laadukas perehdytys. Ensimmäinen askelma on opastustilanteen aloittaminen, johon kuuluu oppimiseen kannustaminen, tietojen ja taitojen tason arviointi, tehtävän ja/tai tehtäväkokonaisuuden kuvaus sekä tavoitteiden ja välitavoitteiden asettaminen. Toinen askelma on opetus, jossa opastaja näyttää työn, selostaa ja perustelee ja antaa toimintasäännöt. Kolmas askelma on mielikuvaharjoittelu. Siinä opastaja pyytää uutta työntekijää selostamaan työn omin sanoin, seuraa prosessointia ja antaa pelkistetyt säännöt. Neljäs askelma on taidon kokeilu ja harjoittelu, jossa opastaja antaa työntekijän itse kokeilla työtä, antaa palautetta, antaa kokeilla uudestaan sekä lopuksi arvioi taitotason. Viimeisellä askelmalla varmistetaan opittu asia. Opastaja antaa työntekijän työskennellä yksin, antaa palautetta, rohkaisee kysymään sekä päättää opastuksen. (Työturvallisuuskeskus TTK 2009. Työhön perehdyttäminen ja opastus – ennakoivaa työsuojelua.)

Esimies ja perehdytys

Esimies on paras henkilö kertomaan työpaikan yleisestä tilanteesta, sen vahvuuksista ja tärkeimmistä kehittämiskohdista. Esimiehen tulee kertoa uudelle työntekijälle, mitä häneltä odotetaan uudessa työpaikassa ja mitkä ovat hänen tulevat työtehtävänsä. (Pentikäinen 2009, 25.) Näiden tietojen avulla työntekijällä on selkeämpi kuva tulevasta työstään ja hän pystyy valmistautumaan tuleviin haasteisiin. Uudelta työntekijältä on hyvä myös kysyä, mitä hän itse odottaa uudesta työstään ja mitkä ovat hänen etenemistavoitteensa. (Pentikäinen 2009, 27.)

Hyvä esimies huomioi aina työntekijän omat henkilökohtaiset toiveet ja mielipiteet mahdollisuuksien mukaan, ja näin hänen yksilölliset kykynsä otetaan tehokkaasti käyttöön. Tämä lisää yleensä työntekijän omaa työmotivaatiota, mikä näkyy työn tuloksissa. Nykyaikainen esimies haluaa muodostaa kokonaisvaltaisen kuvan uudesta työntekijästä kyselemällä hänen perhetaustastaan, opiskelun painopisteistä, mieluisimmista opiskeluaiheista sekä harrastuksista. *Ihminen*

on joka tapauksessa kiinteä kokonaisuus, jossa yksityiselämä nivoutuu työhön ja päinvastoin. (Pentikäinen 2009, 27.)

Esimies voi laatia työntekijän ensimmäiselle viikolle selkeän työsuunnitelman, joka tehostaa työntekijän ajankäyttöä ja helpottaa työskentelyä. Uudelle työntekijälle tulisi antaa aikaa ja hänen perehdyttämiseensä tulisi panostaa, koska yleensä alkuun panostaminen näkyy lopputuloksessa positiivisesti. Uusille työntekijöille voisi laatia laatukäsikirjan, joka sisältää selkeässä ja luettavassa muodossa kaikki yrityksen toiminnan kannalta tärkeät periaatteet ja toimintamallit. (Pentikäinen 2009, 29.)

Työntekijän näkökulmaa perehdytyksestä

Uudella työntekijällä on yleensä vahva halu näyttää osaamistaan ja innostustaan uutta työtä kohtaan. On hyvä valmistautua etukäteen ottamalla selvää yrityksestä esimerkiksi tutkimalla yrityksen internetsivustoja sekä tutustua yhteistyökumppaneihin. Oma-aloitteisuus antaa työntekijästä hyvän ja aktiivisen kuvan. Esimiehelle tulee vaikutelma siitä, että työntekijä osaa paneutua työasioihin ja on aidosti kiinnostunut työstä.

Perehdyttäminen on tärkeää työntekijän aloittaessa uuden työn tai tehtävän, työtehtävien muuttuessa, uusien toimitilojen käyttöönoton yhteydessä, organisaatiomuutosten yhteydessä ja pitkän poissaolon jälkeen (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2012. Työhyvinvointi foorumi: Työhön perehdyttäminen ja opastus kuormittavuuden hallinnan perustana). Perehdytyksen aikana uuden työntekijän kannattaa itse kysellä asioita ja olla itse aktiivinen tiedonhankkija. Ensimmäisien päivien asiat unohtuvat helposti, koska tietoa tulee niin paljon. Oman muistin varaan ei kannata jättää kaikkea tietoa, vaan työntekijä voi piirtää itselleen kaaviokuvan yrityksen ja etenkin oman työpaikan toimintakokonaisuudesta. Se on yksinkertainen työkalu, jota on helppo täydentää uutta tietoa saadessa. Työntekijän tulisi miettiä työtä myös asiakkaan näkökulmasta, koska se auttaa ymmärtämään työn kannalta oleellisia asioita. (Pentikäinen 2009, 29.) Uuden työntekijän olisi hyvä valmistautua vastaamaan kysymyksiin, jotka liittyvät esimerkiksi työssä etenemiseen sekä omiin tavoitteisiin. *Perehdyttämisprosessi on ainutkertainen tilaisuus saada läpileikkaus yhtiön toiminnasta.* (Pentikäinen 2009, 30.)

Perehdytys ja työhyvinvointi

Kun työntekijä saa laadukkaan ja asianmukaisen perehdytyksen, on hänellä valmiudet toimia työssään. Kun työntekijä saa heti tarvitsemansa tiedon työssä toimimiselle, vaikuttaa se omalta osaltaan hänen työhyvinvointiinsa. Myös turvallinen ja terveellinen työympäristö mahdollistavat työhyvinvoinnin ja tuloksellisuuden. Työhyvinvointiin liittyy myös työntekijän omien voimavarojen huomioiminen työuran eri vaiheissa. Lisäksi tarvitaan avoin, arvostava ja luottamuksellinen työilmapiiri. Työn tavoitteena on aina hyvän työtuloksen aikaansaaminen, mutta sen täytyy tukea myös työntekijän omaa hyvinvointia. (Työturvallisuuskeskus TKK 2013. Työhyvinvoinnin portaat -malli.)

Yksilön hyvinvointi muodostuu perustarpeista ja niiden täyttymisestä. Maslow'n (1943) tarvehierarkiassa kuvataan ihmisen tarpeet hierarkkisessa järjestyksessä fysiologisista tarpeista itsensä toteuttamisen tarpeisiin. (Työturvallisuuskeskus TKK 2013. Työhyvinvoinnin portaat –malli.)

Maslow'n tarvehierarkiassa tarpeet ovat jaettu kuudelle tasolle hänen kuvaamassa pyramidimallissa. Neljä ensimmäistä tasoa ovat ihmisen perustarpeita, jotka tulee tyydyttää ennen kahta viimeistä tasoa tarvehierarkiassa. Kaksi viimeistä tasoa ovat itsensä toteuttamisen tarpeita. (Burkitt. Tigertouch.) Myös työhyvinvointia voidaan mitata Maslow'n (1943) tarvehierarkiaan verraten (Työturvallisuuskeskus TKK 2013. Työhyvinvoinnin portaat -malli).

Työhyvinvointiin vaikuttavat ensinnäkin psykofysiologiset perustarpeet, joita ovat organisaation kannalta työnkuormitus, työpaikkaruokailu ja työterveydenhuolto, työntekijän kannalta terveelliset elämäntavat sekä arvioinnin kannalta kyselyt, terveystarkastukset sekä fyysisen kunnon mittaukset. Seuraava työhyvinvointiin vaikuttava tekijä on turvallisuuden tarve. Siihen vaikuttavat organisaation kannalta työsuhde ja työolot, työntekijän kannalta turvalliset, ergonomiset ja sujuvat työ- ja toimintatavat sekä arvioinnin kannalta tilastot, riskit ja työpaikkaselvitykset. Kolmas työhyvinvointiin vaikuttava tekijä on liittymisen tarve. Siihen vaikuttavat organisaation kannalta työyhteisö, johtaminen ja verkostot, työntekijän kannalta joustavuus, erilaisuuden hyväksyminen ja kehitysmyönteisyys sekä arvioinnin kannalta työtyytyväisyys-, työilmapiiri- ja työyhteisön toimi-

vuuskyselyt. Neljäs työhyvinvointiin vaikuttava tekijä on arvostuksen tarve. Organisaatio vaikuttaa omalta osaltaan siihen arvojen, toiminnan ja talouden, palauttamisen, palautteen ja kehityskeskusteluiden avulla. Työntekijällä on oltava aktiivinen rooli organisaation toiminnassa ja kehittämisessä sekä arviointiin kuuluvat työtyytyväisyyskyselyt, taloudelliset ja toiminnalliset tulokset. Viidentenä työhyvinvointiin vaikuttaa itsensä toteuttamisen tarve. Tämä toteutuu organisaation kannalta osaamisen hallinnalla, tarjoamalla mielekästä työtä sekä antamalla tilaa luovuudelle ja vapaudelle. Työntekijän kannalta itsensä toteuttamisen tarve täyttyy oman työn hallinnalla ja osaamisen ylläpidolla sekä arvioinnin kannalta kehityskeskusteluilla, innovaatioilla sekä tieteellisillä ja taiteellisilla tuotoksilla. (Työturvallisuuskeskus TKK 2013. Työhyvinvoinnin portaat -malli.)

Lastenohjaajan työnkuva yleisesti

- Lastenohjaaja toimii työssään lapsilähtöisesti
- Työhön kuuluu lasten ohjausta, kasvatusta, hoitoa ja huolenpitoa
- Lastenohjaaja tuntee lapsen kehitysvaiheet
- Lastenohjaaja tunnistaa lapsen yksilölliset tarpeet kasvun ja kehityksen osa-alueilla
- Lastenohjaaja hallitsee myönteisen vuorovaikutuksen ja ohjaamisen taidot
- Lastenohjaaja kannustaa ja rohkaisee lasta itseilmaisuun ja oman tiedon rakentamiseen, joka on elinikäisen oppimisen pohja
- Toiminnan suunnittelussa sekä toteutuksessa lastenohjaaja ottaa huomioon lapselle ominaisen tavan toimia huomioon ottaen lapsen tarpeen ilmaisuun ja luovuuteen
- Lastenohjaajalla on valmiuksia työskennellä monikulttuurisessa ympäristössä sekä erityistä tukea ja kasvatusta tarvitsevien lasten kanssa
- Lastenohjaaja hallitsee mediakasvatuksen
- Lastenohjaaja työskentelee lasten ja perheiden kanssa
- Perheiden kanssa työskenneltäessä toimitaan kuunnellen vanhempien mielipiteitä, ajatuksia ja toiveita lasten kasvatuksen suhteen
- Lastenohjaaja käyttää työssään luovuuttaan ja taitojaan

Seurakunnan lastenohjaaja tukee lasten sekä perheiden kristillistä kasvatusta ja hengellistä kasvua. Työ on moniammatillista yhteistyötä muiden seurakunnan työntekijöiden kanssa sekä esimerkiksi myös muiden yhteistyöverkostojen, kuten neuvolatyön, päivähoidon ja sosiaalitoimen kanssa.

Seurakunnan lastenohjaaja työskentelee päiväkerhoissa, perhekerhoissa sekä iltapäiväkerhoissa. Työtehtäviin voi kuulua myös leiritoimintaa, retkiä ja yhteistyötä päiväkotien kanssa. (Suomen ev.lut. kirkko 2013. Lastenohjaaja.), (Koulutusnetti 2011. Lapsi- ja perhetyön perustutkiminto.)

Hätänumeroon soittaminen

1. Soita hätäilmoitus numeroon **112**, et tarvitse suuntanumeroa
2. Kerro, mitä on tapahtunut: onnettomuus vai sairaskohtaus
3. Tapahtumapaikka, tarkka osoite ja opastus sinne
4. Kerro, montako potilasta on
5. Kerro, onko ihmisiä hengenvaarassa
6. Kuuntele ohjeita, vastaa kysymyksiin ja sulje puhelin vasta saatuasi luvan

Rauhallinen ja selkeä hätäilmoitus takaa nopean lisäavun!

(Ensiapuopas 2013. Hätänumeroon soittaminen.)

- Hätäpuhelun soittajan on hyvä **tietää sijaintinsa**. Katuosoite ja kunta ovat hätätilanteessa tärkein sijaintitieto.
- **Soita hätäpuhelu itse, mikäli mahdollista.** (Hätäkeskuslaitos 2013. Milloin soitat 112?)

Kylkiasennolla turvataan tajuttoman lapsen hengitys

Kun lapsi menettää äkillisesti tajuntansa, selvitä mitä on tapahtunut.

1. Saatko lapsen heräille?

Herättele lasta puhuttelemalla ja ravistelemalla.

Lapsi ei herää.

2. Soitto hätänumeroon 112.

Hätänumeroon 112 soimitaan välittömästi. Häätäkeskuksen antamia ohjeita tulee noudattaa.

Käännä lapsi selälleen ja selvitä hengittääkö hän normaalisti?

3. Avaa hengitystie.

Ojenna varovasti lapsen pää leuan kärjestä nostamalla ja toisella kädellä otsasta painamalla. Samalla **katso, kuuntele ja tunnustele hengitystä**. Liikkuuko rintakehä? Kuuluuko hengityksen ääni? Tuntuuko ilman virtaus poskellasi? Arvioi onko hengitys normaalia, epänormaalia tai se puuttuu.

4. Hengitys on normaalia.

Käännä lapsi kylkiasentoon. Huolehdi, että hengitystie on avoin ja lapsi hengittää normaalisti. Seuraa ja tarkkaile lapsen hengitystä ammattiavun tulloon asti.

Kylkiasennolla turvataan tajuttoman hengitys

Kun henkilö menettää äkillisesti tajuntansa, selvitä mitä on tapahtunut.

1. Saatko henkilön hereille?

Herättele häntä puhuttelemalla ja ravistelemalla.

Henkilö ei herää.

2. Soita hätänumeroon 112.

Voit myös huutaa apua, ja pyytää paikalla olevia tekemään hätäilmoitus numeroon 112. Hätäkeskuksen antamia ohjeita tulee noudattaa.

Käännä autettava selälleen ja selvitä hengittääkö hän normaalisti?

Kuva: Jukka Nikkari

Punainen Risti © Rööpa Korset

3. Avaa hengitystie.

Ojenna autettavan pää leuan kärjestä nostamalla ja toisella kädellä otsasta painamalla. Samalla **katso, kuuntele ja tunnustele hengitystä**. Liikkuuko rinta-kehä? Kuuluuko hengityksen ääni? Tuntuuko ilman virtaus poskellasi?

Arvioi onko hengitys normaalia, epänormaalia tai se puuttuu.

Kuva: Jukka Nikkari

Punainen Risti © Rööpa Korset

4. Hengitys on normaalia.

Käännä henkilö kylkiasentoon. Huolehdi, että hengitystie on avoin ja henkilö hengittää normaalisti. Seuraa ja tarkkaile hengitystä ammat-tiavun tuloon asti.

Painelu-puhalluselvytys (PPE) on elottoman lapsen ensiapu

Kun lapsi (alle murrosikäinen) menettää äkillisesti tajuntansa, toimi näin:

1. Saatko lapsen hereille?

Herättele lasta puhuttelemalla ja ravistelemalla.

Lapsi ei herää.

2. Soitto hätänumeroon 112.

Hätänumeroon 112 sojitetaan välittömästi, jos paikalla on muita tai itse voit soittaa muiden ensiaputoimenpiteiden ohessa. Muutoin yksin ollessasi elvytä lasta ensin 1 minuutti ja tee hätäilmoitus heti tämän jälkeen. Hätäkeskuksen antamia ohjeita tulee noudattaa.

Aseta tämän jälkeen lapsi selälleen, ja selvitä hengittääkö hän normaalisti?

<http://www.punainenristi.fi/sites/frc2011.mearra.com/files/tiedostolataukset/SUOMI%20LAPSI%20PPE%202011.pdf>

3. Avaa hengitystie.

Ojenna varovasti lapsen pää leuan kärjestä nostamalla ja toisella kädellä otsasta painamalla. Samalla **tunnustele, katso ja kuuntele hengitystä**. Tuntuuko ilman virtaus poskellasi? Liikkuuko rintakehä? Kuuluuko hengityksen ääni? Arvio onko hengitys normaalia, epänormaalia tai hengitys puuttuu. Mikäli epäröit, toimi kuin hengitys ei olisi normaalia.

Hengitys ei ole normaalia tai se puuttuu.

4. Puhalla 5 alkupuhallusta.

Avaa lapsen hengitystie. Aseta suusi tiukasti lapsen suun päälle ja sulje lapsen sieraimet sormillasi (peitä vauvan suu ja sieraimet omalla suullasi). Rauhallisesti puhalla ilmaa lapsen keuhkoihin sen verran, että lapsen rintakehä nousee (liikkuu). Puhalla yhteensä viisi kertaa.

5. Paina 30 kertaa.

Aseta kämmenen tyviosa lapsen rintakehälle, rintalastan alaosalle. Paina käsivarsi suorana 30 kertaa siten, että rintalasta painuu selkeästi kohtisuoraan alaspäin ja palautuu. Ajallisesti painumis- ja palautumis-vaiheet ovat yhtä pitkiä. Keskimääräinen painelutiheys on 100 kertaa minuutissa, eikä ylitä 120 kertaa minuutissa. Laske painelut ääneen.

6. Puhalla 2 kertaa.

Avaa lapsen hengitystie. Aseta suusi tiiviisti lapsen suun päälle, sulje sieraimet, ja puhalla rauhallisesti ilmaa lapsen keuhkoihin. Puhalluksen aikana katso rintakehän liikettä (nousee). Toista puhallus. Kahden puhalluksen kesto on 5 sekuntia. Jatka rytmillä 30:2.

7. Yksin toimiessasi, tee viimeistään nyt hätäilmoitus soittamalla 112.

8. Jatka lapsen elvytystä tauotta rytmillä 30:2

kunnes lapsi herää: liikkuu, avaa silmänsä ja hengittää normaalisti, ammattihenkilöt antavat luvan lopettaa tai voimasi loppuvat.

Painelu-puhalluselvytys (PPE) on elottoman aikuisen ensiapu

Kun henkilö menettää äkillisesti tajuntansa, toimi näin:

1. Saatko henkilön hereille?

Herättele häntä puhuttelemalla ja ravistelemalla.

Henkilö ei herää.

2. Soita hätänumeroon 112.

Voit myös huutaa apua ja pyytää paikalla olevia tekemään hätäilmoitus numeroon 112. Hätäkeskuksen antamia ohjeita tulee noudattaa.

Käännä tämän jälkeen autettava selälleen, ja selvitä hengittääkö hän normaalisti?

3. Avaa hengitystie.

Ojenna autettavan pää leuan kärjestä nostamalla ja toisella kädellä otsasta painamalla. Samalla **katso, kuuntele ja tunnustele hengitystä**. Liikkuuko rintakehä? Kuuluuko

hengityksen ääni? Tuntuuko ilman virtaus poskellasi? Arvio onko hengitys normaalia, epänormaalia tai hengitys puuttuu. Mikäli epäröit, toimi kuin hengitys ei olisi normaalia.

Hengitys ei ole normaalia tai se puuttuu.

4. Aloita paineluelvytys.

Aseta kämmenesi tyviosa keskelle autettavan rintalastaa ja toinen kätesi rintalastalla olevan käden päälle. Sormet ovat limittäin. Paina suurin käsivarsin kohtisuoraan alaspäin 30 kertaa siten, että rintalasta painuu 5 - 6 cm. Anna rintakehän palautua paineluiden välissä. Keskimääräinen painelutiheys on 100 kertaa minuutissa, eikä ylitä 120 kertaa minuutissa. Laske painelut ääneen.

5. Puhalla 2 kertaa.

Avaa hengitystie. Aseta suusi tiiviisti autettavan suun päälle ja sulje sormillasi hänen sieraimensa. Puhalla rauhallisesti ilmaa autettavan keuhkoihin. Puhalluksen aikana katso, että autettavan rinta-kehä nousee (liikkuu). Toista puhallus. Kahden puhalluksen kesto on 5 sekuntia.

6. Jatka elvytystä tauotta rytmillä 30:2,

kunnes autettava herää: liikkuu, avaa silmänsä ja hengittää normaalisti, ammattihenkilöt antavat luvan lopettaa tai voimasi loppuvat.

Ensiapuohjeet

Diabeetikon heikotus

Kun diabetesta sairastavan verensokeri laskee liian alas, syntyy diabeettinen sokki, joka voi olla hengenvaarallinen.

Tunnista oireet:

- Hikoilu, kalpeus, vapina
- Ärtymys, levottomuus
- Horjuva liikkuminen
- Epäselvä puhe

Diabeettisen sokin ensiapu

- Anna sairastuneelle välittömästi sokeripitoista syötävää tai juotavaa, mikäli potilas on tajuissaan ja pystyy itse syömään tai juomaan. Tajuttomalle ei saa antaa mitään suuhun.
- Mikäli diabeetikko ei toivu 10 minuutissa tai menee tajuttomaksi, soita hätänumeroon 112.
- Käännä tajuton kylkiasentoon.

Haavat

Verenvuodon tyrehtyttäminen ja haavan sitominen ovat ensiavun perustaitoja.

- Tyrehtytä mahdollinen verenvuoto.
- Puhdista haavasta lika juoksevan, viileän veden alla.
- Sulje pienen viiltohaavan reunat vastakkain haavateipillä.
- Peitä haava suojasidoksella.
- Hakeudu tarvittaessa hoitoon.
- Tarkista, että tetanus- eli jäykkäkouristusrokote on voimassa.

Vuotavat, syvät ja likaiset haavat ja vähänkin suuremmat viiltohaavat kuuluvat aina lääkärin hoitoon. Haavan ulkonäöstä ei aina voi päätellä, onko syvemmälle kudoksiin syntynyt vaurioita.

Henkinen ensiapu

Onnettomuuspaikalla ihmiset ovat usein järkyttyneitä. Tapaturma ja vakava sairastuminen aiheuttavat fyysisten vammojen lisäksi myös psyykkistä eli henkistä loukkaantumista.

Henkisen ensiavun tarkoituksena on rauhoittaa, lohduttaa ja selvittää tapahtunutta. Näin autetaan uhria ja hänen omaisiaan selviytymään tilanteesta eteenpäin.

Auttajan rauhallinen ja määrätietoinen toiminta luo turvallisuuden tunteen.

Auttajana:

- Käyttäydy rauhallisesti
- Puhu loukkaantuneelle
- Kuuntele häntä
- Pysy autettavan luona, älä jätä häntä yksin
- Pidä huolta, kosketa
- Kerro rehellisesti, mitä on tapahtunut ja miten tilanne etenee
- Pidä uteliaat loitolla.

Useimmat selviävät mieltä järkyttäneestä kokemuksestaan omin avuin läheisten tuella. Perheellä, ystävillä ja työtovereilla on tärkeä merkitys sille, miten ihminen selviää. Joskus toipumiseen tarvitaan kuitenkin ammattiapua.

Apua saa esimerkiksi terveyskeskuksesta tai sairaalasta.

Kouristelu

Aivojen toimintahäiriöt voivat aiheuttaa tahattomia lihasnykäyksiä ja kouristuksia. Ihminen saattaa kouristella monesta eri syystä. Syinä voivat olla esimerkiksi epilepsia, aivoverenvuoto, korkea kuume tai tapaturma.

Tunnista oireet:

- Sairastunut menettää tajuntansa, kaatuu ja hänen vartalonsa jäykistyy.
- Jäykistymistä seuraavat nykivät kouristukset. Kouristelu kestää yleensä vain 1-2 minuuttia.

Kouristuskohtauksen ensiapu:

- Tee hätäilmoitus numeroon 112.
- Älä yritä estää kouristusliikkeitä, mutta huolehdi siitä, että henkilö ei kolhi päätään tai muuten vahingoita itseään.
- Älä laita kouristelevan suuhun mitään, sillä se vaikeuttaa hengitystä.
- Yritä kääntää henkilö kylkiasentoon heti, kun kouristukset vähenevät.
- Mikäli tiedät henkilön sairastavan epilepsiaa, tee hätäilmoitus numeroon 112, jos kouristelu pitkittyy tai jos kohtausta uusiutuu.
- Jos kohtausta menee itsestään ohi, varmista kuitenkin, että henkilö on täysin toipunut ennen kuin jätät hänet.
- Ota yhteys lääkäriin, jos kyseessä on lapsen kuumekouristus.

Murtumat

Murtuman oireita ovat kipu, turvotus, epänormaali liikkuvuus ja arkuus tai virheasento.

Murtuman ensiapu:

- Yläraajan murtumassa autettava voi itse tukea kipeää raajaansa kehoaan vasten tai tue käsi liikkumattomaksi esimerkiksi kolmioliinalla. Kylkiluiden murtumassa voit tukea rintakehää käsin tai tukisiteellä.
- Mikäli jalassa on murtuma, sitä ei ole syytä lastoittaa, mikäli apu saapuu kohtuujassa. Autettavan tulee välttää jalan liikuttamista ja painon asettamista kipeälle jalalle. Jos loukkaantunut on välttämätöntä liikuttaa, alaraajan murtuman tukemiseen voi käyttää toista jalkaa tai muuta tilapäisvälinettä, kuten esimerkiksi tukevaa lautaa tai keppiä.
- Jos epäilet selkärangan murtumaa, liikuta loukkaantunutta vain, jos se on hengen pelastamisen kannalta välttämätöntä.

Murtumat syntyvät tavallisesti putoamisen, kaatumisen tai iskeytymisen seurauksena. Toimita loukkaantunut hoitoon.

Myrkytys

Myrkytysoireiden vakavuus ja niiden ilmaantumisen nopeus riippuvat aineesta ja määrästä sekä siitä, millä tavoin myrkkä on joutunut elimistöön.

Toimi näin myrkytystilanteessa:

- Hätätilanteessa soita numeroon 112.
- Jos epäilet myrkytyksen mahdollisuutta, soita myrkytystietokeskukseen, puhelin 09 471 977 (24h/vrk)
- Toimi myrkytystietokeskuksen ohjeiden mukaan.
- Kuvaile myrkytystietokeskukseen
 - Mitä on tapahtunut, mistä aineesta on kysymys
 - Miten myrkkä on joutunut kehoon (nielty, hengitetty, imeytynyt, pistetty)
 - Minkä määrän autettava on niellyt
 - Kuinka pitkä aika tapahtuneesta on kulunut
- Älä okseta.
- Tarkkaile autettavan tilaa, ilmentyykö esim. pahoinvointia, vatsakipua, ripulia.
- Aseta tajuton kylkiasentoon, jos autettava menee elottomaksi, aloita elvytys.

Nenäverenvuoto

Nenäverenvuoto on yleensä vaaraton. Joskus vuoto voi kuitenkin olla niin runsasta, että se vaatii lääkärin hoitoa.

Nenäverenvuodon ensiapu:

- Anna autettavan istua etukumarassa asennossa.
- Käske autettavan niistää vuotava sierain tyhjäksi. Paina vuotava sierainta nenäluuta vasten n.10–15 min.
- Niistätä sierain välillä tyhjäksi hyytymistä.
- Voit panna nenän päälle jotakin kylmää.
- Jos verenvuoto ei lakkaa, toimita autettava lääkäriin.

Nyrjähdykset

Kun nivel nyrjähtää, vamma aiheuttaa verenvuotoa ihonalaiseen kudokseen. Kivun lisäksi vamma-alueelle kerääntyy nestettä ja se turpoaa.

Nyrjähdysten ensiapu:

1. Kohota raaja.
2. Purista tai paina vammakohtaa.
3. Jäähdytä kylmällä noin 20 minuuttia.
4. Sido vammakohdan ympärille tukeva side.
5. Jatka kylmähoitoa ensimmäisen vuorokauden ajan parin tunnin välein.

Kolmen K:n ensiapu

Kolmen K:n ensiapu auttaa nyrjähdysten lisäksi myös revähdyksiin ja mustelmien ehkäisyyn. Nopeasti ja oikein annettu ensiapu voi säästää lääkärissä käynniltä.

- **1K = kompressio eli puristus**
Purista käsilläsi kipukohtaa. Puristus estää verenvuotoa ja vähentää turvotusta.
- **2K = kohoasento**
Pidä raajaa koholla. Kohoasento vähentää välittömästi sisäistä verenvuotoa, kun verenpaine verisuonistossa pienenee.
- **3K = kylmä**
Laita kipukohtaan jotakin kylmää. Kylmä supistaa verisuonia ja vähentää siten sisäistä verenvuotoa. Jääpussi, lumi tai mikä tahansa vamma-alueetta vasten painettava kylmä auttaa. Kääri ideaaliseksi tai muu joustava side nivelen tueksi.

Nilkan nyrjähdysten jälkeen kylmähoitoa kannattaa toistaa ensimmäisen vuorokauden ajan 1–2 tunnin välein noin 20 minuuttia kerrallaan. Nyrjähdys alkaa parantua 1–2 vuorokauden kuluessa, jolloin kudoksen sisäinen verenvuoto lakkaa.

Milloin lääkäriin?

Jos nilkka on kipeä vielä ensiavun jälkeenkin, jalalle varaaminen on tuskallista, mustelma on suuri tai nivel ei toimi normaalisti, mene lääkäriin.

<http://www.punainenristi.fi/ensiapuohjeet>

Palovammat

Palovamma on lämmön tai syövyttävän kemiallisen aineen aiheuttama kudostuho, jossa iho ja mahdollisesti myös sen alaiset kudokset vaurioituvat. Jos ihoa ei jäähdytetä, vamma laajenee syvempiin ihokerroksiin ja kipu jatkuu kauemmin.

Pienen palovamman ensiapu:

- Pientä palovammaa jäähdytetään viileällä vedellä kunnes kipu häviää.
- Pienen rakkulaisen palovamman voi peittää puhtaalla suojasiteellä tai palovammojen hoitoon tarkoitetulla erikoissiteellä.
- Ellei poikkeavaa ilmene, vaihda side kahden-kolmen päivän välein.
- Jos palovamma tulehtuu, mene lääkäriin.

Milloin lääkäriin?

Lääkärin hoitoa vaativat palovammat, jotka ovat:

- kämmentä suurempia 2. asteen palovammoja
- kaikki 3. asteen palovammat
- kaikki sähköpalovammat
- kasvojen, käsien syvät palovammat
- hengitystiepalovammat
- lasten palovammat
- vanhusten lievätkin palovammat
- jotakin perussairautta sairastavan henkilön esim. diabeetikon palovammat.

Rintakipu

Rintakipuun on aina suhtauduttava vakavasti. Kovan puristavan rintakivun tavallisin syy on sydäninfarkti. Kipu tuntuu ylävartalolla ja voi säteillä vasempaan kainaloon, käsivarteen ja kaulalle. Henkilö on usein kylmänhikinen, hänellä voi olla pahoinvointia ja hengitys voi vaikeutua.

Faktaa: Äkillisen rintakivun syitä on useita.

- Sydämen sepelvaltimotukos eli sydäninfarkti ja angina pectoris -tyyppinen kipukohtaus vaativat välitöntä ammattiapua.
- Sepelvaltimot huolehtivat sydämen hapen ja ravinnon saannista. Mikäli sepelvaltimoiden sisäpintaan kertyy rasvaa, kolesterolia ja sidekudosta, valtimo ahtautuu vähitellen ja veren virtaus heikkenee.
- Sydänlihaksen hapenpuutteesta voi seurata äkillinen sydänlihaskuolio eli sydäninfarkti ("sydänveritulppa").
- Nopealla ensiavun ja hoidon käynnistymisellä voidaan estää lisävaurioiden syntyminen ja sairastuneen selviytymismahdollisuudet paranevat merkittävästi.

Henkilö voi ottaa omia lääkkeitä (nitro-lääkitys), mutta jos ne eivät auta muutaman minuutin kuluessa, toimitaan ensiapuohjeen mukaan.

Rintakipuisen ensiapu:

- Tee hätäilmoitus heti numeroon 112.
- Rauhoita potilasta ja auta hänet lepoon esim. puoli-istuvaan asentoon.
- Anna hätäkeskuksen ohjeiden mukaan potilaalle puolikas tabletti Aspirinia tai Disperinia (250 mg) pureskeltavaksi tai veteen liuotettuna. Tablettia ei anneta, jos potilas on allerginen näille lääkkeille (asetyyylisalisyylihapolle).
- Jos henkilö menee elottomaksi, aloita painelu-puhalluselvytys rytmillä 30 painelua ja 2 puhallusta ja ilmoita hätäkeskukseen muuttuneesta tilanteesta. Katso täältä hätäensiapuohjeet.

Sokki

Sokin oireet voivat olla seuraus suurista sisäisistä tai ulkoisista verenvuodoista, vaikeista murtumista, palovammojen tai rajun ripulin aiheuttamasta nestehukasta. Myös sydämen pumppausvoiman pettäminen tai voimakas allerginen reaktio voivat aiheuttaa sokkitilan.

Tunnista sokin oireet:

- Iho on kalpea ja kylmän hikinen.
- Henkilö on levoton, myöhemmin sekava.
- Hengitys on tihentynyt.
- Suu on kuiva, potilaalla on janontunne.
- Syke on nopea ja heikosti tunnettavissa.

Sokkipotilaan ensiapu:

- Tyrehdytä verenvuodot.
- Soita hätänumeroon 112.
- Aseta loukkaantunut makuulle alaraajat koholla.
- Suojaa kylmältä esimerkiksi huovalla tai takilla ja eristä kylmästä alustasta.
- Rauhoita.

Vierasesineen poisto hengitysteistä

Vierasesineen poisto hengitysteistä vaatii ripeitä ensiaputaitoja.

Toimi näin, jos potilaana on aikuinen:

- Käännä autettavan ylävartaloa alaspäin ja lyö viisi kertaa lapaluiden väliin.
Mikäli tämä ei auta, soita 112.
- Nykäise kahden nyrkin otteella taakse ja ylös päin. Toista nykäisyä tarvittaessa viisi kertaa.
- Jatka tarvittaessa vuorottelemalla viittä lyöntiä lapaluihin ja viittä nykäisyä palleen alle.
- Jos autettava menee elottomaksi, aloita painelu- puhalluselytys rytmillä 30 painallusta ja 2 puhallusta.

<http://www.punainenristi.fi/ensiapuohjeet>

Verenvuoto

Ulkoisen näkyvän verenvuodon määrää on vaikea mitata ja arvioida luotettavasti. Suuren verenhukan (yli 20 %) seurauksena ihminen menee sokkiin.

Näin tyrehdytät verenvuodon:

- Tyrehdytä verenvuoto painamalla sormin tai kämmenellä suoraan vuotokohtaan.
- Sido vuotokohtaan paineside joko käyttäen sidetarvikkeita tai muita saatavilla olevia tilapäisvälineitä. Yläraajan voi tukea varpaloa vasten.
- Soita hätänumeroon 112, jos arvioit tilanteen sitä vaativan.
- Runsas verenvuoto voi johtaa verenkierron vakavaan häiriötilaan eli sokkiin. Huolehdi loukkaantuneen sokin oireenmukaisesta ensiavusta.

Lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus

Milloin on tehtävä lastensuojeluilmoitus?

Ilmoituksen voi tehdä silloin, kun havaitsee tai saa tietää sellaisia seikkoja, joiden vuoksi lastensuojelun tarve on syytä selvittää. Kyseessä on siis henkilön oma arvio tarpeesta selvittää lapsen lastensuojelun tarve.

Ilmoituksen tekemisen ja lastensuojelutarpeen selvittämisen taustalla voi olla hyvin erilaisia seikkoja, jotka liittyvät lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeeseen, kehitystä vaarantaviin olosuhteisiin tai lapsen omaan käyttäytymiseen.

Ilmoituksen syynä voi olla esimerkiksi:

- Lapsen tarpeiden laiminlyönti
- Lapsen heitteillejätto
- Lapsen pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö

- Lapsesta huolehtivan aikuisen päihde- tai mielenterveysongelmat, jaksamattomuus, oman hoidon laiminlyöminen
- Tukiverkoston puuttuminen silloin, kun se vaarantaa lapsen hyvinvointia

- Lapsen oma päihteidenkäyttö
- Lapsen mielenterveyden ongelma
- Lapsen rikoksilla oireilu
- Lapsen itsetuhoisuus

- Lapsen kehitystä vaarantava olosuhde, esim. vanhemman ja lapsen väliset vakavat vuorovaikutusongelmat
- Lapsen jatkuva koulunkäynnin laiminlyönti
- Lapsi joutuu kantamaan ikätasoonsa nähden suhteetonta vastuuta perheen arjesta esim. vanhemman sairauden vuoksi

TAI NIIDEN EPÄILY TAI UHKA!

Ilmoituksen aiheena saattaa olla myös se, että lapsen hoidossa tai huolenpidossa havaitaan muutoin puutteita tai osaamattomuutta, joka vaarantaa lapsen hyvinvointia.

Joissakin tilanteissa myös perheen erittäin heikko taloudellinen tilanne saattaa vaarantaa lapsen huolenpitoa tai kehitystä, jolloin lapsen tilannetta parannetaan antamalla taloudellista tukea esimerkiksi lastensuojelullisin perustein.

Ilmoitus tulisi tehdä myös havaittaessa edellä lueteltujen lisäksi muita vastaavia syitä, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on syytä selvittää. **Jos on epävarma siitä, tulisiko tietyissä tilanteissa tehdä lastensuojeluilmoitus**, voi kysyä neuvoa kunnan lastensuojeluviranomaiselta ilmaisematta lapsen henkilöllisyyttä.

Tärkeintä on, että ilmoitus tehdään viipymättä. Sen arviointi johtaako ilmoitus kiireellisiin toimenpiteisiin, kuuluu sosiaalihuollon ammattilaisille.

Ilmoitusvelvollisilla ei ole lain mukaan harkintavaltaa, jonka perusteella he olisivat oikeutettuja siirtämään lastensuojeluilmoituksen tekemistä sen vuoksi, että itse arvioivat, ettei ilmoitus todennäköisesti tule johtamaan välittömiin lastensuojelutoimenpiteisiin, esim. kiireelliseen sijoitukseen.

Lastensuojeluilmoituksen tekemistä ei myöskään voi viivästyttää tai jättää tekemättä sillä perusteella, että arvioi jonkun muun tahon jo tehneen samasta asiasta ilmoituksen. Toisen tahon ilmoitusvelvollisuus ei poista omaa ilmoitusvelvollisuutta. Usean tahon kautta saadut tiedot auttavat sosiaalitoimea muodostamaan asiasta kokonaiskuvan. Ilmoitusten kautta sosiaalitoimi saa myös tarvittavat yhteystiedot tietojen mahdollista tarkistamista varten.

Ilmoitusvelvollisuutta ei myöskään poista se, että ilmoitusvelvollinen taho tietää varmuudella, että kyseinen lapsi tai perhe on jo lastensuojelun asiakkaana. Ilmoitus ei tällöin käynnistä uuden lastensuojelutarpeen arvion tekemistä, mutta se voi johtaa asiakkaan tilanteen uudelleen arviointiin ja mahdollisesti kiireellisesti toteutettaviin toimenpiteisiin. Sen sijaan tietoja, jotka ovat jo käyneet ilmi

esimerkiksi yhteisessä verkostopalaverissa, ei tarvitse erikseen ilmoittaa lastensuojeluun.

Kuka voi tehdä lastensuojeluilmoituksen ja kenellä on velvollisuus ilmoittaa?

Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, jos epäilee, että on tarpeen selvittää, voiko joku lapsi huonosti. **Ilmoituksen voi aina tehdä salassapitosäännöksiä estämättä.** Vaikka työntekijä olisi muuten velvollinen pitämään salassa työssään esiin tulleita asioita, on hänen velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos lapsen tilanne niin vaatii. Ilmoitusvelvollisuus siis syrjäyttää säännöksessä mainittujen henkilöiden salassapitovelvollisuuden.

Henkilö, joka työskentelee lasten kanssa, mutta jolla ei ole työnsä puolesta velvollisuutta tehdä lastensuojeluilmoitusta, voi tehdä ilmoituksen kuten muutkin henkilöt. Tällöin hän voi antaa tarpeellisia tietoja salassapitosäännösten estämättä.

Ilmoitusvelvollisuus koskettaa laajasti eri tahoja, jotka ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat tekijät tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Lastensuojeluilmoituksen tekemistä ei saa viivästyttää delegeimalla ilmoituksen tekemistä esimerkiksi esimiehelle. Ilmoituksen tekemiseen on velvoitettu se henkilö, joka on saanut tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta. (Sosiaaliportti 2013. Lastensuojelun käsikirja.)

Huolen puheeksi ottamisen peukalosäännöt

- ”1. Pohdi omaa huoltasi ja mieti, missä asioissa aidosti tarvitset huoltajien apua lapsen tukemisessa.*
- 2. Mieti, mikä lapsen kanssa työskentelyssä on hyvää ja toimivaa.*
- 3. Pohdi, miten voisit ilmaista sekä hyvät asiat että huolesi nyt niin, ettei puheesi tule tulkituksi moitteeksi tai syytteeksi.*
- 4. Ennakoi, mitä tapahtuu, jos teet sen mitä ajattelit - miten sanoihisi reagoidaan.*
- 5. Etsi itsekseesi ajatuskokein ja mahdollisesti työtoverisi kanssa ääneen puhuen tapaa, joka ennakoitisi mukaan aukaisee mahdollisuuksia puhua, kuunnella ja jatkaa yhteistyön rakentamista.*
- 6. Muuta lähestymistapaasi, jos ajatuskokeesi tuottavat kielteisen tunteen - ennakoinnin siitä, että dialogiin ei päästä tai sitä ei voi pidemmälläkään aikavälillä jatkaa.*
- 7. Kun tunnet, että olet löytänyt rakentavan ja kunnioittavan lähestymistavan, ota huolesi puheeksi sopivan ajan tullen ja sopivassa paikassa.*
- 8. Kuuntele ja ole joustava, kysehän on kontaktissa tapahtuvasta vuoropuhelusta - älä siis toteuta aikeistasi mekaanisesti, tilanteesta välittämättä.*
- 9. Pohdi, mitä tapahtui: Kävikö niin kuin ennakoit? Mitä opit? Miten turvaat osaltasi dialogin ja yhteistyön jatkamista?*
- 10. Muista ennen kaikkea, että olet pyytämässä apua huoltesi vähentämiseen; lapsen asioiden kehittymisen kannalta tärkeintä on päästä jatkamaan hyvin.”
(Eriksson ym. 2009, 18.)*

Huolen puheeksi ottaminen

Huolen puheeksi ottaminen lapsen vanhempien kanssa voi tuntua haastavalta. Taustalla voi olla pelko vanhempien loukkaamisesta. Työelämässä on pohdittu kuinka ottaa esiin huolia, jotka liittyvät myös osittain vanhempien toimintaan. Työntekijöiden koulutukset eivät anna välttämättä valmiuksia vaikeista asioista keskustelemiseen. Juuri tämän vuoksi työntekijä voi kokea haasteellisena ottaa asioita puheeksi, siirtää puheeksi ottamista tai toivoa jonkun muun tekevän sen. Kuitenkin huoli lapsesta voi jäädä vaivaamaan työntekijää. (Eriksson & Arnkil 2009, 7–8.)

Stakesin Huoli puheeksi oppaan tarkoituksena on madaltaa kynnystä varhaiseen puuttumiseen. Oppaassa esitellään ennakointimenetelmä, joka sopii tilanteeseen jossa työntekijä on epävarma, kuinka lapsesta esiin noussut huoli otetaan puheeksi vanhempien kanssa. Keskeistä menetelmässä on omaan huoleen tarttuminen jolla tarkoitetaan, että työntekijä ottaa puheeksi oman huolensa sen sijaan, että puhuisi lapsen tai perheen ongelmista. Huolen puheeksi ottaminen ei siis ole ongelmien määrittelyä, vaan työntekijän oman huolen ilmaisemista. Tarkoituksena on, että työntekijä pyytää vanhempien yhteistyötä huolen vähentämiseksi. Huolen puheeksi ottaminen on osa kunnioittavaa varhaista puuttumista. (Eriksson ym. 2009, 7.)

Toinen keskeinen asia on puheeksi ottoa koskevien ennakointien tekeminen. Ennakointi on keino pohtia toimintavaihtoehtoja ja niiden mahdollisia seurauksia. Ennakoinnilla tarkoitetaan työntekijän omaa pohdintaa, jonka avulla hän voi käydä mielessä läpi puheeksi otton seurauksia. Ennakointien avulla työntekijä voi löytää tavan toimia, joka johtaa hyvään lopputulokseen. Ennakoinneissa voidaan muistella aiempia tilanteita ja niiden seuraamuksia. Jos aiemmat tukitoimet eivät ole johtaneet hyvään lopputulokseen, on paikallaan pohtia uusia tukimahdollisuuksia ja ennakoita niiden seurauksia. Puheeksi ottamisessa hyvällä lopputuloksella tarkoitetaan tilannetta, jossa keskustelun jälkeen kontakti lapseen ja vanhempiin säilyy ja lapsen tilanne paranee. Ennakointi työote auttaa työntekijää jäsentämään ja selkiyttämään omaa toimintaansa. Tämä ei ole uusi tapa toimia, mutta ennakoinnin tietoinen hyödyntäminen on uudenlainen tapa. (Eriksson ym. 2009, 27–28.)

Työntekijän tulee myös muistaa, että ennakkointien ei tarvitse eivätkä ne usein osukaan oikeaan. Ennakoiminen ei siis ole ennustamista, vaan keskeistä on pysähtyä pohtimaan mikä kyseisessä tilanteessa herättää työntekijän huomion ja kiinnostuksen. Ennakoinnin avulla työskentelyyn saadaan ns. kiintopisteitä, eli työntekijä pystyy kohdentamaan huomionsa joihinkin keskeisiin seikkoihin. On myös hyvä muistaa, että huolen puheeksi ottamisessa keskustelut käydään aina toisen ihmisen kanssa. Vaikka työntekijä tekisi kuinka hyviä ennakoiteja niin silti keskustelun toinen osapuoli tulee aina tilanteeseen omine ajatuksineen, kokemuksineen, odotuksineen ja ennakoiteineen. Työntekijän ennakkointien toteutuminen ei ole työskentelyn kannalta tärkeää, vaan olennaista on tilanteesta saatu palaute, lisääntynyt ymmärrys ja sen vaikutus tulevaan työskentelyyn. (Eriksson ym. 2009, 28.)

Puheeksi otton ennakkointimenetelmä on myös laadittu kysymyssarjan muotoon. Kysymykset ovat siinä muodossa, että työkaveri voisi kysyä niitä silloin kun työntekijä pohtii, kuinka ottaisi huolensa puheeksi. Menetelmässä on käytössä myös puheeksi otton ennakkointilomake (LIITE1), jonka tarkoituksena on auttaa käytännössä harjoittelemaan ennakkointimenetelmän ajattelu- ja toimintatapaa. Työntekijän omaksuttua lomakkeen kysymykset, hän ei välttämättä tarvitse lomaketta enää myöhemmin työnsä tueksi. Oman toiminnan kirjaaminen voi kuitenkin olla hyvä väline pohtia ja kehittää omia työtapoja. (Eriksson ym. 2009, 8.)

Huolen puheeksi ottaminen on tärkeää aina silloin, kun huoli muodostuu osaksi työskentelysuhdetta. Oppaassa huolen käsitettä on selvennetty ns. huolen vyöhykkeistön (LIITE 2) avulla, joka auttaa arvioimaan huolen tasoon liittyviä toimintamahdollisuuksia. Huolen puheeksi ottamisen erityistilanteissa voi olla hyvä kuitenkin konsultoida muita asiantuntijoita tai toteuttaa puheeksi otto yhdessä heidän kanssaan. Esimerkiksi väkivallan puheeksi ottamiseen on kehitelty omia toimintamalleja, jotka huomioivat väkivallan erityisluonteen. (Eriksson ym. 2009, 7–8.)

Huoli puheeksi- oppaassa Satu Antikainen kertoo omakohtaisia kokemuksia siitä, kun huolen puheeksi ottaminen jännittää. Antikainen toteaa, että parhaiten vanhempien mukaan saaminen yhteistyöhön onnistuu silloin, kun työntekijä löytää lapsen ja perheen voimavaroja. Tällöin löydetään myös tukitoimia, joihin

vanhemmat voivat liittyä. Perheen kanssa tapahtuva tasavertainen ja kunnioitava kohtaaminen syntyy silloin, kun työntekijä näkee pulmien lisäksi myös perheessä myönteisiä asioita. Positiivisten asioiden näkeminen lapsessa ja hänen perheessä lisää toiveikkuutta sekä uskoa tilanteen paranemiseen. Antikainen myös korostaa, että yleensä vanhemmat haluavat aina lapsensa parasta, vaikka vaikea elämäntilanne saattaa olla heikentänyt aikuisen kykyä toimia vanhempana. (Eriksson ym. 2009, 11.)

Puheeksi oton ennakkoinnissa on pohdittava niin myönteisiä kuin kielteisiäkin reaktioita. Ennakoidessa myönteisiä reaktioita, keskusteluun on helppo ryhtyä. Kielteisiä reaktioita ennakoitaessa, ennakoiminen pakottaa valmistautumaan entistä huolellisemmin. Asiakkaiden negatiivinen reagointi ja puolustautuminen ovat luonnollista. Työntekijän ennakoidessa kielteisiä reaktioita asiakkaan taholta ja miettiessä kuinka kyseisessä tilanteessa itse toimisi, auttaa työntekijää myös valmistautumaan henkisesti tulevaan tilanteeseen paremmin. Tällä tarkoitetaan, ettei työntekijä säikähdä, pelästy tai jätä asiaa kesken. Työntekijä voi kohdata myös kielteiset reaktiot rauhallisesti ja jatkaa asiallista keskustelua. Sanotaan, että huoli on myös elettävä ja koettava kontaktissa, jotta sen ymmärtää. Erilaiset tunteet kuten surullisuus tai vihaisuus kuuluu huoleen. Vanhempi voi olla tietoinen huolista ja pulmista, mutta hän on saattanut työntää ikävät asiat pois mielestään. Kun huolet kuitenkin otetaan keskustelussa esille, niin vanhemman tunteet saattavat lähteä purkautumaan. Myös työntekijällä voi olla omia puolustusmekanismeja, joiden vuoksi hän ei ole pystynyt ottamaan esille huolia vanhempien kanssa. (Eriksson ym. 2009, 28–29.)

Normaalit kielteiset reaktiot voidaan kohdata turvallisesti. Mikäli työntekijä ennakoi puheeksi otossa väkivallan uhkaa, on syytä harkita puheeksi ottoa useamman kerran. Työntekijän ei ole tarpeen vaarantaa omaa turvallisuuttaan, vaan täytyy miettiä millä muulla keinolla huoleen voitaisiin puuttua. Asiasta olisi hyvä keskustella oman esimiehen kanssa jonka jälkeen voi miettiä, tarvitseeko pyytää vielä apua muilta viranomaistahoilta. On silti muistettava, että työntekijän velvollisuus on viedä lapsen asia eteenpäin jollain keinolla. (Eriksson ym. 2009, 29.)

Huolen puheeksi ottoa voi helpottaa huolta herättävien havaintojen kirjaaminen. Kirjaaminen auttaa myös vanhempia muodostamaan käsityksen siitä mistä ollaan huolissaan, jos työntekijä kertoo konkreettisia havaintoja. Kyseessä ei ole lapsen tai vanhemman ominaisuuksista puhuminen vaan siitä, miten tämä toimii erilaisissa tilanteissa. Tämä auttaa myös keskustelun säilymisen kunnioittavana, eikä keskustelun aikana synny tunnetta toisen vähättelystä tai arvostelemisesta. (Eriksson ym. 2009, 22–23.)

Huolen konkretisointi voi selkiyttää huolen aiheita ja auttaa pohtimaan työntekijän tuen muotoja. Jos huoli ilmaistaan yleisellä tasolla, vanhemmat eivät saata ymmärtää huolen todellisuutta, ja heidän saaminen mukaan yhteistyöhön voi hankaloitua. Huolen ollessa suuri, työskentelyä voi helpottaa jos huoli jäsennetään pienimpiin osiin. Mikäli huolen aiheita on paljon, työntekijän kannattaa pohtia mihin olisi olennaista puuttua ensimmäisenä. Huolen puheeksi ottamisen voi jakaa useampiin keskustelukertoihin, näin vanhemmatkin saavat aikaa pohtia kuulemaansa. Huolen jatkuessa pitkään tai jos sitä on paljon, voidaan tarvita useita keskusteluita ja prosessinomaista työskentelyä perheen kanssa. Joskus työskentelyn etenemiseksi tarvitaan, että asia otetaan puheeksi useammin kuin kerran. (Eriksson ym. 2009, 23.)

Kun työntekijä kirjaa itselleen ylös aiheet joista haluaa puhua vanhempien kanssa, hän selventää niitä samalla myös itselleen. Tämä auttaa ajatusten jäsentymistä puhuttavaan muotoon. Etukäteen voi myös miettiä, millä sanoilla ottaa huolensa puheeksi. Puheeksi otossa on tärkeää miettiä kenelle puhuu ja millä kielellä. Arkikielellä asioista keskusteleminen ja konkreettisten havaintojen kertominen auttaa varmistamaan, että toinen ymmärtää mistä on kysymys. Sannallisen kohtaamisen lisäksi tärkeää on ihmisen kunnioittava kohtaaminen ja hänen elämänsä asiantuntijuuden arvostaminen. Kasvokkain käydyissä keskusteluissa välittyy tahtomattakin käytöksen kautta omat asenteet. Jokaisella on vastuu omista ajatuksista, tunteista ja teoista. Työntekijä voi omalla toiminnalla vaikuttaa asiakkaan asennoitumiseen ja toimintaan. Asiakas voi vaistota ja arvailla mitä työntekijä on jättänyt kertomatta, mikäli työntekijä kiertelee ja kaartelee keskustellessa todellisista asioista. (Eriksson ym. 2009, 23–24.)

Tiivistelmä 0-1 -vuotiaan kehityksestä

0–2 kk

- Vauva katselee vanhempiaan tarkasti ja matkii aikuisen ilmeitä.
- Ensimmäinen hymy annetaan vanhemmalle n. 6 vk:n ikäisenä. Samoihin aikoihin itketään ensimmäiset kyyneleet.
- 1–2 kk:n iässä vauva nostelee päätään vatsalla ollessaan.

2–4 kk

- Vauva nojaa vatsamakuulla kyynärvarsiinsa.
- Hän tavoittelee leluja ja yrittää tarttua.
- Lapsi joteltelee ja kujertelee 2–3 kk:n iästä alkaen.
- 3–4 kk:n ikäiset ovat kiinnostuneita muista lapsista, 4-kuinen nauraa ääneen ja voi kiljua riemusta.

4–6 kk

- Vauva tarttuu esineisiin kahdella kädellä ja vie ne suuhunsa.
- 5–6 kk:n iässä lapsi kääntyy selinmakuulta kyljelleen, siitä kohta vatsalleen ja pian myös päinvastoin.
- Ensimmäinen hammas puhkeaa tavallisimmin alas eteen 4–8 kk:n iässä.

6–8 kk

- Lapsi ojentaa käsivarsiaan päästäkseen syliin, osoittaakseen esineitä ja näyttääkseen, mitä on kädessä.
- 6–9 kk:n iässä on vierastamisvaihe. Lapsi alkaa pelätä muita kuin vanhempiaan ja eroa vanhemmistaan. Vaihe kestää voimakkaimpana 3–4 kuukautta. Vierastamisen ajoittumisessa ja vahvuudessa on yksilöllisiä eroja.
- Vauva istuu ensin tukea vasten tai käsiinsä nojaten ja ilman tukea 7–8 kk:n iässä.

8–10 kk

- Lapsi ymmärtää ensimmäisiä sanoja n. 9 kk:n iässä.
- Lapsi oppii ryömimään ja sitten konttaamaan.
- 9-kuinen seisoo tukea vasten, opettelee itse seisomaan nousua, osaa poimia pikkuesineitä peukalon ja etusormen avulla (pinsettiote).

10–12 kk

- Ensimmäiset omat merkitsevät sanat ilmaantuvat n. vuoden iässä.
- Lapsi oppii seisomaan ilman tukea ja kävelemään tuettuna, joku ottaa jo ensiaskeleita.
- Lapsi harjoittelee lusikan käyttöä ja sukkiin riisumista.

Tiivistelmä 1-2 -vuotiaan kehityksestä

- Lapsi leikkii jo joitain aikoja itsekseen, mutta haluaa välillä käydä tankkaamassa turvaa vanhemman tai hoitajan sylissä.
- Ikäkauden alkuvaiheessa lapsella on usein rajaton itseluottamus ja halu valloittaa maailma. Muutaman kuukauden kuluttua lapsi voi muuttua araksi, vanhempiin takertuvaksi ja alkaa vierastaa perheen ulkopuolisia. Itsevarmuus lisääntyy lähempänä 2-vuotispäivää.
- Oma riepu, pehmolelu tai tutti on usein tärkeä unien aikana tai vanhemmista erossa ollessa.
- Lapsi pelkää kovia ääniä ja putoamista.
- Useat oppivat kävelemään 1½ vuoden ikään mennessä. Käveleminen varmistuu vähitellen.
- Kun liikuntataidot kehittyvät, lapsi alkaa kiipeillä, juosta, kurotella ja heitellä tavaroita.
- Liikkuvan lapsen turvallisuus on varmistettava.
- Lapsi nauttii toisten lasten seurasta, mutta saattaa kohdella kavereita kovakouraisesti.
- Suosittuja leikkejä ovat kurkistus- ja taputusleikit, esineen ottaminen ja antaminen sekä leikkilorut ja vähän myöhemmin mielikuvitusleikit.
- Mieluisia leluja ovat palikat, perässä vedettävät lelut, pallo, kodin tavarat ja kirjat. 1½-vuotias alkaa kiinnostua nuppipalapeleistä.
- Lapsi sanoo yksittäisiä merkitseviä sanoja, jotkut jo yksinkertaisia lauseita.
- Puheen kehitystä edesauttaa esineiden nimeäminen, puhuminen ja yhdessä lukeminen.
- Lapsi ymmärtää enemmän puhetta kuin tuottaa sitä itse.
- Lapsi kasvaa vuodessa n. 10–12 cm ja paino lisääntyy n. 3 kg.
- Hampaita puhkeaa lisää. Ikäkauden lopulla niitä on kaikkiaan jo 16–20.
- Potalla istumista voi harjoitella, mutta vielä ei tarvitse odottaa kiuvasoppimista.
- Osa lapsista nukkuu kahdet päiväunet, useimmilla toiset unet jäävät pois ennen toista syntymäpäivää.
- Lapsi alkaa harjoitella itse syömistä, kupista juomista ja vaatteiden riisumista.
- Ikä on sopiva tutista ja tuttipullosta luopumiseen.

Tiivistelmä 2-3 -vuotiaan kehityksestä

- Uhmaiässä kehittyä lapsen oma tahto.
- Lapsi pelkää vanhemmista eroamista. Tilanne usein helpottuu lapsen kasvaessa.
- Uusiin ihmisiin ja paikkoihin on mukava tutustua omaan tahtiin yhdessä tutun aikuisen kanssa.
- Pieni puuhailee itsekseen omissa leikeissään jonkin aikaa. Välillä on tärkeää käydä vanhemman tai hoitajan luona tankkaamassa turvaa.
- Lapsi saattaa vaikuttaa jo itsenäiseltä ja päättävältä, mutta on hyvin herkkä ja tarvitsee aikuisen hellyyttä ja läheisyyttä.
- Oudot äänet ja naarmut huolestuttavat. Painajaisunet ilmaantuvat, kun mielikuvitus kehittyy.
- Kaverit ovat tärkeitä, mutta lelujen jakaminen kavereiden kesken on vielä vaikeaa. Riitoja syntyy.
- Kuvittelu- ja roolileikit alkavat kiinnostaa. Leluja on mukava purkaa ja koota.
- Mielikuvitus vilkastuu.
- Puheen kehityksen nopeus vaihtelee: useimmilla on käytössään sanoja tai sanojen yrityksiä. Monet puhuvat lyhyitä lauseita.
- Puhe voi olla takeltelevaa.
- Puheen kehittyessä lapsi alkaa kysellä asioita.
- Lapsi ymmärtää sellaisia käsitteitä kuin koko, pituus ja korkeus. Hän osaa luokitella esineitä ominaisuuksien mukaan.
- Lapsi kasvaa vuodessa n. 5–10 cm ja painoa tulee n. 3 kg.
- Vatsa on usein pyöreä ja pömpöttävä.
- Kaikki 20 maitohammasta puhkeavat n. 2½ vuoden ikään mennessä.
- Kuivaksi oppimisen ikä vaihtelee. 3-vuotiaista noin puolet on yökuivia.
- Kävely on jo varmaa. Lapsi oppii juoksemaan ja kävelemään portaita ylös tasa-askelin sekä potkimaan ja heittämään palloa.
- Lapsi osaa koota palikoista tornin. Hän nauttii muovailemisesta, leipomisesta ja maalaamisesta.
- Lapsi pitää kynää kiinni kämmenellään. Ikäkauden loppupuolella hän haluaa harjoitella saksilla leikkaamista.

Tiivistelmä 3-4 -vuotiaan kehityksestä

- Uhmaikä näkyy vielä, mutta alkaa jo tasaantua.
- Lapsi haluaa tehdä asioita itse, saada kiitosta ja myönteistä huomiota onnistumisista.
- Lapsi voi olla herkkä ja pahoittaa mielensä helposti.
- Lapsi haluaa leikkikavereita, vaikka leikit eivät sujukaan aina ilman nahisteluja.
- Vanhemmista erossa oleminen, lelujen jakaminen ja oman vuoron odottaminen helpottuu lähellä 4:ää ikävuotta.
- Lapsi nauttii erityisesti kuvittelu- ja roolileikeistä.
- Rakkaus ja ihailu osoitetaan vanhemmille mahtipontisesti.
- 3-vuotias käyttää jo useita sanoja ja lyhyitä lauseita, puhe alkaa olla selvää ja ymmärrettävää.
- Puheesta voi puuttua yksittäisiä äänneitä tai oikeat äänneet korvautuvat muilla äänneillä. Puhe voi olla myös takeltelevaa.
- Lapsi kyselee paljon.
- Hän alkaa kiinnostua vauvojen alkuperästä ja sukupuolieroista.
- Lapsi nauttii loruista, riimeistä ja satujen kuuntelemisesta.
- Lapsi osaa luokitella esineitä koon ja värin mukaan ja ikäkauden loppupuolella laskea jonkin verran.
- Mielikuvitus on vilkas.
- Lapsi kasvaa vuodessa 5–10 cm ja paino lisääntyy n. 3 kg.
- Sääret voivat olla pihtipolviset.
- Useat oppivat kakkaamaan ja pissaamaan potalle tai pönttöön, mutta puolet lapsista tarvitsee vielä yöllä vaippaa.
- Liikkuminen on innokasta ja usein riehakasta.
- Lapsi osaa hypätä tasajalkaa ainakin yhden hypyn verran, seistä hetken yhdellä jalalla, kävellä portaita tasa-askelin ja ajaa kolmi-pyöräistä pyörää, ikäkauden loppupuolella ehkä jo apupyörillä varustettua polkupyörää.
- Lapsi voi piirtää välillä oikealla ja välillä vasemmalla kädellä. Hän osaa jo riisua ja pukea itse helppoja vaatteita.

Tiivistelmä 4-5 -vuotiaan kehityksestä

- Vanhemmista eroaminen, lelujen jakaminen, muiden huomioon ottaminen ja vuoron odottaminen alkavat olla varhaisvuosia helpompaa, vaikka eivät aina sujukaan kitkatta.
- Lapsi nauttii samanikäisten seurasta.
- Erityisen mieluisia leikkejä ovat rooli- ja mielikuvitusleikit sekä yksinkertaiset sääntöleikit ja -pelit. Häviäminen on vielä vaikeaa.
- Lapsi alkaa arvioida omia kykyjään ja taitojaan vertaamalla itseään kavereihin.
- Lapselle on leimallista voimakas mielikuvitus, villit tarinat, liioittelu ja kerskailukin.
- Lapsi voi kertoa epätosiakin juttuja, joissa ei välttämättä ole kyse varsinaisesta valehtelemisestä.
- Joillakin on oma mielikuvitusystävä.
- Mielikuvituksen kiihtyminen voi aiheuttaa painajaisia tai pimeän pelkoa.
- Lapsi pahoittaa herkästi mielensä.
- Lapsi voi olla ihastunut vastakkaista sukupuolta olevaan vanhempansa ja mustasukkainen toiselle vanhemmalle. Ikäkauden loppupuolella hän alkaa samaistua omaa sukupuoltaan olevaan vanhempaan tai muuhun tärkeään omaa sukupuolta olevaan aikuiseseen.
- Lapsi pohtii hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän eroa sekä erilaisten ilmiöiden syytä ja tarkoitusta.
- Puhumisen kulta-aikaa: Lapsi nauttii sanoilla leikkimisestä, loruista, runoista ja saduista, selittää ja kyselee, kertoo pitkiä tarinoita ja keksii omia sanoja.
- Lapsi on kiinnostunut vauvojen alkuperästä ja sukupuolieroista.
- Lapsi tuntee usein jo päävärit. Piirroksissa alkaa olla enemmän yksityiskohtia.
- Lapsi ymmärtää ja käyttää sellaisia käsitteitä kuin aikaisin – myöhään, tänään – huomenna, nopeasti – hitaasti, alas – ylös.
- Lapsi osaa luokitella asioita sen mukaan mitkä ovat samanlaisia ja kuuluvat yhteen.
- Vuodessa tulee lisää pituutta 5–10 cm ja painoa n. 3 kg.
- Lapsi pärjää päivällä ilman vaippaa, vaikka vahinkoja vielä sattuu. Jotkut tarvitsevat yhä yöllä vaippaa.
- Innokas liikkuja voi olla raisu ja uhkarohkea.
- Lapsi hyppii, kiipeilee, juoksee, painii, ottaa keinussa vauhtia, harjoittelee narulla hyppimistä, hiihtämistä, luistelua, uimista ja apupyörillä pyöräilyä.
- Lapsi oppii käyttämään saksia ja laittamaan kiinni suuria nappeja, tykkää muovilla ja leipoa.

Tiivistelmä 5-6 -vuotiaan kehityksestä

- Lapsi on omatoiminen, aloitteellinen ja sopeutuva, mutta välillä haluaa olla pieni ja saada hoivaa. Välillä kiukku saa vallan, tunteet ai-lahtelevat.
- Sopivan kokoisten oikeiden töiden tekeminen loppuun asti tuntuu mukavalta.
- Itsekritiikin herääminen voi aiheuttaa epäonnistumisen pelkoa.
- Mielikuvitus on voimakas. Lapsi oivaltaa aiempaa paremmin, mikä on oikeasti totta ja mikä kuvittelua.
- Lapsi nauttii vitseistä ja sanaleikeistä, mutta ei halua itse olla huumorin kohteena.
- Tämän ikäinen samaistuu omaa sukupuoltaan olevaan vanhempaan, ymmärtää kasvavansa isona mieheksi tai naiseksi.
- Lapsi alkaa nauttia peleistä ja leikeistä, joissa on selkeät säännöt. Peleissä häviäminen on vielä vaikeaa.
- Roolileikeissä jäljitellään itselle tärkeitä aikuisia.
- Oman ikäiset kaverit ovat tärkeitä. Lapsella voi olla jo joku erityisen tärkeä kaveri, isommat lapset ovat usein ihailun kohteita.
- Yhteisleikki- ja neuvottelutaidot ovat jo hyvät, leuhkiminen ja mah-tailu on kavereiden kesken tavallista.
- Lapsi pohtii hyvän ja pahan, oikean ja väärän sekä reilun ja epärei-lun eroa ja hakee vanhemmalta tukea pohdintoihinsa.
- Lapsi pohtii useiden ilmiöiden syytä, myös hyvin syvällisiä aiheita, ja hakee niihin vastauksia vanhemmilta. Ilmiöitä testataan käytän-nön kokeilla.
- Lapsi muistaa asioita usean kuukauden tai vuoden takaa.
- Numerot ja kirjaimet voivat kiehtoa. Lapsi saattaa oppia kirjoitta-maan nimensä ja laskemaan esineitä 5:stä 10:een.
- Lapsi vertailee ja lajittelee mielellään esineitä ja asettaa niitä suu-ruusjärjestykseen.
- Puhe on niin selvää, että lapsi pärjää arkipäivän tilanteissa vie-raidenkin ihmisten parissa. Yksittäisiä äännevirheitä voi vielä olla.
- Lapsi ymmärtää ja osaa käyttää useita käsitteitä kuten vähän – pal-jon, edessä – takana, nopeasti – hitaasti.
- Hän nauttii saduista ja kertomuksista ja pystyy seuraamaan moni-mutkaisiakin juonia.
- Lapsi kasvaa vuodessa 5–10 cm ja paino lisääntyy n. 3 kg.
- Yökastelu on vielä melko tavallista. Ota asia puheeksi neuvolassa, jos lapsi kastelee. Lapsi voi harjoitella pyyhkimään pyllensä itse.
- Ensimmäiset maitohampaat irtoavat. Tilalle kasvavat pysyvät ham-paat. Ensimmäiset pysyvät poskihampaat, kuutoset, puhkeavat.

- Lapsi nauttii liikkumisesta: kiipeilee, juoksee, laskee mäkeä, keinu, hyppii narulla sekä yhdellä jalalla, tanssii ja jumppaa, harjoittelee pyöräilyä, hiihtämistä, luistelua ja uimista.
- Lapsi pitää kynää oikeassa otteessa eikä vaihda kynää enää kädestä toiseen.
- Hän nauttii käsillä tekemisestä: askartelusta, piirtämisestä, helmien pujottamisesta lankaan, maalaamisesta, leipomisesta ja salaattitarpeiden pilkkomisesta.

Tiivistelmä 6-7 -vuotiaan kehityksestä

- Tunne-elämä muuttuu ailahtelevammaksi ja ristiriitaiseksi. Lapsi uhmaa vanhempia ja kodin sääntöjä ja haluaa uudenlaista itsenäisyyttä, mutta toisaalta hän kaipaa rakkautta ja läheisyyttä.
- Joustavuus ja ennakkoluulottomuus lisääntyvät.
- Lapsi epäilee omia kykyjään ja pelkää epäonnistumisia.
- Hänellä voi olla erilaisia, esim. nukkumiseen, omaan tai vanhempien sairastumiseen tai kuolemaan liittyviä pelkoja.
- Yökylään tai vieraan luo meno saattaa olla vaikeaa.
- Lapsi pohtii elämän alkamista ja päättymistä ja alkaa ymmärtää kuoleman lopullisuutta.
- Hän kysyy lupaa erilaisiin asioihin ja tuntee syyllisyyttä toimiessaan väärin.
- Lapsi oivaltaa oikean ja väärän sekä reilun ja epäreilun eron, mutta saattaa itse sortua näpistelemään ja narraamaan.
- Tämän ikäinen nauttii lapsiryhmässä toimimisesta, kuvittelu- ja roolileikeistä sekä sääntöleikeistä ja -peleistä. Häviäminen on vielä vaikeaa.
- Leikki- ja kouluiän rajamaasto saattaa näkyä kiinnostuksen kohteissa: leikkimisen rinnalla kiinnostaa liikkuminen ja koululaisen taidot, kuten keskittyminen piirtämiseen, kirjaimiin, numeroihin ja erilaisiin kynätehtäviin.
- Riitoja tulee kavereiden kesken herkästi, mutta ne sovitaan nopeasti. Niin ystävyyden osoitukset kuin riidat ovat voimakkaita.
- Ajattelutoiminnot kehittyvät. Lapsi pystyy aiempaa paremmin pohtimaan erilaisten ilmiöiden syitä ja seurauksia ja hyödyntämään mielikuvia.
- Uusia asioita opitaan parhaiten leikkimällä ja kokeilemalla. Uusi innostaa oppimaan.
- Lapsi nauttii asioiden pohtimisesta ja oivaltamisesta ja muodostaa omia mielipiteitä.
- Pituuskasvussa on tilapäinen spurtti 6–8 vuoden iässä. Lapsi alkaa muistuttaa ulkomuodoltaan koululaista. Tähän vaiheeseen voi liittyä liikkumisen kömpelyyttä ja levottomuutta.
- Lapsi saattaa tarvita pidempiä yöunia ja aiempaa enemmän aikaa aamutoimiin.
- Ensimmäiset maitohampaat irtoavat 5–6 vuoden iässä. Tilalle kasvavat pysyvät hampaat. Ensimmäiset pysyvät poskihampaat, kuuset, puhkeavat.

- Lapsi nauttii liikkumisesta ja liikuntaleikeistä: juoksee, hyppii, jump-paa, hyppää narua, tanssii, kiipeilee ja harjoittelee pyörimään ilman apupyöriä, hiihtämään, luistelemaan ja uimaan.
- Sorminäppäryys kehittyy. Lapsi askartelee ja piirtää sekä opettelee solmimaan kengännauhoja ja kuorimaan perunoita.
- Ennen koulun alkua voidaan harjoitella mm. itsenäistä wc:ssä käyntiä ja käsien pesua, kenkien pukemista, takin ripustamista naulaan, askartelemista ja piirtämistä, vuoron odottamista (esim. pelaamalla lautapelejä), kuuntelemista ja omien tarpeiden kertomista.

Tiivistelmä 7-9 -vuotiaan kehityksestä

- Koulun alkaminen on uusi iso asia lapselle ja koko perheelle.
- Lapsi on seesteinen, innokas ja nopea oppimaan uutta. Hän on entistä itsenäisempi, mutta toisaalta myös vanhempaan takertuva ja uhmakas ja kaipaa erityistä tukea uusissa haasteissaan.
- Tunteet saattavat ailahdella ja niitä voi olla vaikea hallita.
- Koululainen on innostunut tekemään sopivan kokoisia tehtäviä ja askareita itsenäisesti ja viemään ne loppuun. Hänelle on tärkeää saada kiitosta ja onnistumisen kokemuksia.
- Vapaa leikki ja omaehtoinen touhuilu ovat koulun rinnalla yhä tärkeitä.
- Kaverit merkitsevät entistä enemmän. Erilaiset leikit ja pelit sekä tavaroiden vaihto ovat mieluisia.
- Sääntöleikit ja säännöistä neuvottelu ja sopiminen ovat tärkeitä. Pelissä häviäminen voi vielä olla vaikeaa. Lapsi pohtii erilaisia sääntöjä ja hänellä on melko hyvä kuva oikean ja väärän erosta.
- Tytöt ja pojat ovat vielä kavereita keskenään. Ensimmäisten kouluvuosien aikana tyttöjen ja poikien väliset kavereisuhteet usein vaihtuvat oman sukupuolen kavereihin.
- Ryhmään kuulumisella, hyväksytyksi tulemisella ja kavereiden mielipiteillä on suuri merkitys.
- Opettaja on tärkeä auktoriteetti, jopa ihailun kohde. Lapsi voi alkaa arvostella vanhempiaan, vaikka vanhemmat ovat hänelle hyvin tärkeitä.
- Lapsi pystyy parhaiten ajattelemaan asioita, joita voi itse nähdä, tuntea tai käsitellä. Ajattelu on vielä konkreettista.
- Ajantaju laajenee. Lapsi pystyy jo paremmin hahmottamaan, mikä on mahdollista ja mikä ei. Mielikuvitus ja uskomukset voivat kuitenkin sekoittaa yhä tosiasioihin.
- Pituuskasvussa on tilapäinen spurtti 6–8 vuoden iässä. Lapsi on pitkäraajainen, ”varsamainen”.
- Hampaat vaihtuvat maitohampaista pysyviin hampaisiin n. 12 ikävuoteen asti.
- Unen tarve vaihtelee, keskimäärin tarve on 10 t vrk:ssa. Lapsi tarvitsee riittävästi unta oppiakseen ja jaksakseen uusissa haasteissa.
- Ensiluokkalaisista n. joka 10. kastelee öisin tai päivisin, asia kannattaa ottaa puheeksi neuvolassa tai kouluterveydenhoitajan kanssa. Asia saattaa nolottaa lasta.
- Lapsi on liikunnallisesti taitava ja aktiivinen. Tässä iässä ollaan usein huimapäisiä ja uhkarohkeita.

- Lapsi pyöräilee, kiipeilee, juoksee, hyppii, heittää ja ottaa kiinni palloa, tekee kuperkeikan, hiihtää, luistelee ja opettelee uimista.
- Sorminäppäryys kehittyy ja antaa valmiuksia piirtämiseen, kirjoittamiseen, askarteluun tai soittimen soittamiseen.
- Pikku koululainen tekee monia asioita miellyttääkseen vanhempiaan. Hän ei aina osaa arvioida omaa jaksamistaan ja kykyjään.

Tiivistelmä 9-12 -vuotiaan kehityksestä

- Lapsi on usein tasapainoinen, aktiivinen ja monista asioista kiinnostunut.
- Hän haluaa kokea olevansa tarpeellinen ja luottamuksen arvoinen.
- Yksilöllisyys vahvistuu. Lapsi haluaa tuoda julki mielipiteensä ja oikeutensa. Hän voi arvostella opettajaa, koulua ja vanhempia toisin kuin ensimmäisinä kouluvuosina.
- Tämän ikäinen saattaa ajoittain käpertyä omiin oloihinsa, olla tyytymätön itseensä, kokea olevansa ulkopuolinen ja pohtia suuria maailmankaikkeuteen liittyviä kysymyksiä.
- Kehityksessä voi olla esimurrosiän merkkejä: uhmakkuutta, kömpelyyttä, huolimattomuutta, rauhattomuutta ja herkkyyttä.
- Kaverit ovat entistä tärkeämpiä. Heidän mielipiteillään on yhä suurempi merkitys: On tärkeää olla hyväksyty.
- Omaehtoinen touhuilu ja leikki ovat yhä tärkeitä koulun, kotitöiden ja harrastusten ohessa.
- Mm. roolileikit, älylliset ja liikunnalliset pelit sekä leikit ja seikkaileminen ovat mieluisaa tekemistä.
- Tytöt ja pojat leikkivät usein omissa porukoissaan. Tytöt arvostelevat poikia ja pojat tyttöjä.
- Arkiset touhut yhdessä vanhemman kanssa ovat tärkeitä.
- Lapsi pystyy yhä paremmin ymmärtämään ja ottamaan huomioon toisten tunteita, ajatuksia ja aikomuksia, odottamaan vuoroaan ja hallitsemaan tunteitaan.
- Lapsi haluaa hoivata eläimiä tai pieniä lapsia.
- Ryhmissä luodaan omia sääntöjä. Päätöksiä tehdään äänestämällä tai käyttämällä erilaisia loruja ja rituaaleja.
- Tämän ikäinen tarkastelee ja kritisoi vanhoja tuttuja sääntöjä ja saattaa haluta muuttaa niitä vetoamalla järkisyihin.
- Kyky itsenäiseen ja loogiseen ja syysuhteita ymmärtävään ajatteluun kehittyy.
- Lapsi kykenee aiempaa paremmin suunnittelemaan toimintaansa ja ymmärtämään tekojen seurauksia.
- Uusia asioita opitaan parhaiten tekemällä.
- Lapsi nauttii tarinoista, joissa päähenkilönä on nokkela ja kiperistä tilanteista itsenäisesti selviytyvä lapsi.
- 9–11-vuotias kasvaa vuodessa n. 2–5 cm ja paino lisääntyy n. 2–3 kg. Lapsen olemus vankistuu. Varhain kehittyvillä tytöillä ja pojilla näkyy kasvussa ja kehossa jo murrosiän muutoksia: pituuskasvun kiihtymistä, tytöillä rintojen tai häpykarvojen kasvua ja pojilla kives-ten koon suurenemista ja häpykarvojen kasvua.
- Harrastukset voivat saada aiempaa kilpailullisempia muotoja. Lapsi ehkä haluaa vaihtaa harrastuksiaan.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/9_12-vuotias/

Lapsen kehitys

Lapsen kehitys varhaislapsuudessa (0-6 vuotta)

Alle kolmevuotiailla aivojen muovautuvuus ja kyky uusien asioiden oppimiselle on poikkeuksellisen suurta. Pieni vauva on varsinaisesti hereillä hyvin vähän aikaa vuorokaudesta, mutta hän oppii silti myös nukkuessaan. Tämän vuoksi onkin tärkeää että lapsi kuulee puhetta ympärillään, jolloin hän pystyy vähitellen alkamaan erottaa äidinkielestään merkityksellisiä piirteitä toisistaan. Kehityksessä ja taitojen oppimisessa on nähtävissä tietynlainen kehitysseuraanto, mikä auttaa aikuisia tunnistamaan lapsen tarpeita ja tukemaan hänen kehitystään. Uusien taitojen oppiminen on yksilöllistä, joten uudet taidot eivät ilmaannu lapsille aina samassa järjestyksessä. Lapsi oppii uutta tietoa jossakin kehityksellisessä kontekstissa. Merkityksellisiä kehityskonteksteja ovat koti- ja päivähoitoympäristöt, sukulaisverkostot, ja niihin sisältyvät vuorovaikutussuhteet. Ympäristön merkitys varhaislapsuudessa on suuri myös siksi, koska se suuntaa lapsen kiinnostuksen kohteita ja käyttäytymistä ikävaiheessa, jolloin lapsen oma liikkumatila on kapea ja selviytymiskeinot puutteelliset. Aikuiset muokkaavat omalla toiminnallaan lapsen elinympäristöä ja siksi on tärkeää tietää, miten lapsen kehitys etenee tai mitkä tekijät edistävät tai hidastavat kehitystä sekä miten kehitystä voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla. Siirtymä varhaislapsuudesta keskilapsuuteen sijoittuu kuuden vuoden ikään. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen, Ruoppila 2009, 18–19.)

Vastasyntyneiden kehitys

Vastasyntyneillä on valmius ottaa vastaan puhetta ja erottaa kielen ominaispiirteitä muista äänistä, riippumatta mitä äidinkieltä lapselle puhutaan. Lapsi herkistyy omalle äidinkielelle jo muutaman kuukauden ikäisenä. Puheiden toistaminen synnyttää lapselle pysyviä muistijälkiä. Muistijäljistä on käytetty nimitystä prototyyppi ja malli, koska muistijäljet eivät ole tarkasti sidottuja äänten fysikaalisiin ominaisuuksiin, vaan ne voivat vaihdella paitsi puhujasta, myös saman puhujan tunnetilasta toiseen. Lapsen on erotettava puheesta pieniäkin eroja voidakseen tehdä riittävän tarkkoja havaintoja. Esimerkiksi suomalainen lapsi joutuu tekemään äänteiden "l" ja "r" välillä tarkan eron, jolle taas japanilaisella lapsella ei

ole käyttöä. Puheäänteiden mielessä olevat muistiedustukset (representaatiot) ovat perustaa puheen havainnoimiselle, sekä korkeamman tason kielellisten rakenteiden hallinnalle. Esimerkiksi suomen kielen äänteiden kestovaihtelut ja taivutusmuodot voi olla vaikeampi oppia, jos lapselle ei ole kielen herkkyysskauna syntynyt malleja niistä puheessa esiintyvistä hienojakoisista piirteistä, joiden varassa merkityksiä suomen kielessä välitetään. (Nurmi ym. 2009, 23.)

Vastasyntyneen näkö on kohtalainen. Vauva pystyy erottamaan ääriiviivat lähellä olevan hoitajansa kasvoista. Reilun kuukauden ikäinen lapsi pyrkii kääntämään päätään ja tavoittamaan silmillään äänen lähteen. Kuitenkin valmius havaita ihmisiä, esineiden muotoja ja värejä tarkentuu noin kahden ja puolenkuukauden iässä. Pari kuukautta myöhemmin lapsi kiinnostuu kuvioista ja pystyy hahmottamaan kuvion taustastaan. Lapsi katselee mielellään vuoteen yläpuolelle asetettua mobilea ja muistaa kuinka sen saa liikkumaan jalkoja heiluttamalla. Jo alle puolivuotiailla lapsilla on havaittu olevan kykyä nähdä samanlaisuutta (kategorisointia) esineiden ja asioiden välillä. (Nurmi ym. 2009, 23.)

Kategorisoinnin ja muistin seurauksena kuudesta seitsemään kuukauden ikäiset lapset voivat alkaa vierastamaan uusia ihmisiä ja varomaan tilanteita, jotka eivät ole ennestään tuttuja. Seitsemän ja kahdeksan kuukauden ikäiset lapset seuraavat katseellaan liikkuvaa esinettä ja alkavat etsiä esinettä, jos se piilotetaan. Tämä kertoo lapsen oppineen kohteen pysyvyyden havaitsemisesta, eli lapsi ymmärtää että esine on olemassa vaikka sitä ei näe. (Nurmi ym. 2009, 23–24.)

Keltikangas-Järvinen sanoo kuitenkin lapsen varautuneisuuden vierasta aikuista kohtaan liittyvän seitsemän ja kahdeksan kuukauden ikävaiheeseen. Lapsi on vanhempiansa läsnä ollessa kiinnostunut vieraista ihmisistä, mutta ahdistuu vieraiden kontaktirytyksiä kun vanhemmat eivät ole paikalla, tai jos turva on poissa. Varautuneisuus muuttuu avoimeksi vierastamiseksi noin kahdeksan ja yhdeksän kuukauden ikäisenä. (Keltikangas-Järvinen 2012, 31.)

Lapsi pystyy oppimaan kokemuksistaan jo ensimmäisestä elinpäivästään lähtien. Pohjaa oppimiselle luovat herkistyminen eli sensitisaatio ja tottuminen eli habituaatio. Nämä rakentavat oppimisen perusmuodon (assosiatiivisen oppimisen) ohella lapsen muistivarastoa jo ennen syntymää. Keskeistä kognitiivisen

kehityksen kannalta on miten lapsi suhtautuu uusiin asioihin, millaisia toimintoja esiintyy liittyen tottumisen ja muutoksen reagointiin (dishabituaatio), sekä miten tehokkaasti kehittyneemmät oppimisen muodot vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen. Oppimista voidaan kuvata seuraavien käsitysten avulla: valmius reagoida toisiinsa yhteydessä oleviin asioihin, jäljitellä mallin mukaisesti, hahmottaa vähitellen tietoisesti asioiden välisiä yhteyksiä, toimia ensin implisiittisesti (päättävissä olevien/sanattomien) yhteyksien mukaan ja tämän jälkeen niitä koskevia kielellisiä selityksiä huomioon ottaen. (Nurmi ym. 2009, 24.)

Jäljitteleminen on keskeistä vertailuissa ja syy-seuraussuhteiden etsimisessä. Tietyissä tilanteissa lapset pystyvät analogiapäätelyyn eli vertailuun jo ensimmäisen vuoden aikana. Analogiapäätelyä osoittaa se, että lapsi sulauttaa uuden toiminnan kohteen ja siihen liittyvän tiedon vanhoihin olemassa oleviin tietoihin. Esimerkiksi lapsi tarttuu leluun kuuden ja seitsemän kuukauden ikäisenä ja heiluttaa sitä yhtä innokkaana, niin kuin on aiemmin tottunut heiluttamaan käteensä ottamia esineitä. Vanhemmat lapset käyttävät päätelyssään kielellisiä ja käsitteellisiä perusteita, kun taas pienten lasten päätely perustuu havaintojen kautta saatuun tietoon. (Nurmi ym. 2009, 26.)

Syntymästä neljän kuukauden ikään mennessä kehittyvät tarttumiseen liittyvät toiminnot ja kokonaismotoriikkaa edustavat pään kääntäminen ja kierähtäminen vatsalta selälleen ja takaisin. Viidestä kahdeksaan kuukauden iässä lapsi harjoittelee esineiden käsittelyä, opettelee istumista sekä liikkumista paikasta toiseen ryömimällä ja konttaamalla. Yhteydessä lapsen kykyyn tutkia ympäristöä ovat esineiden tavoittelu, niihin tarttuminen ja esineiden käsittelytaidot. Tämän myötä hienomotorinen ja kognitiivinen kehitys kietoutuvat yhteen. 9-12 kuukauden ikäisen lapsen tarttumisote tarkentuu siten, että lapsi oppii poimimaan pieniä esineitä peukalon ja etusormen avulla. Tässä iässä lapset myös yleensä oppivat nousemaan seisomaan ja alkavat liikkua tukea ottamalla. Lapsi oppii noin vuoden iässä kävelemään 10-15 askelta ilman tukea. Täytyy muistaa, että motoriikan kehityksessä on yksilöllistä vaihtelua. (Nurmi ym. 2009, 26–27.)

Lapsi oppii uusia taitoja kiinteässä vuorovaikutussuhteessa ympäristöönsä siten, että eri alueiden kehityssaavutukset tukevat toisiaan. Esimerkiksi näköhavainnoissa ja käden liikkeissä ei ole kyse kahden eri kehitysalueen vähittäisestä

koordinoimisesta, vaan lapsi havainnoi ympäristöön voidakseen liikkua ja liikkuu voidakseen havainnoida. Kehityksen kannalta ei myöskään ole oleellista vain liikkuminen ja ympäristön tutkiminen, vaan myös lapsen ja lähiympäristön välinen vuorovaikutus. Suotuisana kehityksen kannalta pidetään, että lapsi saa vapaasti tutkia ympäristöään, mikäli ympäristö vastaa fyysisiltä ominaisuuksiltaan lapsen kehittyviä toimintatarpeita. (Nurmi ym. 2009, 27.)

Vuorovaikutustaitojen kehitys varhaislapsuudessa

Pieni vauva on syntymästään saakka suuntautunut ympäristöönsä, eli pyrkii tutkimaan ympäristöä ja olemaan vuorovaikutussuhteissa. Etusijalla on aluksi kosketus- ja näköhavaintoihin perustuva vuorovaikutus. Tyypillinen käyttäytymismuoto vauvalle on itku, jolla hän ilmaisee tunne- ja tarvetilojaan. Itkun avulla aikuiset yleensä reagoivat nopeasti ja lähestyvät lasta. Itkuilla voi olla erilaisia sisältöjä kuten nälkä, kipu tai sosiaalisen vuorovaikutuksen hakeminen. Vanhempien välillä on eroja siinä, kuinka herkkiä he ovat tunnistamaan itkun eri sisältöjä. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää, että aikuinen osaa tulkita hänen tarpeensa oikein ja vastat niihin. Näin vauva myös kokee saavan käyttäytymisellään muutoksia ympäristössään ja olevansa aktiivinen toimija. (Nurmi ym. 2009, 29.)

Muutaman kuukauden ikäinen lapsi viestii hymyilemällä ja äänтелеillä. Aluksi hymy on ehdottoman refleksin kaltainen reaktio, mutta myöhemmin se muuttuu ehdolliseksi refleksiksi: paitsi kasvot myös ihmisen puhe, kosketus ja hyväily voi saada lapsen hymyilemään ja äänтелеämään mielihyvänsävyisesti. (Nurmi ym. 2009, 29.)

Vaistonvaraiselle vanhemmuudelle on ominaista lapselle suunnatun puheen hitaus, selkeys, toistaminen ja äänenpainojen vaihtelu. Aikuiset korostavat puhettaan ilmeillä ja eleillä. Vanhempien hidastettu ja keskeisiä kohtia painottava vuorovaikutus edistää lapsen oppimista ja auttaa hahmottamaan pysyviä piirteitä ympäristössä. Lapsi myös oppii vuorovaikutuksessa aikuisten kanssa miten hän voi herättää huomion, sekä saada lohtua ja turvaa. Aikuiset taas viestivät toiminnoillaan lapselle onko tämä hoivan arvoinen, voiko ihmisiin luottaa, onko

heidän käyttäytymisensä ennakoitavissa ja miten tunteita ilmaistaisiin niin että ne herättävät vastakaikua. (Nurmi ym. 2009, 29.)

Kiintymyssuhdeteorian on luonut brittiläinen John Bowlby. Bowlbyn mukaan lapsen ja hoivaajan tiivis ja vastavuoroinen suhde rakentuu lapsen kiinnittymisestä vanhempaan ja vanhemman kiinnittymisestä lapseen. Vanhempien kiintymykseen liittyy halu hoivata lastaan ja vahva tunneside lapseen. Lapsen kiintymys vanhempiin tulee esille siinä, miten lapsi pystyy käsittelemään vanhemmistaan eroon joutumista ja siitä aiheutuvia tunnetiloja. Kiinnittymällä vanhempiin lapsi saa ruokaa ja turvaa, sekä vuorovaikutuksen vastatessa hänen tarpeitaan hän kiintyy vähitellen vanhempiinsa myös tunnetasolla. Kun lapselle syntyy kokemus perusturvallisuudesta, hänelle jää voimavaroja ympäristön tutkimiseen, oppimiseen ja uusien taitojen opetteluun. Pyrkimyksenä lapsella on löytää tasapaino ympäristön tutkimisen ja turvallisuuden tunteen välillä. (Nurmi ym. 2009, 30.)

Syntymästä kolmenvuoden ikään asti kehitysvaiheen ns. avain sana onkin kiintymys, ja sen suhteen luominen tärkeisiin aikuisiin. Se on sosiaalisten taitojen ja kognitiivisten taitojen perusta. Toimivassa kiintymyssuhteessa lapsi luo minuutta, eli käsitystä itsestään elävänä olentona sekä käsitystä kuinka ihmiset toisiinsa suhtautuvat. Minuuden kehittymisen myötä lapsi oppii itsekontrollia ja tunteiden säätelyä. Seitsemän ja kahdeksan kuukauden ikäisen lapsen kehitysvaiheeseen kuuluu kyky kaivata poissaolevaa ihmistä. Lapsi voi kontata aikuisen perään tai katsoa hätääntyneensä hoitajan lähtiessä pois. Läheisyys tiettyyn ihmiseen on kehittynyt, ja lapsi pystyy torjumaan muiden aikuisten kontaktiyri-tykset. (Keltikangas-Järvinen 2012, 26–27.)

Lapsi pyrkii saamaan huomiota varhaisella kommunikaatiolla. Tätä tavoitetta palvelevat katseet ja ääntely, sekä erilaiset ilmeet ja eleet. Esimerkiksi lapsi ojentelee käsiään kun hän haluaa syliin, osoittaa sormella esinettä jonka haluaisi tai puistelee päätään kun ei halua jotain. Jaettu tarkkaavaisuus on toinen tavoite varhaisessa kommunikaatiossa. Sillä tarkoitetaan, että lapsi ja aikuinen koordinoivat tarkkaavaisuutensa niin, että lapsi kohdistaa huomionsa samaan aikaan esineeseen ja aikuiseen, sekä aikuinen puolestaan lapseen ja esineeseen. Lapsi oppiessa ymmärtämään katseen kohdistumisen merkityksen puhu-

tun kielen tulkinnassa ja oppimalla etsimään tähän vihjeitä, helpottaa puheen ymmärtämistä sekä uusien sanojen oppimista. (Nurmi ym. 2009, 30–31.)

Kielen kehitys varhaislapsuudessa

Esikielelliseen kehitykseen liittyy kolme vaihetta. Ensimmäistä vaihetta kutsutaan kahdenväliseksi, tai ei-tavoitteelliseksi kommunikaatioksi. Tämä vaihe ulottuu syntymästä noin puolen vuoden ikään. Kahdenvälisessä vaiheessa lapsi suuntautuu kahdenkeskiseen, muutaman minuutin kestoiseen vuorovaikutukseen hoitajansa kanssa, tarkkailemalla ja toistamalla hoitajan kasvon ilmeitä sekä matkimalla tämän ääntelyä. Näitä tilanteita on yleensä useita päivän aikana, esimerkiksi silloin kun lasta syötetään, puetaan tai kylvetetään. Näissä tilanteissa lapsi muodostaa keskustelun mallit, joissa esiintyy huomion ja tunneilmaisujen yhteensovittamista. Puolen vuoden ikään tultuaan lapsi oppii seuraavia vuorovaikutuksen perussääntöjä: toiseen ihmiseen suuntautumista, vuorottelua ja tunneilmaisujen sävyjä. (Nurmi ym. 2009, 30–31.)

Esikielellisen kehityksen toinen vaihe on nimeltään kolmenväline, eli tavoitteellinen vaihe. Tämä vaihe ulottuu kuuden ja kahdeksan kuukauden iästä puolentoista vuoden ikään. Vauvan kiinnostuessa ympäristön esineistä, suuntautumalla käsittelemään ja tutkimaan niitä, kehityskulku aktivoituu kahdenvaiheisesta kolmivaiheiseksi. Puolen vuoden iässä lapsen kyky seurata toisen ihmisen katsetta kehittyy. Noin vuoden ikäinen lapsi alkaa osoitella esineitä, ja tätä pidetään merkinä siitä, että lapsi on siirtynyt kahdenvälisestä tunteiden jakamisesta tavoitteelliseen kommunikaatioon. Myönteisten tunneviestien puuttuminen, katseen vähäinen käyttö vuorovaikutustilanteissa, sekä tunneilmaisujen heikko tulkittavuus voivat olla merkkejä kehityksellisestä ongelmasta tai vanhempien vaikeudesta ymmärtää tai tulkita lapsen viestejä. Esikielellisen kolmannessa vaiheessa huomioidaan esikielellisen ja kielellisen kommunikaation rinnakkain esiintyminen. Puheen tuottamisen aktivoituessa sanojen ohella esiintyy paljon esikielellisen kommunikaation muotoja. Esikielellisten taitojen käyttö jatkuu myös myöhemmissä kehitysvaiheissa rinnakkain puheen kanssa. (Nurmi ym. 2009, 30–31.)

Lapsi aloittaa jokeltelun noin kuuden tai seitsemän kuukauden ikäisenä, eli hän toistaa konsonantti-vokaalitavusarjoja ("ma-ma-ma") tai vaihtelevia vokaali-konsonanttisarjoja. Lapsi oppii yhdistämään ja toistamaan eri tavuja, jolloin jokeltelu alkaa muistuttaa sanoja. Jokelteluun siirtyminen on kehityksen tärkeä vaihe, koska se muodostaa perustan myöhemmälle kielen oppimiselle. Vuoden ikäisenä vähäinen ääntely ja sanojen ymmärtämisen hidaskasvu voivat ennustaa myöhempiä kielen kehityksen ongelmia. (Nurmi ym. 2009, 32–33.)

Lähtökohtana kielen oppimisessa on pidetty ajatusta, että oppiminen on lapsen aivotoiminnan kehittymisen ja ympäristön kiinteän vuorovaikutuksen tulosta. Lapselle ei voida siirtää tai välittää tietoja pelkästään kielen avulla, sillä uusien asioiden oppiminen edellyttää lapsen omaa toimintaa ja toiminnan kautta tapahtuvaa oivaltamista. Kieltä opetellessa lapsi havainnoi ympäristössä tapahtuvia puhetilanteita, analogiapäätelyn pohjalta tuottaa valikoiden kuulemaansa puhetta, työstää aktiivisesti kuulemaansa puhetta ja vertaa uusia muotoja jo oppimiinsa muotoihin. Kielen kehitys sitoutuu myös tunteisiin ja haluun olla yhteydessä tärkeisiin ihmisiin. (Nurmi ym. 2009, 37.)

Lapsi ymmärtää sanoja ennen kuin pystyy niitä itse tuottamaan, esimerkiksi alle vuoden ikäinen lapsi reagoi omaan nimeen, tai sanaan "ei". Toisen ikävuoden alussa lapsi taputtaa käsiään yhteen pyydettyä tai vilkuttaa kun sanotaan "hei, hei". Ensimmäisten sanojen ymmärtämisen ja tuottamisen välillä on usein viive. Esikielellistä kommunikaatiota pidetään siltana kielen ymmärtämisen ja tuottamisen välillä. Kahden vuoden ikäisenä lapsi alkaa vähitellen ymmärtää sanojen olevan sovittuja nimiä eri kohteille ja tapahtumille. Sanat ovat ensin sidoksissa tiettyihin esineisiin, esimerkkinä sana "kuppi" voi tarkoittaa vain lapsen omassa käytössä olevaa kuppia. Mikäli lapsella ei ole tiettyä sanaa asialle tai esineelle, niin hän valitsee jonkun lähimerkityksellisen sanan, esimerkiksi kaikki eläimet voivat olla "hau-hau". Uusien sanojen hidaskasvu ja puheen vähäinen tuotto ei ole kaksivuotiailla vielä huolestuttavaa, mikäli lapsi ymmärtää puhetta muiden ikätovereidensa tavoin, ja pystyy noudattamaan lyhyitä toimintakehotuksia, eikä hänen kehitys- tai kasvuympäristönsä liity muita ongelmia. (Nurmi ym. 2009, 41–42.)

Riittävän perussanaston vakiintumisen ja ensimmäisten sanayhdistelmien jälkeen lapsi alkaa opetella taivuttamaan sanoja. Suomen kielen taivutusjärjestelmä on laaja. Taivutusmuotojen oppiminen on nopeinta kahdesta neljään vuoden iässä. Kaksivuotias käyttää puheessaan aikamuotoa preesens (Pekka ajaa). Tällöin lapsi on voimakkaasti sidoksissa välittömiin havaintoihin, asioihin ja tapahtumiin, jotka tapahtuvat juuri tällä hetkellä. Kolmevuotias lapsi alkaa kiinnittää huomiota esineiden ominaispiirteisiin ja niiden eroihin. Adjektiivien vertailuasteista perusmuodot ovat aluksi hallitsevia puheessa (hiekkakakku on ”näähään iso”). Kaksi- ja kolmevuotiaat pystyvät erottamaan kokoeroja, esimerkiksi kumpi palloista on isompi. Kolmevuotiaiden vertaillessa esineiden ominaispiirteitä he tuottavat omia komparatiivimuotoja. Tällöin esiintyy muotoja, jotka osoittavat pääteen hallintaa, mutta ilmentävät samalla sanojen taivutusten hankaluutta, esimerkiksi pitkämpi, märempi. Neljävuotias käyttää puhuessaan esineiden paikkaa ja sijaintia osoittavia määreitä, mikäli hän erottaa esineen etu-, taka-, ylä- ja alapuolen ja pystyy yleistämään tietoa uusiin esineisiin. Noin 5-vuotiaana lapset hallitsevat melko hyvin taivutusjärjestelmän perussäännöt, mutta oppimista tapahtuu vielä kouluiässä. (Nurmi ym. 2009, 41–42.)

Lauseiden muodostaminen vaatii lapsilta erottelu- ja yhdistelytaitojen ohella myös enemmän suunnitelmallisuutta kuin tilannesidonnainen, yksisanaisten ilmaisujen tuottaminen. Sanojen yhdistely alkaakin noin 18-24 kuukauden iässä. Lauserakenteiden kehitys on yleensä nopeaa. Lapsi oppii ensin tuottamaan kaksisanaisia yhdistelmiä, kuten ”tutti anna”. Kaksiosainen rakenne on perusta lausemuotojen myöhemmälle kehitykselle. Kolmivuotiaan lausetyypit koostuvat paljon käsky-, kiello- ja kysymyslauseista. Viisi- ja kuusivuotiaiden kieli sisältää jo kaikki peruslausetyypit (käsky-, kysymys- ja väitelauseet), sekä sivulausetyypit ja niiden konjunktoiden käytön. (Nurmi ym. 2009, 43–44.)

Muistin kehitys varhaislapsuudessa

Oppiminen ja siitä syntyvä muisti ovat monimuotoisia toimintoja, jotka ovat mukana älyllisessä ja sosiaalisessa toiminnassa. Jokaista kokemusta ei voi taltioida mieleen erillisenä, vaan kokemuksesta muodostuu sisäinen mielikuva, jossa yhdistyy sen eri piirteet tasolla, jolla lapsi on kognitiivisesti valmis niitä omaksumaan ja mieltämään. Tämän myötä muistitoiminnot ovat vahvasti liitännäisiä

lapsen muuhun kehitykseen. Pysyvien mielikuvien muodostuminen mahdollistaa sen, että lapsi pystyy niiden avulla ennakoimaan tulevia tapahtumia, palauttamaan mieleen aiempia kokemuksia, jäsentämään tapahtumia suhteessa olemaan olevaan tietoon sekä esittämään mielikuvia toimintansa välityksellä. Pysyvät mielikuvat mahdollistavat viivästetyn jäljittelyn, myös sellaisten kohteiden jäljittämisen jotka eivät ole läsnä juuri sillä hetkellä. Esimerkiksi lapsi voi seurata toisen lapsen leikkiä, tallentaa mieleen tapahtumia, käyttää tilanteessa ratkaisumalleja ja myöhemmin tuottaa niitä itse samanlaisessa tilanteessa. (Nurmi ym. 2009, 49–50.)

Muistamiseen liittyy yksilöllisiä eroja, jotka voivat myöhemmin näkyä myös kognitiivisessa kehityksessä. Muistisuoritusten eroja on havaittu aiheuttavan mm. lapsen käytössä oleva tietoperusta ja sen laatu. Eroja muistisuorituksissa voi aiheuttaa myös se, missä määrin lapset ovat spontaanisesti omaksuneet käyttöönsä erilaisia muististrategioita, esimerkiksi mieleen palautusta, asioiden ryhmittelyä ja jäsentämistä. Yksilöllisiä eroja muistitoimintoihin voi aiheutua myös siitä, miten tietoinen lapsi on omista muistitoiminnoistaan ja siihen liittyvistä rajoituksista ja vahvuuksista. Tätä kutsutaan myös meta-muistiksi eli kyky ohjata ja säädellä omia muistisuorituksia, arvioida omaan muistiin liittyviä heikkouksia ja vahvuuksia, taitoa havaita ja toteuttaa tehtävän kannalta tarpeellisia mieleen painamisen ja palauttamisen keinoja. Muistieroja aiheuttavana tekijänä on pidetty myös lapsen prosessointikyvyn kehitystä eli sitä, miten lapsi työstää asiaa mielessään. (Nurmi ym. 2009, 52.)

On tärkeää tietää millaisia keinoja lapset käyttävät muistaakseen asioita ja pystyäkseen palauttamaan ne mieleensä. Lapsen tultua tietoiseksi omista muistisuorituksistaan erityisesti niiden rajoituksista, lapsi pystyy paremmin arvioimaan muistitukien tarpeellisuutta. Meta-muistiin liittyvissä tekijöissä on havaittu suuriakin eroja lasten välillä. Lasta motivoivat tehtävät lisäävät halua suoriutua tehtävästä, sekä keksiä muistamista helpottavia keinoja. Aikuisille muistitukien käyttö, kuten muistilappujen tekeminen on tuttua, mutta lapsilla tietoinen muistitukien käyttö on kuitenkin vähäisempää. (Nurmi ym. 2009, 53.)

Lapsen sosiaalisten taitojen kehitys varhaislapsuudessa

Sosiaaliset taidot ovat valmiuksia, joilla lapsi pystyy arjen tilanteissa ratkomaan ongelmia ja saavuttamaan henkilökohtaisia päämääriä tavoilla, jotka johtavat positiivisiin tuloksiin sosiaalisissa tilanteissa. Esimerkiksi siinä miten lapsi pääsee mukaan toisten leikkiin. Tässä esimerkissä lapsi tarvitsee taidon tehdä havaintoja toisten tunteista, ajatuksista ja aikomuksista (empatiakyky), sekä ennakoita oman toimintansa seuraamuksia. Tärkeää on myös lapsen kyky ymmärtää omia tunteitaan ja ilmaista niitä tilanteeseen sopivalla tavalla. Onnistuminen on yhteydessä lapsen kognitiivisiin taitoihin, minäkuvaan ja asemaan ryhmässä. Lapsen sosiaalisen käyttäytymisen positiivisena perustana pidetään konstruktivisuutta, joka on ulospäin suuntautuvaa. Siihen sisältyy mieli-johteiden ja tunteiden hallinta sekä pyrkimys sovittaa yhteen omia ja toisten toiveita yhteistoiminnassa. (Nurmi ym. 2009, 54.)

Lasten sosiaaliset taidot kehittyvät paljon kolmen ja kuuden ikävuoden välillä. Kasvaessaan lapsi pystyy paremmin hahmottamaan ympäristön tapahtumia ja kuvaamaan niitä sanoin. Kielitaito auttaa myös uudenlaisissa sosiaalisissa kanssakäymisissä, mikä ilmenee lasten innostuksena käynnistää erilaisia mielikuvitus- ja roolileikkejä toisten kanssa. Ryhmässä lapsi kokee yhteenkuuluvuutta ja ymmärtää sosiaalisten suhteiden pysyvyyden, sekä saa uusia ystäviä. Ystävyyssuhteet eroavat toverisuhteista intensiivisimpinä suhteina, jotka sisältävät enemmän vastavuoroisuutta ja kiintymystä, tunteiden jakamista, hymyjä, katseita, kosketteluja ja puhetta. Lapsi oppii vähitellen myös arvioimaan oman käyttäytymisen seurauksia, esimerkiksi leikki-tilanteissa. (Nurmi ym. 2009, 54.)

Esikouluikään tullessa lapsi pystyy paremmin vastavuoroiseen kanssakäymiseen, eli ottamaan enemmän huomioon toisten mielipiteitä, ehdotuksia ja vastaamaan niihin. Lapsi pystyy myös paremmin muuttamaan omaa käytöstään pyydettyä, jakamaan tavaroita ja odottamaan vuoroaan. Yhteiset leikit tarjoavat mahdollisuuden harjoitella näitä taitoja erinomaisesti. (Nurmi ym. 2009, 55.)

Koska leikillä on keskeinen merkitys alle kouluikäisen lapsen elämässä, siksi meidän aikuisten on tärkeää tietää millaisia keinoja lapsi käyttää pyrkiessään

leikkiin mukaan. Lapset jotka pääsevät mukaan leikkiin, tarkkailevat sosiaalisia vihjeitä ja sovittavat omaa toimintaansa, esimerkiksi tekemällä leikkiin ehdotuksen. He ovat myös innokkaita ja sitkeitä pyrkimyksissään. Kuitenkaan lapsen käytös ei ole liian tunkeilevaa tai häiritse jo olemassa olevaa leikkiä. (Nurmi ym. 2009, 55.)

Sosiaalisten taitojen omaksumisessa on keskeistä vanhempien ja perheen vuorovaikutusmallit. Parke (2004) on tarkastellut vanhempien suoria ja epäsuoria vaikutuksia. Suoraa vaikuttamista ovat toiminnot, joiden avulla vanhemmat pyrkivät vahvistamaan lapsen sosiaalisia taitoja, esimerkiksi järjestelmällä tilanteita missä lapsi voi kohdata muita lapsia. Aikuiset voivat myös tarkkailla ja puuttua leikkitalanteisiin, auttamalla ristiriitatilanteissa tai neuvottelemalla leikin eri toteuttamisen vaihtoehtoista. On kuitenkin tärkeää etteivät aikuiset ohjaile liikaa lasten leikin kulkua ja näin estä lasten omaa kekseliäisyyttä ja aloitteellisuutta. (Nurmi ym. 2009, 55.)

Epäsuorasti lapseen vaikuttavat perheen ilmapiiri ja vanhempien keskinäiset suhteet, sekä vanhempien ja lasten väliset suhteet. On havaittu, että turvallisesti vanhempiin kiintyneiden lasten on helpompi solmia ystävyysuhteita, ratkaista ongelmia rakentavammin sekä kykenevän vastavuoroisiin suhteisiin paremmin kuin välttelevästi ja ristiriitaisesti kiintyneet lapset. Vanhempien omat huolenaiheet ja oma masennus vievät voimavaroja, eikä silloin lasten sosiaalisten taitojen tukeminen ole aina riittävää. Olisi tärkeää, että vanhempien uskomukset ja käsitykset lasten sosiaalisista taidoista olisivat realistisia sen suhteen, millaista käytöstä tietyn ikäiseltä lapselta voidaan odottaa. (Nurmi ym. 2009, 55.)

Vuorovaikutusta tarkkailtaessa on keskeistä se, millaisia havaintoja lapset tekevät ja miten he valitsevat toimintatapansa uusissa ja nopeasti vaihtuvissa erilaisissa tilanteissa. Lapsen olisi pystyttävä muodostamaan kokonaiskuva suuresta tiedon määrästä ja erottamaan yksityiskohdat. Tämä edellyttää havaintojen erottelukykyyä, muistin ikätasoista kehitystä ja taitoa havaita syy-seuraus suhteita. (Nurmi ym. 2009, 56.)

Kirjassa ”ihmisen psykologinen kehitys” lapsen tiedonkäsittely on jaettu kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa lapsi suuntautuu sosiaaliseen

tilanteeseen havainnoiden ulkoisia ja sisäisiä vihjeitä, esimerkiksi toisten puhetta, ilmeitä, eleitä ja omia fysiologisia tuntemuksiaan. Toisessa vaiheessa lapset tulkitsevat havaintojaan, muodostavat käsityksen tilanteesta ja toisten ihmisten tarkoitusperistä sekä tavoitteista. Tiedonkäsittelyn kolmannessa vaiheessa lapsi pyrkii valitsemaan toimintastrategiansa. Tähän vaikuttaa se, miten lapsi pystyy ennakoimaan oman toimintansa seurauksia. Lapsen käsitys itsestään ja rohkeus toimia sosiaalisissa tilanteissa vaikuttavat siihen, millaisen toimintatavan lapsi valitsee. (Nurmi ym. 2009, 56–57.)

Lapsen kehityksen tukeminen yleisesti varhaislapsuudessa

Lapsen kehityksen arvioinnissa tarvitaan tietoa endogeenisistä ja eksogeenisistä tekijöistä. Endogeenisillä tekijöillä tarkoitetaan lapseen liittyviä kuten tietoihin, taitoihin, kiinnostuksen kohteisiin ja temperamenttiin liittyviä tekijöitä. Eksogeeniset tekijät liittyvät lapsen ympäristöön, kuten perheeseen ja kasvuolojen psyykkiseen ja fyysiseen vakauteen. Nämä tekijät ovat vuorovaikutuksessa keskenään toisiaan vahvistaen tai heikentäen, ja lapsen kehitys on näiden yhteisvaikutuksen tulosta. (Nurmi ym. 2009, 65.)

Kehityksen kriisit tarkoittavat sellaisia vaiheita, jolloin lapsi on biologisesti omaksunut tietyn käyttäytymisen. Näitä vaiheita voi esiintyä esimerkiksi kielen kehityksessä. Pieni vauva on biologisesti valmistunut suuntautumaan puheään- tä kohden, ja hän oppii kielen jota hänen ympärillään puhutaan. Aikuisiällä ei kuitenkaan ole enää mahdollista oppia yhtä helposti vierasta kieltä kuin lapsuudessa, jolloin oppiminen tapahtuu spontaanisti ilman tietoista opettelua. (Nurmi ym. 2009, 65.)

Sensitiivinen kausi on tietty aika lapsen elämässä, jolloin oppiminen on jollain kehityksen alueella nopeaa ja lapsi on herkistynyt ympäristön vaikutukselle. Kielen oppimisesta tiedetään, että puolestatoista vuodesta kolmeen ikävuoden välillä sanaston laajeneminen on nopeaa ja kahdesta neljään ikävuoden välillä taivutusmuotojen omaksuminen on nopeampaa, kuin myöhemmissä kehityksen vaiheissa. Sensitiivisten kausien tunnistaminen on tärkeää varsinkin jos pohditaan kielen kehityksen tukitoimia ja niiden oikeaa ajoittamista. (Nurmi ym. 2009, 65.)

Lapsen kehitys ei etene yhden kaavan mukaisesti. On huomioitava, että lapsessa tai hänen ympäristössään oleva tekijä voi viedä kehitystä negatiiviseen suuntaan. Riskitekijöiden kasautuminen voi lisätä ongelmia kehityksen myöhemmissä vaiheissa. Riskitekijöihin suhtautumisessa on lasten välillä yksilöllisiä eroja, jotka liittyvät lasten ikään, kehitystasoon ja henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. (Nurmi ym. 2009, 66.)

Suojaavilla tekijöillä tarkoitetaan niitä asioita, jotka tukevat myönteistä kehitystä ja auttavat tätä sopeutumaan riskitekijöistä huolimatta. Lapsen selviytymismahdollisuuksia on mahdollista vahvistaa, esimerkiksi vaikuttamalla hänen kasvu-ympäristön olosuhteisiin sekä tukemalla itsearvostusta ja myönteisiä toimintatapoja. Yksi suojaava tekijä voi olla ihmissuhteet. On tärkeää että lapsella on edes yksi turvallinen aikuinen, jonka puoleen hän voi kääntyä. Tavoitteena ei kuitenkaan pidä olla täysin riskitön kasvu-ympäristö. Lapsen tulee kohdata myös vaikeuksia, jotta hän voi kehittää omia selviytymistaitojaan. (Nurmi ym. 2009, 66.)

On olemassa toimintoja joita jokainen aikuinen voi omalla toiminnallaan toteuttaa lasten kanssa työskennellessä. Näillä seuraavilla kehitystä tukevilla ja riskeiltä suojaavilla tekijöillä on merkitys lapsen perusluottamuksen syntymiselle ja oppimiselle varsinkin silloin, kun lapsi on vielä riippuvainen aikuisista ja tärkeät kehitysvaiheet ovat juuri kasvuvaiheessa. (Nurmi ym. 2009, 66.)

Yhteisiin leikki- ja lukuhetkiin sisältyy paljon kehitystä tukevia tekijöitä. Aikuisen aktiivinen osallistuminen lisää lapsen motivaatiota leikkiä. Lapsi kokee turvallisuudentunnetta, saa palautetta itsestään ja taidoistaan myönteisissä keskusteluhetkissä. Lapsi voi tällöin myös käsitellä päivän tapahtumia, tunteitaan ja saada aikuisilta tarvittaessa lohdutusta, tukea ja kiitosta. Luku- ja leikkihetkissä yleensä keskustellaan enemmän lapsen kanssa kuin muissa arjen toiminnoissa. Lapsen kielellisen kehityksen kannalta on tärkeää, että puhutaan asioista jotka ovat merkityksellisiä lapselle. Lapsia yleensä kiinnostavat aiheet, joissa voidaan vedota lapsen tunteisiin, kokemuksiin ja toiminnallisuuteen. Aikuisen tulisi huomioida, että lapsi saa myös mahdollisuuden tehdä aloitteita ja lapsi saa tarpeeksi aikaa hahmottaa kokemaansa. Aikuinen voi rohkaista lasta jatkamaan

keskustelua, pyytäessään tarkennusta epäselviin ilmaisuihin. (Nurmi ym. 2009, 66.)

Vuorovaikutus on yleensä vastavuoroista lapsen ja aikuisen välillä. Tiedetään, että aikuiset vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen, mutta myös lapset vaikuttavat aikuisten käytökseen. Puhelias lapsi saa usein enemmän kielellisiä kokemuksia kuin hiljainen lapsi. Kuitenkin erilaiset tutkimukset ovat osoittaneet, että varhaisen temperamentin eroilla, esimerkiksi aktiivisuudella ei ole merkitystä tiedollisten valmiuksien kehittymiseen. Hiljainen lapsi voi korvata puheliaan lapsen kokemuksia siten, että hän tutkii rauhassa kiinnostuksensa kohteita käyttäen siihen enemmän aikaa, sekä tutustumalla kohteisiin monipuolisemmin kuin sosiaalisempi ikätoveri. (Nurmi ym. 2009, 67.)

Aikuinen voi myös rohkaista lasta pyytämällä häntä kertomaan sadun, jonka aikuinen kirjoittaa juuri sellaisenaan muistiin. Tätä menetelmää kutsutaan sadutukseksi. Lapsen kertoma ja aikuisen muistiin kirjoittama satu luetaan lapselle kun se on valmis. Tällöin lapsen ääni ja ajatukset kuuluvat varmasti aikuiselle asti. (Nurmi ym. 2009, 67–68.)

On tärkeää että aikuiset ovat tunnetasolla läsnä lapsen arjessa ja että lapsi pystyy jakamaan myönteisiä ja kielteisiä ajatuksia aikuiselle. Vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä ei voi olla vain tietojen jakamista ja uuden oppimista. Lapsi lähestyy paremmin ympäristöään, jos hän pystyy luottamaan aikuisiin ja kokee olonsa turvalliseksi. (Nurmi ym. 2009, 68.)

Lapsen kehitys keskilapsuudessa (6-12 vuotta)

Keskilapsuuden aikana lapsi siirtyy kotipiiristä myös muihin sosiaalisiin verkostoihin, kuten esikouluun ja peruskouluun. Nämä muut verkostot vaikuttavat lapsen kognitiiviseen ja sosioemotionaaliseen kehitykseen ja saavat aikaa isoja muutoksia lapsen kehityksessä. Keskilapsuuden alkuaikaa kutsutaan kehitykselliseksi siirtymävaiheeksi, jolloin biologinen ja kognitiivinen kehitys luovat enemmän mahdollisuuksia lapsen itsenäiselle toiminnalle ja vastuun ottamiselle omasta toiminnastaan. (Nurmi ym. 2009, 70–72.)

6-12 vuotiaan lapsen kehityksen ymmärtämiseksi on tarkasteltava kolmea biologista taustatekijää: fyysistä kasvua, aivojen kehittymistä sekä toiminnallisten piirteiden kasvua ja motorista kehitystä. Nämä kaikki vaikuttavat lapsen toimintaan ratkaisevasti. (Nurmi ym. 2009, 72.)

Fyysisen kasvun kehitys keskilapsuudessa

Fyysinen kasvu on edellytys, että lapsi pystyy toiminaan itsenäisemmin kuin aikaisemmin. Lapsi tarvitsee enemmän voimaa ja kestävyyttä ympäristön haasteista selviytymisessä. Keskilapsuuden kasvu on muutoin tasaista, mutta kuudesta seitsemään ikävuoteen ajoittuu yleensä pieni kasvupyrähdys. Kasvupyrähdysten aikana sekä tytöt että pojat kasvavat pituutta ja saavat painoa lisää. Kasvuvauhti kiihtyy vasta murrosiän alkaessa. Fyysiseen kasvuun vaikuttavat geneettiset tekijät, ravitsemus ja yleinen terveydentila. Fyysisen kehityksen turvaajana pidetään terveellistä ravintoa ja hyvää terveydenhoitoa. Nykyisin tytöt saavuttavat sukukypsyyden hieman alle 13-vuotiaana, ja pojat yleensä vasta myöhemmin. (Nurmi ym. 2009, 72–73.)

Lapsiperheiden köyhyys on lisääntynyt koko väestön köyhyyttä nopeammin. On arvioitu, että Suomessa on 130 000 lasta, jotka elävät köyhyysrajan alapuolella. Hyvinvointitekijöiden ohella olisi tarkasteltava perheen yhteyttä kypsyminenopeuteen, sillä tyttöjen varhaisen puberteettikehityksen on todettu olevan yhteydessä isän puuttumiseen. (Nurmi ym. 2009, 73.)

Motorinen kehitys keskilapsuudessa

Motorinen kehitys jatkuu liikkumisen ja esineiden perustaitojen opetteluun jälkeen. Erilaiset liikunnalliset ja motoriset taidot mahdollistavat lapsen elämäpiirin laajentumisen. Uusia haasteita varsinkin hienomotoriikan alueella syntyy esi-koulun ja peruskoulun aloittamisen yhteydessä, kuten kynän käyttö ja kengän nauhojen solmiminen. Keskilapsuudessa lasten lihasten hallinta paranee, ja liikkeet muodostuvat sujuvimiksi sekä liikkeet kehittyvät ja monipuolistuvat. Tasapaino parantuu ja liikkeiden yhteensovittaminen kehittyy, eli lapset pystyvät vauhdikkaampiin liikuntaleikkeihin ja taidokkaampiin suorituksiin. Lasten motorisissa taidoissa on eroja, esimerkiksi pojat menestyvät paremmin suorituksissa

jossa vaaditaan lihasvoimaa, kun taas tytöt ovat poikia ketterämpiä. (Nurmi ym. 2009, 75–76.)

Keskilapsuuden aikana liikuntaan liittyvät havaintotaidot kehittyvät samalla kun lasten omien suoritusten arviointi kasvaa. Varsinkin liikenneturvallisuuden kannalta havaintomotorisista taidoista on tärkeää lapsen omien taitojen arviointi suhteessa vaikkapa lähestyvään autoon ja päätöksen teko siinä, missä ja milloin tie on turvallista ylittää. Tässä alle yhdeksänvuotiaiden taidot ovat vielä heikot. (Nurmi ym. 2009, 76–77.)

Keskilapsuudessa myös lasten fyysistä aktiivisuutta vaativilla leikeillä on tärkeä sosiaalinen merkitys. Aikuiset voivat tulkita leikkeihin liittyvän painimisen olevan vihamielistä tai tappelua. Kuitenkaan näin ei usein ole ja lapset sanovatkin tämän aikuisille. Psykologisesti ajateltuna painimisleikkien ajatellaan auttavan lapsia arvioimaan omia voimiaan ja taitojaan. Pienillä lapsilla leikkitilanteet muodostuvat harvoin todellisiksi tappeluiksi, toisin kuin nuoruusiässä. Pienillä lapsilla leikki voi kuitenkin muodostua tappeluksi, jos lapsen sosiaalisten viestien lähettäminen ja tulkitseminen on puutteellista. (Nurmi ym. 2009, 77.)

Silloin jos lapsen motoriset taidot tai taitojen kehittyminen poikkeavat ympäristön vaatimuksista siten, että siitä on todellista haittaa oppimiselle ja kanssakäymiselle, voidaan puhua motoriikan kehityshäiriöstä, motorisista oppimisvaikeuksista tai koordinaatiohäiriöistä. Oppimisvaikeuksia on mahdollisuus havainnoida lapsen arkielämäntilanteissa. Niistä kertovat usein motoristen taitojen hitaus, liikkeiden ajoittamisen ja rytmisyyden vaikeudet, vaikeudet monivaiheisten toimintojen suorittamisessa (rusetinauhan teko) tai lihasvoiman säätelyssä. (Nurmi ym. 2009, 78.)

Lapsen kognitiivinen kehitys keskilapsuudessa

Esikouluikäisen lapsen ajattelussa tapahtuu kehittymistä ja sen seurauksena lapsi pystyy irtautumaan välittömistä aistihavainnoistaan. Lapsi pystyy pitämään mielessään useita piirteitä, jotka liittyvät samaan tilanteeseen ja lapsi alkaa ajatella sisäisten edustusten (eli representaatioiden) varassa. Esimerkiksi lapsi voi tämän hetkessä leikissä muistaa aiemmat leikkitoiminnot tai lapsi tietää, että iso pallo ei mahdu kokonsa vuoksi pieneen koriin. Piaget (1953) kutsuu tätä

konkreettisten operaatioiden vaiheeksi. Lapsi pystyy ennustamaan fyysisen maailman tapahtumia ja ilmiöitä sekä hän ymmärtää esineiden ominaisuuksia, kuten koon, tilavuuden, painon, pituuden ja lukumäärän. Ajattelu on joustavampaa ja lapsi voi pohtia eri vaihtoehtoja ratkaistessaan ongelmia. (Nurmi ym. 2009, 81.)

Kouluikäiselle lapselle kehittyy myös vastaavanlainen lukumäärän pysyvyyden ymmärtäminen. Lapsi ei tukeudu päättelyssään näköhavaintoon vaan ymmärtää konkreettisissa tilanteissa, että kaikki ei ole aina sitä miltä näyttää. Keskilapsuudessa lapselle kehittyy kyky ymmärtää erilaisia symboleja, malleja ja kolmiulotteista maailmaa. (Nurmi ym. 2009, 82.)

Piaget'n mukaan keskilapsuuden uusiin ajattelutaitoihin kuuluu perspektiivin vaihtaminen, eli toisen ihmisen rooliin ottamiseen liittyvä egosentrisyydestä vapautuminen. Egosentrisyys tarkoittaa lapsen aitoa vaikeutta ymmärtää asioita toisen ihmisen näkökannalta. Selmanin ja Byrnen (1974) mukaan egosentrisyydestä vapautuminen ajoittuu keskilapsuuden aikaan vaihteittaisena tapahtumana. Kouluikäiselle lapselle kehittyy käsitys, että toinen ihminen voi tulkita jonkun sosiaalisen tilanteen eri tavoin kuin hän itse, mutta kyky arvioida toisen tunteita, toimintaa tai tarkoitusta kehittyy vasta vähitellen. Vasta keskilapsuuden viimeisinä vuosina lapsi pystyy asettumaan keskustelun ulkopuolelle ja näkemään tilanteen kolmannen osapuolen kautta. (Nurmi ym. 2009, 82–83.)

Lopuksi vielä mainittakoon, että keskilapsuuteen tultaessa ajattelussa tapahtuu suuri muutos, joka edistää lasta vapautumaan välittömistä havainnoista sekä tuo ajatteluun lisää joustavuutta erilaisten konkreettisten asioiden ja ilmiöiden ymmärtämisessä. (Nurmi ym. 2009, 82–83.)

Muistin kehittyminen keskilapsuudessa

Muistin kehittyminen liittyy perusprosessien kehittymiseen. Perusprosesseja ovat esineiden tunnistaminen, yleistäminen tilanteesta toiseen sekä esineiden ja tapahtumien erityispiirteiden muistaminen. Keskilapsuudessa sanojen mieleen palauttaminen nopeutuu huomattavasti ja tämä ilmiö näkyy myös viittomakielisillä kuuroilla lapsilla. Olipa kyse sitten kielestä, puheesta, visuaalisesta etsimisestä, kuvioden kääntämisestä mielessä, päässä laskusta tai motorisista suorituksista.

sista, niin juuri keskilapsuuden aikana nämä nopeutuvat ja automatisoituvat. (Nurmi ym. 2009, 84.)

Myös lapsen muistitoimintoihin vaikuttava erilaisia elämänilmiöitä koskeva tieto- ja käsitevarasto kasvavat nopeasti. Mitä enemmän lapsella on tietoa opittavasta ja mieleen painettavasta asiasta semanttisessa muistissaan, sitä enemmän hänellä on käytössä kiinnekohtia, joihin hän kykenee ankkuroimaan uuden tiedon. Muististrategioissa on huomattu myös selvää muutosta tässä ikävaiheessa. Lapset käyttävät tietoisesti enemmän sellaisia toimintatapoja, jotka auttavat heitä muistamaan paremmin. Esimerkiksi muistiaineksen kuten puhelinnumeron toistaminen, muistettavan aineksen ryhmittely ja luokittelu (eläimet, huonekalut) tai erilaisten assosiaatioiden käyttö ennen mieleen painamista kuten sanat ”maito”, ”auto”, ”tie”, ”tomaatti” voidaan yhdistää tarinaksi, jossa maitoauto ajaa tiellä tomaatin yli. Kuudesta seitsemään vuotiaat käyttävät muististrategioina sanojen toistamista ja ryhmittelyä. Kahdeksasta kymmeneen vuotiaat järjestelivät ja luokittelevat asioita. 11-14 vuotiaat alkavat käyttämään kumuloituvaa mielessä toistamista, eli alkavat toistella uusia ja aiempia ärsykeitä sekä muistettavien asioiden yhdistäviä tekniikoita. (Nurmi ym. 2009, 84–85.)

Kognitiivinen kehitys, oppiminen ja opettaminen keskilapsuudessa

Oppiminen on keskeinen tehtävä keskilapsuudessa. Piaget painottaa lapsen oman aktiivisuuden korostamista kehitystä liikkeellepanevana voimana. Piagetin lähestymistapa on konstruktivinen, eli tämän mukaan lapsi rakentaa omat käsityksensä ja tietonsa kokemustensa ja tulkintojensa varaan. Lapsi nähdään ympäristönsä aktiivisena tutkijana joka tekee oletuksia, kokeilee ja tekee niistä omat johtopäätöksensä. Nämä ajatukset korostavat kaikenlaisen lapsen oman aktiivisuuden tukemista ja opetuksen järjestämistä niin, että siinä huomioidaan lapsen ajattelutason kehitys. Opettamisen täytyisi sisältää konkreettisia kiinnekohtia lapsen aiempiin kokemuksiin sekä hänen omaa aktiivisuuteen liittyvää kokeilua ja toimintaa. (Nurmi ym. 2009, 86–87.)

Vygotskin sosiaalis-kulttuurinen teoria painottaa lapsen ja tämän läheisten välistä vuorovaikutusta. Vuorovaikutuksessa lapselle siirtyy kulttuurin keskeiset työvälineet, kuten symbolit, taidot, traditiot ja arvot. Vygotski kuvaa lasta yhteisön

toimintaan aktiivisena osallistujana. Hänen mukaansa keskeistä olisi tarkastella miten lapsen sosiaalis-kulttuurinen ympäristö ja ihmisten välinen vuorovaikutus vaikuttavat lapsen kehitykseen. Vygotski sanoo myös ohjaus- tai opetuskeskustelun helpottavan lapsen roolia ajattelijana. Ajattelemalla yhdessä lapsen kanssa aikuinen pystyy tukemaan lasta hienovaraisin vihjein ja kysymyksiin. Opetusprosessissa voidaan käyttää apuna myös ääneen ajattelua ja mallintamista. Ohjaavan keskustelun prosessiin liittyy myös käsitys lähikehityksen vyöhykkeestä. Lähikehitystä kuvaa hyvin sanonta ”se minkä lapsi osaa tänään tehdä yhteistyössä aikuisen kanssa, sen hän osaa huomenna tehdä itsenäisesti”. (Nurmi ym. 2009, 87.)

Lukemisen kehitys keskilapsuudessa

Lukeminen ja kirjoittaminen ovat taitoja, joita lapsi pystyy oppimaan ja joita hänelle opetetaan. Lukutaidon oppimisen taustalla on muita taitoja ja valmiuksia joiden varaan lukutaito rakentuu. Lapsi saa ensikokemuksia kirjoitetusta kielestä jo ensimmäisinä elinvuosinaan yhteisissä lukuhetkissä aikuisten kanssa. Lapset näyttävät jo hyvin varhain ymmärtävän, että kirja sisältää kuvia ja tekstiä sekä se mitä aikuinen hänelle sanoo, liittyy niihin kummallisiin merkkeihin kirjan sivulla. Tästä alkaa kehitys, jossa lapsi alkaa erottaa tekstin kuvista ja myöhemmin muista merkeistä sekä vähitellen myös kirjaimia toisistaan. Lukutaito opitaan Suomessa yleensä ensimmäisen kouluvuoden aikana. Osa lapsista tuntee kirjaimet jo ennen koulun alkua. (Nurmi ym. 2009, 93–94.)

Lukutaidon lisäksi lapsilta edellytetään myös monenlaisia numeroihin ja laskeamiseen liittyviä taitoja. Lasten tulisi oppia lukusanat, numerot, roomalaiset luvut ja lukumäärien esittäminen pisterykelminä kuten arpakuutiossa. Opittaviin asioihin sisältyy myös lukujen lukeminen ja kirjoittaminen, esineiden laskeminen, neljän peruslaskutoimituksen oppiminen, lukusanojen ääneen lausuminen ja kirjoittaminen sekä näiden taitojen käyttö arjen tilanteissa. Oppimisprosessissa lapsen omalla aktiivisuudella ja ajattelulla on suuri merkitys. (Nurmi ym. 2009, 96–98.)

Tarkkaavaisuuden kehittyminen keskilapsuudessa

Tarkkaavaisuuden voi nähdä jo pienen vauvan käytöksestä. Ensimmäisten elinvuosien aikana tarkkaavaisuus kehittyy luonteeltaan sekä sen suhteen, miten pitkäksi aikaa lapsi pystyy kohdistamaan tarkkaavaisuutensa johonkin asiaan. Pienten lasten tarkkaavaisuuteen vaikuttavat esineiden ulkoiset olemukset ja niiden uutuusarvo. Keskilapsuudessa lapsi kehittyy nopeasti valitsemaan tarkkaavaisuutensa kohteita, ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan vaikka mielenkiinto olisi vähäinen, vaihtamaan joustavasti tarkkaavaisuuden kohteitaan sekä jättämään epäolennaiset seikat huomiotta. (Nurmi ym. 2009, 98–99.)

Myönteisten tunteiden saaminen on keskeistä oppimiseen liittyvässä toiminnan suunnittelussa, ohjauksen ja ongelmaratkaisutaitojen kehittymisessä. Myönteiset tunnekokemukset avaavat tehtävätilanteissa eri mahdollisuuksia tarkkaavaisuuden uudelleen suuntaamisessa ja uusien haasteiden kohtaamisessa. Keskilapsuuteen saavuttaessa osalla lapsista on suuria vaikeuksia säädellä ja ylläpitää tarkkaavaisuuttaan tilanteissa, joista eivät he ole innoissaan tai johon he eivät ole motivoituneita. Tarkkaavaisuushäiriöstä (ADHD) kärsivien ongelmat ovat usein tulleet esille jo ennen kouluikää impulsiivisena käyttäytymisenä, lyhytjännitteisyytenä, levottomuutena tai sääntöjen noudattamisen vaikeutena. (Nurmi ym. 2009, 100–101.)

Tunne-elämän kehittyminen keskilapsuudessa

Lasten kyky tunteiden tulkintaan ja tunteiden ilmaisuun kehittyvät vähitellen muun kehityksen mukana. Tunteet näkyvät ilmeissä, silmien ja pään liikkeissä, asennoissa, eleissä, puheessa ja äännähdyksissä. Vastasyntyneen vauvan mielihyvän ja mielihänen kokemukset ja ilmaisutavat ovat kokonaisvaltaisia, ja siksi ei voida esimerkiksi erottaa suuttumusta muista negatiivisista tunteista. Kuitenkin jo neljänkuukauden ikäinen lapsi ilmaisee suuttumustaan selkeämmin kulmia kurtistamalla, silmät kapenevat ja siristyvät sekä posket kohoavat. Ensimmäisen ikävuoden lopulla on havaittavissa toiseen lapseen suuntautuvaa aggressiota, joka ilmenee puolustautumisena tai kostamisena, koska tällöin lapsi kiinnostuu tavaroista ja oman tahtonsa mukaisesta toiminnasta. Toisen ikävuoden aikana lapsella lisääntyy vastusteleva käyttäytyminen ja fyysinen ag-

gressio. Lapset oppivat hillitsemään fyysistä aggressiotaan leikki-iässä, mutta fyysisen aggression jatkumiseen voi vaikuttaa geneettiset taipumukset ja epäsuotuisten ympäristötekijöiden vuorovaikutus. Kielellinen aggressio ajoittuu toisen ja neljännen ikävuoden väliin lisääntyvässä muodossa, mutta lievenee tämän jälkeen. Aggressiivisuus on yleensä ensin välineellistä ja tiettyyn tavoitteeseen pyrkivää, mutta myöhemmin se etenee henkilöihin kohdistuvana ja vihamielisenä. Kouluiässä yksilöiden väliset erot korostuvat, jotkut ovat aggressiivisempia kuin toiset. Kuitenkin tällöin aggressiivisuus keskimäärin vähenee. (Nurmi ym. 2009, 105.)

Yksilölliset erot siinä, miten lapsi suhtautuu ristiriitatilanteisiin, aiheutuvat aggressiivisessa käyttäytymisessä esiintyvistä eroista sekä erilaisista yrityksistä ratkaista ristiriitoja. Tunteiden säätelyllä ei tarkoiteta tunteiden tukahduttamista vaan tunteiden käsittelyä siten, että mielen tasapaino ja toimintakyky säilyisivät mahdollisimman hyvänä. Kymmeneen ikävuoteen mennessä lapset yleensä oppivat tunteiden säätelyä käyttämällä hyväkseen ongelmanratkaisutaitoja, hakemaan sosiaalista tukea toisilta ihmisiltä, suuntaamaan uudelleen ajattelua ja pohtimaan asioita laajemmin sekä vetäytymään omiin kuvitelmiin. Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus omista ja lapsen tunnekokemuksista edesauttavat tunne-elämän kehitystä. (Nurmi ym. 2009, 106.)

Ulos- tai sisäänpäin suuntautumisessa ja tunteiden säätelyssä esiintyvillä eroilla on temperamenttiperustaa, mutta eroja aiheuttavat myös kasvatuskokemukset, tilannetekijät ja henkinen kypsyys. Temperamenttia on kuvattu sateenvarjokäsitykseksi, jonka sisään mahtuvat monenlaiset käsitykset. Yhteistä kuitenkin on niiden kuvaamat ihmisten tunnereaktiot, varsinkin reaktioherkkyys, reaktioiden voimakkuus ja sosiaalisuus. (Nurmi ym. 2009, 108.)

Ystävyys-suhteiden muodostuminen keskilapsuudessa

Kouluikänsä tultaessa lasten kavereiden merkitys lapsen kehitykseen korostuu. Lapsi alkaa kaivata ikätovereitaan ja heidän parissaan lapsi oppii sukupuolelle ominaista käytöstä sekä toiminnallisia ja sosiaalisia taitoja. Lapset oppivat myös sääntöjä ja tasapuolisuutta joutuessaan jakamaan ja vuorottelemaan. Lapset oppivat myös hyväksymään, että toinen lapsi voi saada enemmän jostakin an-

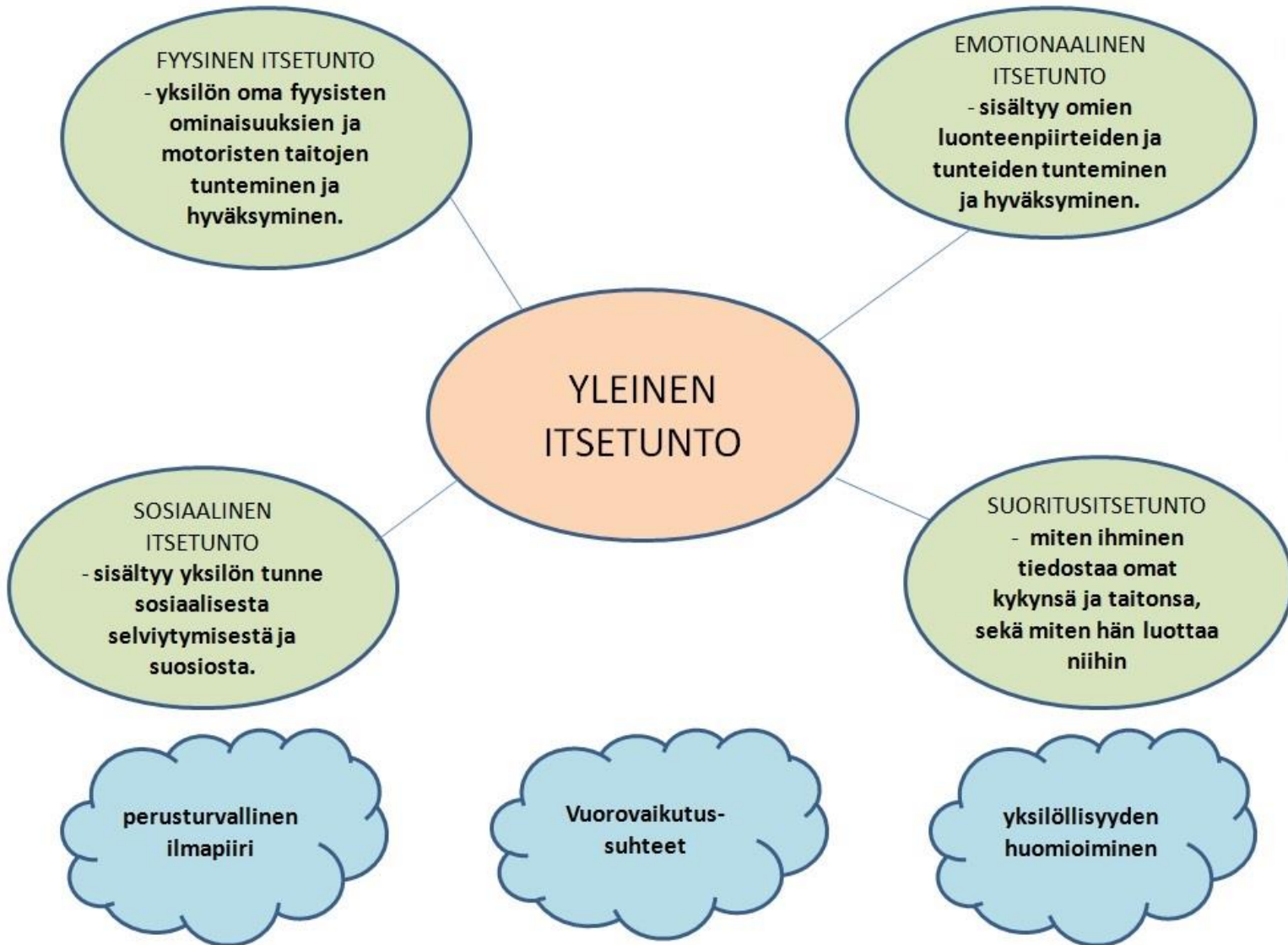
siosta siksi, koska on muita heikommassa asemassa. Tämänlainen vuorovaikutus vaikuttaa toisten näkökulmien ymmärtämiseen sekä tukee oikeudenmukaisuuden kehitystä. Kaverisuhteiden lisäksi lapsi tarvitsee myös ystävyysuhteita, jotka ovat henkilökohtaisempia suhteita ja joissa opitaan luottamusta ja herkkyyttä toista kohtaan. (Nurmi ym. 2009, 109-110.) Ystävien puuttuminen, torjuttuksi ja kiusatuksi joutuminen ovat tasapainoisen kehityksen riskitekijöitä (Nurmi ym. 2009, 122).

Lapsen kehityksen tukeminen yleisesti keskilapsuudessa

Kavereiden merkitys lapselle on suuri, mutta se ei riitä kasvattamaan lasta esimerkiksi koulun jälkeisinä tunteita. Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen ensimmäisen ja toisen luokan oppilaille on mahdollista Suomessa valtion osittaisella tuella. Myös kolmannesta luokasta ylöspäin tulisi kiinnittää huomiota lasten yksinäisiin iltapäiviin kun vanhemmat ovat töissä. Vanhempien tulisikin tietää kenen kanssa lapsi viettää aikaa ja mitä he tekevät vapaa-ajallaan. Tämä tietämys tukee lapsen sosiaalista kehitystä. (Nurmi ym. 2009, 122.)

Oppimisympäristöt ja koulutusikätytännöt, joissa esiintyy voimakkaasti lasten välistä kilpailua, vertailua ja järjestykseen asettamista, uhkaavat kehittymistä aktiivisena oppijana. Kognitiivisen itsesäätelyn kehittymisen ajatus lapsesta on aktiivisena ja tiedonhaluisena oppijana, joka kykenee käyttämään erilaisia oppimistapoja ja -strategioita. Tähän liittyy myös sisäisen oppimismotivaation rakentuminen, eli tässä keskeinen merkitys on lapsen omien havaintojen tekemisellä omista taidoistaan ja osaamisestaan. Lapsen oppimista tukee tasapainoinen tunne-elämän ja sosiaalinen kehitys. (Nurmi ym. 2009, 123.)

Itsetunnon rakentuminen

Kuvat: Pentti & Vättö

Lapsen itsetunto

Tiedetään, että terve itsetunto edistää ihmisen hyvinvointia ja ehkäisee syrjäytymistä. Tämän vuoksi voidaan myös todeta, että varhain aloitettu itsetunnon vahvistaminen lisää lasten hyvinvointia. (Koivisto 2011, 39.)

Itsetunto on moniulotteinen ilmiö ja tutkijoilla on erimielisyyttä käsitteen määrittelyssä. Teoksessa ”Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa” Koivisto Päivi on määritellyt artikkelissaan ”Lapsen itsetunnon vahvistaminen päivähoiton arjessa” itsetunnon seuraavasti: *”Itsetunto on henkilön päätelmä omasta arvostaan, merkityksestään ja pätevyydestään. Tässä määritelmässä tulee esiin itsetunnon kaksi puolta: itsearvostus ja itseluottamus”*. Itsearvostus on luottamusta siihen, että henkilöllä on oikeus olla onnellinen, menestyä, tuntea itsensä hyväksytyksi, rakastetuksi ja arvostetuksi sekä myös oikeus saada tarpeensa ja toiveensa tyydytetyksi. Itseluottamus on henkilön oma luottamus ja kyky selviytyä elämässä vastaan tulevista haasteista. (Koivisto 2011, 41)

Ihmisen yleinen itsetunto jaetaan fyysiseen itsetuntoon, sosiaaliseen itsetuntoon, suoritus itsetuntoon ja emotionaaliseen itsetuntoon. Jokaista näistä osa-alueista voidaan vahvistaa eri menetelmillä. Fyysiseen itsetuntoon liittyy yksilön oma fyysisten ominaisuuksien ja motoristen taitojen tunteminen ja hyväksyminen. Sosiaaliseen itsetuntoon sisältyy yksilön tunne sosiaalisesta selviytymisestä ja suosiosta. Suoritus itsetunto on yhteydessä siihen, miten ihminen tiedostaa omat kykynsä ja taitonsa, sekä miten hän luottaa niihin. Emotionaaliseen itsetuntoon sisältyy omien luonteenpiirteiden ja tunteiden tunteminen sekä niiden hyväksyminen. Nämä itsetunnon osa-alueet ovat yhteydessä toisiinsa, joten itsetunto yhdellä osa-alueella voi vaikuttaa muihin itsetunnon osa-alueisiin. (Koivisto 2011, 42.)

Itsetunnon rakentumisen peruspilareita ovat vuorovaikutussuhteet, perusturvallinen ilmapiiri ja yksilöllisyyden huomioiminen. Itsetunto alkaa ensimmäiseksi rakentua lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa. Tämän jälkeen vuorovaikutus laajenee lasta hoitaviin aikuisiin ja myös kaverisuhteet tulevat tärkeään merkitykseen itsetunnon rakentamisessa. Itsetuntoa vahvistavassa vuorovaikutuksessa on kiinnitettävä huomiota sanalliseen ja sanattomaan vies-

tintään lapsen kanssa. Pääasiassa vuorovaikutuksessa on oltava myönteinen sävy sekä siihen tulisi sisältyä lapsen henkilökohtainen huomiointi. Lapselle annettuun palautteeseen on myös hyvä kiinnittää huomiota. Olisi pyrittävä muistaa antaa positiivista sekä negatiivista palautetta. Negatiivinen palaute olisi hyvä antaa kahden kesken lapsen kanssa ja sen tulisi olla rakentavassa muodossa. (Koivisto 2011, 44–45.)

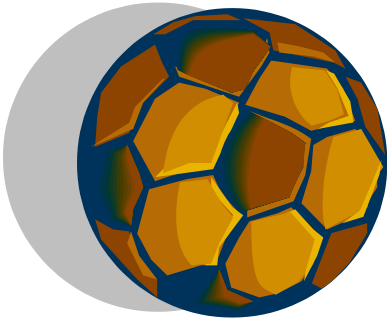
Lähtökohtana yleisen itsetunnon vahvistamisessa on, että lapsi saa vahvistusta omana itsenään, tuntee itsensä rakastetuksi, arvostetuksi ja hyväksytyksi, ilman että hänen täytyy ansaita hyväksyntää suoriutumisella. Aikuisen keinoja tuottaa lapselle näitä tunteita on viestintä ja fyysinen läsnäolo eli kosketus. Nämä osoittavat rakkautta, arvostusta ja hyväksyntää sekä ovat yhteydessä lämpimyteen, miellyttävyyteen ja hyvään oloon. Positiivisia viestejä voivat olla myös hymy, katse, lämminhenkinen tervehdys, nimeltä mainitseminen ja aloitteen tekeminen vuorovaikutukseen. On myös todettu, että sanaton viesti on jopa tehokkaampaa kuin sanallinen viesti itsetunnon vahvistamisessa. Aikuisen vastatessa lapsen sanattomaan viestintään, syntyy aito kohtaaminen lapsen kanssa, sekä siitä jää hyvänolon tunne ja kokemus ymmärretyksi tulemisesta. Lapsen nimen käyttäminen hänelle puhuttaessa tekee viestistä henkilökohtaisen ja yleistä itsetuntoa vahvistavan. Usein lapsiryhmää ohjatessa voi olla vilinää ja huisketta, mutta yleisen itsetunnon vahvistamiseen mahdollisuuksia voi tarjoutua silloinkin kun aikuinen on läsnä tilanteissa, joissa lapset leikkivät ja tekevät itse valitsemiaan asioita. (Koivisto 2011, 45–47.)

Perusturvallisuuden tunne on tärkein edellytys yleisen itsetunnon rakentumiselle. Tällä tarkoitetaan yksilön tunnetta fyysisestä ja psyykkisestä turvallisuudesta. Perusturvallisuuden tunnetta lapsille luo kiireetön, lämminhenkinen, avoin, hyväksyvä ja toista ihmistä arvostava ilmapiiri. Uuden ryhmän aloittaessa ilmapiiri ei muodostu itsekseen, vaan aikuisten on keskityttävä luomaan se. Aikuisen on oltava lasten saatavilla aina kun nämä tarvitsevat aikuista. Tämä tarkoittaa että aikuinen on läsnä henkisesti vuorovaikutustilanteissa, havainnoi lasten tarpeita sekä osoittaa kiinnostusta lasten ajatuksia ja tekemisiä kohtaan. (Koivisto 2011, 48.)

On tärkeää ottaa lapsi huomioon yksilöllisesti. Aikuisen on tunnettava lapset yksilöinä, pystyttävä tiedostamaan mitkä ovat lapsen tarpeet, vahvuudet ja kehittämisen alueet sekä myös pystyttävä erottamaan lapsen luonteenpiirteet ja ominaisuudet joita ei ole tarpeen muuttaa. (Koivisto 2011, 50.)

Säännöt ja rajat auttavat lasta kehittämään hallinnan tunnetta. Lapsen on myös koettava jonkin verran epäonnistumisia, jotta itsetunto ei kehittyisi narsistiseen suuntaan. Aikuiset asettavat lapsen käyttäytymiselle realistisia odotuksia, sääntöjä sekä rajoja. Lapsi oppii tietämään millaista käyttäytymistä häneltä odotetaan ja mitä voi seurata sääntöjen ja rajojen rikkomisesta. Lapsi oppii täten kontrolloimaan omaa käyttäytymistään ja arvioimaan oman käyttäytymisen vaikutuksia. (Koivisto 2011, 54.)

Leikin kehitys

Kontaktileikki

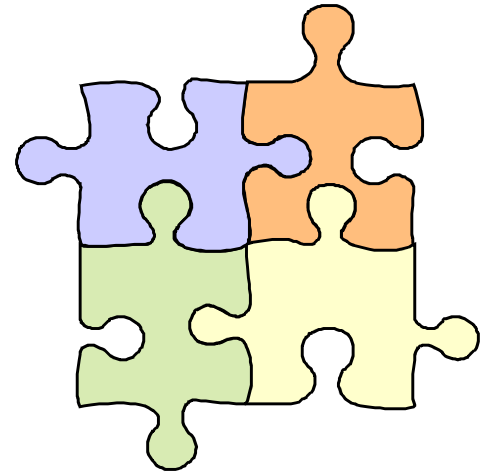
- vuorovaikutuksen kautta oppiminen
- syli, puhe, ilmeet, eleet

Esineleikki

- Lapset tutkivat ympäristöön, ja kokeilevat esineiden ja tavaroiden ominaisuuksia ja muotoja

Symbolileikki

- Kuuluvat esineleikkeihin
- Lapsi korvaa esineitä toisilla ja antaa niille uusia merkityksiä (esim. palikka on auto)

Rakenteluleikki

- Lapsi harjoittelee tilan ja suhteiden ymmärtämistä sekä motorisia taitoja
- Esimerkiksi majan rakennus, lumileikit

Roolileikki

- Yli kolmevuotiaat harjoittelevat suunnitelmallista yhteistoimintaa toisten kanssa
- Lapsi rakentaa minäänsä, tutkii ympäristön ilmiöitä, sekä hyvän ja pahan kysymyksiä

Sääntöleikki

- Liittyy viisivuotiaiden leikkeihin yleensä
- Esimerkiksi muistikortti ja lautapelit

Kuvat: ClipArt/ Pentti & Vättö

Leikki

Mitä on leikki?

Lasten omatoiminen leikki on tilanne, jonka lapset suunnittelevat vähä vähältä itse, ja jossa he voivat toteuttaa omia tavoitteitaan. Lapset päättävät itse mitä tekevät, mistä leikki alkaa ja mihin se loppuu. He myös valitsevat kenen kanssa he leikkivät tai kuka voi osallistua leikkiin. Tätä prosessia lapset oppivat parhaiten osallistumalla yhteiseen leikkiin itseään taitavamman kanssa. Lasten vapaa leikki on erityinen toiminnan muoto, jossa lapset harjoittelevat vuorovaikutusta, keskinäisten suhteiden kehittämistä ja omien tavoitteiden tekemistä. (Helenius & Korhonen 2011, 69.)

Leikissä lapsi myös tutustuu ympäristöönsä, oppii uusia asioita ja jakaa kokemuksiaan tovereiden kanssa. Leikissä ei ole keskeistä lopputulos, vaan leikin tuottama toiminta ja lasten keksimisen ilo. (Nurmi ym. 2009, 57.)

Leikkien avulla voidaan havainnoida lapsen kehitystä. On mahdollista saada tietoa lapsen kielenkäytöstä, tarkkaavaisuudesta, tiedonkäsittelystä ja kyvystä muodostaa erilaisia mielikuvia. Leikkikäyttäytymisessä voidaan havainnoida myös lapsen kognitiivista tyyliä, eli miten lapsi lähestyy sosiaalisia tilanteita ja toimii niissä. Leikki voi toimia apuna tilanteissa, kun pyritään luomaan luottamuksellinen suhde lapseen. Leikki voi ns. vapauttaa ujon ja hiljaisen lapsen, jolloin mm. vuorovaikutus ja lapsen rohkaisu voi helpottua. (Nurmi ym. 2009, 62.)

Leikit alkavat yleensä spontaanisti, mutta lasten välillä voi olla eroja. Yleensä leikki alkaa lapsen tarkastelemalla välineitä, kommentoimalla niitä, järjestelemällä ja asettelemalla niitä haluamallaan tavalla ja kertomalla mitä hän niillä tekee. Jos lapsella on vaikeuksia aloittaa leikkiä toistuvasti, tähän tulisi kiinnittää huomiota. (Nurmi ym. 2009, 63.)

Leikin teemoissa ja roolivalinnoissa voidaan nähdä perinteiset sukupuoliroolit. Tytöt leikkivät mielellään rauhallisia leikkejä, jotka liittyvät usein kotiin tai perheeseen. Tytöt myös pitävät askartelusta, musiikin kuuntelusta ja leluleikeistä enemmän kuin pojat. Poikien suosiossa on vauhdikkaat seikkailu- ja sotaleikit.

Roolileikeissä poikien roolit ovat myös toiminnallisempia kuin tyttöjen. (Nurmi ym. 2009, 63.)

Leikin teemojen valinnoissa ja leikin toimintatavassa voi tulla esille asioita, jotka ovat lapselle erityisen tärkeitä tai koskettavia. Teemojen toistuminen, kaavaomainen leikin kulku, aggressiivinen käyttäytyminen, heikko ristiriitojen sietokyky, tai vähäiset ongelmanratkaisutaidot voivat kertoa, että lapsen käyttäytymisen taustalla voi olla muita pulmia. (Nurmi ym. 2009, 64.)

Leikin kehitys

Kontaktileikit

Leikkiin liittyy puhe, joka sävyttää leikkien luonnetta. Sylileikit rakentavat puheenkehityksen ennakkoehtoja. Helenius ja Korhonen (2011) ovatkin esittäneet teoksessaan kysymyksen, voiko lapsi oppia ollenkaan puhumaan ilman toistuvia hypityksiä, loruja, riimejä, joissa toimintaa sanoitetaan ja tulkitaan kielellisesti. Leikit ovat kulkeutuneet sukupolvelta toiselle, ja siksi niiden sisällöt voivat olla nykyihmiselle vieraita, kuten lorussa ”pappi, lukkari, talonpoika, kuppari, rikas, rakas, köyhä kerjäläinen”. Vaikka mielikuvat eivät ole tuttuja, niin leikki on silti elävää ja uutta. Leikeissä usein puhekieli voi irrota konkreettisista kohteista, jota kutsutaan dekontekstualisoitumiseksi. Nämä virittävät lapsen lähikehityksen vyöhykettä kielen oppimisessa. (Helenius ym. 2011, 70–71.)

Heleniuksen ja Korhosen (2011) lainatessa Erikssonia (1997) kiinnitettiin huomiota rituaalien merkitykseen ihmisten siirtymäriitteinä uusiin vaiheisiin. Sylileikit ovat yksi riitti vauvasta taaperoksi. Erilaisten kontaktileikkien toistaminen mahdollistaa tilanteen ennakoinnin leikkijöiden kesken. Kontaktileikin loppuun liittyy usein loppuyllätys, toisin sanoen turvallisen vaaran kokeminen. Tämä luo ristiriidan ja leikkisän huumorin sekä saa lapsen nauramaan. Yhteisen huomion kohde rakentuu toiminnassa, jossa lapsi on fyysisesti leikin toinen osapuoli. Identiteetin kokemus syntyy kun leikkiin liittyy lapsen nimi ja hän on vaikuttajana vuorottelussa. Kontaktileikin tilanne luo edellytykset jäljittelylle, josta tulee seuraavan kehitysvaiheen oppimisen muoto. (Helenius ym. 2011, 71.)

Vygotskin perinteessä leikin tutkimus on rajattu määrittelemällä leikin olevan toimintaa, joka toteutetaan kuvitteellisessa tilanteessa. Täten ensimmäisten ikävuosien toiminnot olisivat vain leikin esiharjoittelua. (Helenius ym. 2011, 72.)

Esineleikki

Esineleikit sisältyvät eniten alle kolmevuotiaiden leikkitoimintoihin. Leikit ovat yleensä toiminnaltaan lyhyitä, luonteeltaan liikkuvia, ja nopeasti vaihtuvia. (Nurmi ym. 2009, 57.)

Lapsen alkaessa ryömimään ja myöhemmin konttaamaan, hän oppii itsenäisesti pyrkimään paikasta toiseen. Lapsi tutkii ympäristöön suulla ja käsillä. Suu on siis muutakin kuin syömistä varten. Suun avulla lapsi saa paljon tietoa tutkittavasta kohteesta, sen koosta, muodosta, pintavaikutelmista sekä materiaalista. Lasta kiihottaakin halu päästä ottamaan selvää maailman eri kohteista. Pieni lapsi oppii esineitä tutkimalla kytkemään toisiinsa katseen ja käden toiminnan, jotka aiemmin olivat erillään toisistaan. Lapset voivat raapia ja rapsutella kohdetta, sillä heitä kiinnostavat erilaiset painaumat, kohoamat, tupsut ja hapsut. Onkin syytä harkita milloin lasta kielletään ja milloin kiellon sijasta käytetään ohjaavaa kasvatusta, eli nimetään lapsen kokemusta ja selittämällä kohteen olemusta. (Helenius ym. 2011, 72–73.)

Esineet houkuttelevat lasta liikkeelle lähdössä. Esinetoiminnoissa lapset luovat keskinäisiä suhteita ja usein kiistat toisten kanssa syntyvätkin esineistä. Esinetoiminnoissa lapsi harjoittelee jäljittelemään aikuisia. Siitä taidosta tulee tämän ajankohdan oppimisen perusmuoto, jota ilman lapsen puheen kehitys voi vaikeutua. Lapsi rakentaa tietoa kohteista käsittelemällä esineitä. Aikuinen voi täydentää toimintaa antamalla kohteille nimiä ja kulttuurisen merkityksen. (Helenius ym. 2011, 72–73.)

Kasvattajan on tärkeää olla selvillä lapsen kehitysvaiheiden tuomista muutoksista, koska myös aikuinen joutuu muuttamaan omaa rooliaan lapsen kehittyessä. Siirtymät syylistä lattialle, ryömimään ja konttaamaan oppiminen, ja lopulta kävelemisen oppiminen muuttavat lapsen suhdetta ympäristöön ja lopulta myös itseensä. Tässä vaiheessa suhteet alkavat kiinnostaa lasta. (Helenius ym. 2011, 73–74.)

Lapsi tutkii esineiden suhteita toisiinsa, esimerkiksi ottamalla neliön muotoiset palikat ja laittamalla ne taas uudelleen laatikkoon. Lapsi on innokas paikkojen tutkija ja kiertää perimmäisetkin nurkat. Lapsi keksii myös paljon uusia asioita. Tässä vaiheessa aikuisen kiellot kasvavat ja myönteinen ohjaus alkaa vaatia enemmän ammattitaitoa. On muistettava että perheiden välillä on eroja siinä, mitä lapsi saa tehdä ja missä häntä tuetaan. Lapsen oma persoonallisuus muovautuukin ensimmäisen kerran vuorovaikutussuhteissa ympäristöön. (Helenius ym. 2011, 74.)

Lapsen minän eriytymistä edistää kehityksen sosiaalisen tilanteen muutos. Lapsella on enemmän omaa tahtoa, kun hän pääsee liikkeelle ja yrittää mennä sinne mikä häntä kiinnostaa. Pientä taaperoa alkaa kiinnostaa samanlaisuus ja erilaisuus. Lapsi voi esimerkiksi valita kaksi samanlaista kapulaa molempiin käsiinsä. Myös valokatkaisija jossa on kaksi toimintavaihtoehtoa mahdollistaa vastakohtien tutkimisen, samoin kun kaapin ovi: auki ja kiinni. (Helenius ym. 2011, 74.)

Esinetoiminnoissa, jossa lapsi tutkii kahta samanlaista esinettä, on laajempikin merkitys. Esineiden merkitykset tulevat tutummiksi, ja toiminnasta voi syntyä mielikuvia. Kun lapsi on luonut mielikuvan, hän voi myöhemmin valita taas kahdesta eri vaihtoehdosta; toimiako todellisessa tilanteessa vai siirtyäkö toiseen eli kuvitteelliseen tilanteeseen, jossa toimitaan aiemman mielikuvan mukaisesti. Kuvitteellisessa tilanteessa toiminta on leikkiä. Kuvitteluleikin ensimmäiset ilmiöt alkavat todellisten tilanteiden viivästettynä jäljittelynä ilmetä lapsen omassa toiminnassaan. Esineleikit hallitsevat kolmea ensimmäistä ikävuotta vaikka kuvittelu yleistyy toisella ikävuodella. Tässä vaiheessa aikuisen on tärkeää tarkastella lapsen elinympäristöä koska ympäristö on tärkeä kasvatustekijä. (Helenius ym. 2011, 74–75.)

Symbolileikit

Symbolileikit kuuluvat esineleikkeihin. Siirtyminen symboliseen leikkiin tapahtuu yleensä lapsen saavuttaessa toisen ikävuoden. Tälle leikille on ominaista, että lapsi korvaa esineitä toisilla ja antaa niille uusia merkityksiä. Lapsi voi leikkiä esimerkiksi että palikka on auto, ja tikku on lusikka. Nämä symboliset leikit ovat

merkittäviä lapsen emotionaaliselle kehitykselle, koska leikissä lapsi voi muokata ympärillä olevaa todellisuutta omien halujensa ja kiinnostuksensa mukaisesti. Lapsi voi esimerkiksi tehdä tekoja, jotka muuten voivat pelottaa häntä, kuten silittää isoa koiraa. Symbolisten leikkien on havaittu vaikuttavan myös lapsen myöhempään kielitaitoon. Kehitysmuutokset esineleikeissä ovat nopeita ensimmäisten ikävuosien aikana. Esimerkiksi yksivuotias juo tyhjästä kupista, mutta ei tarjoa sitä muille. Kaksivuotias taas kaataa leikisti kuppiin teetä, hämmentää, puhalttaa ja tarjoilee sen sanoen ”varovasti, kuumaa. Myöhemmin esimerkiksi nuket ovat aktiivisia toimijoita lasten leikeissä. Lapsi voi asettaa kupin nuken käteen, eikä suoraan nuken suulle, tai lapsi voi sanoittaa nuken tunteita, kuten ” tää on iloinen”. (Nurmi ym. 2009, 58–59.)

Rakenteluleikit

Rakenteluleikit liittyvät kolmesta seitsemään vuotiaiden leikkeihin. Rakennusleikeissä lapset voivat harjoitella tilan ja suhteiden ymmärtämistä, motoriiikan taitoja, materiaalin tuntemusta, pitkäjänteisyyttä, tarkkaavaisuutta sekä luovuutta. Materiaalina leikeissä voi käyttää Legoja, rakennuspalikoita, tyynyjä, patjoja, peittoja tai huonekaluja. Myös hiekka ja lumi tarjoavat mahdollisuuden rakennella leikkejä. Tämä leikki edellyttää onnistuakseen, että lapsella on perustaidot materiaalinkäsittelyyn, käytettävissä leikkiin sopivia välineitä, ja riittävästi aikaa toteuttaa leikkiä. Kuitenkin vielä kolmevuotiaiden rakenteluleikit ovat kestoaltaan melko lyhyitä, mutta esikouluikäiset voivat viihtyä pitkäänkin leikin parissa. (Nurmi ym. 2009, 59.)

Roolileikit

Roolileikkejä leikkivät yleensä yli kolmevuotiaat lapset. Kolmevuotiaiden roolileikit ovat usein lyhyitä ja he tarvitsevat siinä aikuisen apua. Kolmevuotiailla roolileikkien suunnittelu on vähäistä, mutta esikouluikäiset lapset pystyvät suunnittelemaan roolijakoa ja leikki välineiden valintaa, jo ennen leikin aloittamista. Esikouluikäiset kykenevät myös arvioimaan omaa roolitoteutustaan ja leikin kulua. (Nurmi ym. 2009, 61.)

Lapsen lähestyessä kolmea ikävuotta, tapahtuu usein merkittävä muutos, joka mahdollistaa roolileikkien harjoittamisen. Kielen kehityksen myötä lapsi pystyy

omaksumaan roolin, joka sitoo kuvitteluepisodit loogiseksi samaan ilmiömaailmaan, leikin aiheeseen liittyviksi ketjuiksi. Merkitykselliseksi lapsi kokee, kuka saa ja kuka osaa käyttää esineitä omassa toiminnassaan. Kuvitteluleikkien roolit alkavat ohjalla lapsen toimintoja ja suhteita toisiin lapsiin. Leikki-iässä lapsi pysyy ensimmäistä kertaa liittymään todelliseen suunnitelmalliseen yhteistoimintaan toisen lapsen kanssa. Erilaiset roolit antavat vastavuoroisen toiminnan ohjeen, kuten lääkäri-potilas leikeissä. Leikki ei ole enää sarja mielikuvia, vaan siitä voi muodostua kokonainen tarina leikin kehittyessä pitkäjänteisemmäksi. Rooli leikeissä lapsi rakentaa omaa minäänsä, tutkii ympäristön ilmiöitä sekä hyvän ja pahan kysymyksiä. (Helenius ym. 2011, 75–76.)

Sääntöleikit

Sääntöleikit liittyvät yleensä viisivuotiaiden leikkeihin. Erilaisia sääntöleikkejä on mm. muisti-, kortti-, ja lautapelit. Sääntöleikeissä lasta viehättävät vuorottelu, ja tietty järjestys miten leikissä edetään. Säännöt voivat myös liittyä piha- ja ulkoleikkeihin. Uutena toimintamuotona ovat tulleet erilaiset tietokonepelit varsinkin pojilla. Tietokonepelien pelaaminen voi olla suotuisaa kehitykselle, jos huomioidaan epäsuotuisat tekijät. Vanhempien olisikin hyvä valvoa lapsen käyttämää aikaa pelaamiseen ja pelien sisältöä. Peleistä ei saisi tulla lapsen elämän sisältöä täyttävää toimintaa, vaan lapsen olisi hyvä osallistua monipuolisesti eri leikkeihin. (Nurmi ym. 2009, 61–62.)

Ryhmän kehitysvaiheet

Muotoutumisen vaihe

- Yhteisten toimintatapojen ja sääntöjen laatiminen
- Ryhmänohjaajan rooli korostunut

Kuhertelun vaihe

- Keskustelu runsasta ja avointa
- Jäsenet yksimielisiä

Kiehumisen vaihe

- Kommentoidaan toisten ajatuksia ja eriäviä mielipiteitä
- Erilaisten tunteiden esille tulo

Yhteistoiminnan vaihe

- Aktiivisuus ja innostuneisuus lisääntynyt
- Yhteisymmärrys ja kunnioitus toisia kohtaan lisääntynyt

Luopuminen ja ero

- Voi nostaa esille tunteita
- Voi esiintyä myös eroahdistusta, surua, heikkoutta, helpotusta

Lapsen huomioiminen ryhmän jäsenenä

Toimivan ryhmän piirteitä

Ryhmän avulla opimme monenlaista tietoa. Opimme huomioimaan erilaisia tunteita itsestämme, toisista ihmisistä sekä ympäristöstämme. Itseilmaisun ja kuuntelemisen taito myös kehittyvät. Ryhmän toiminnassa pystymme vahvistamaan itsetuntoamme, oman heikkouden esiin tuomisella ja sen näyttämällä. Saatamme saada myös tietoa omista tunteista ja tarpeista, jotka eivät aiemmin ole tulleet esille. Toimivan ryhmän tarkoitus ja perustehtävä on jäsenille selvä. Ryhmä määrittelee aina uudelleen tavoitteen, ohjelman tai suunnitelman, vaikka se olisikin etukäteen mietitty valmiiksi. Ryhmän jäsenet kuuntelevat toisiaan, pystyvät keskustelemaan avoimesti, sekä voivat ilmaista tunteitaan ja mielipiteitään. Rakentavan kritiikin antaminen ja saaminen kuuluvat toimivan ryhmän toimintaan. Ryhmässä otetaan vastuuta ryhmästä ja sen jäsenistä. Ilmapiiriltään toimiva ryhmä on luonteva, vapaa ja yksilöllisyyttä kunnioittava. (Kaukkila & Lehtonen 2008, 12–13.)

Ryhmän tehtävät

Jokaisella ihmisellä on kokemusta ryhmistä, riippumatta iästämme. Ensimmäinen ryhmä koostuu lapsuuden perheestämme. Kuljetamme ensimmäistä ryhmäkokemusta mukamme myös muissa ryhmissä, vaikka emme tätä itse tiedostaisi, sekä pyrimme muuttamaan tai säilyttämään lapsena saamaamme kokemusta. (Kaukkila ym. 2008, 14.)

Ryhmällä on aina oma tehtävänsä ja tunnetavoite, joka pitää ryhmän koossa. Ryhmätoiminnalla on usein monenlaisia eri tehtäviä, ja ne voivat muistuttaa paljolti perheen tehtäviä. Ryhmän jäsenten hyvinvoinnin huolehtiminen ja tuen tarjoaminen liittyy ryhmän tehtäviin. Myös sosialisatio eli kasvatus, sopeutuminen, kokemusten jakaminen sekä tietojen, taitojen, arvojen, perinteiden ja tapojen siirtäminen ovat osa ryhmän tehtäviä. Tunnetehtävänä on ryhmän jäsenen kasvu, ymmärrys, kehitys, lohdutus, rakkaus ja läheisyys. Ryhmä voi välittää toivoa jäsenilleen. Sanomalla totuutemme, toiset kuulevat sen ja kertovat puolestaan oman totuutensa. Totuuksien kohtaamisessa välittyy toivoa. Toivolla tarkoitetaan kykyä hyväksyä ja ymmärtää toisen totuutta. Ryhmä antaa jäsenil-

leen myös sisältöä arkeen. Ryhmä voi virkistää, rentouttaa, olla pakopaikka, tarjota hyväksymistä, virikkeitä sekä kannustusta. (Kaukkila ym. 2008, 15–16.)

Ryhmän kehitysvaiheet

Ryhmän ajallisia (kronologisia) vaiheita kutsutaan kehitysvaiheiksi. Ajallista kulua kutsutaan myös ryhmän prosesseiksi. Ryhmänohjaajan rooli ja tehtävät vaihtelevat sen mukaisesti, missä kehitysvaiheessa ryhmä on muotoutumassa. (Kaukkila ym. 2008, 24.)

Ryhmän toiminta jakautuu yleensä viiteen eri kehitysvaiheeseen, eli muotoutumiseen, kuherteluun, kiehumiseen, yhteistoimintaan sekä luopumiseen ja eroon. Ohjaajan tunnistessa ryhmän vaiheet, hänen on helpompi suhtautua, järjestää, tukea ja kehittää toimintaa ja ryhmää sen kehitysvaiheiden ja tarpeiden mukaisesti. (Kaukkila ym. 2008, 24.)

Ryhmän tavatessa ensimmäistä kertaa, ryhmä alkaa muotoutua eli ryhmäytyä. Jäsenet alkavat laatia ryhmälle toimintatapoja ja sääntöjä ja selvittää ryhmän tehtäviä. Muotoutumisen vaiheessa ryhmänohjaajan rooli korostuu jäsenten tukeutuessa häneen ja ollessa riippuvaisia hänestä. Tässä vaiheessa ryhmän jäsenet keskustelevalt varovasti, ovat etäisiä ja tarkkailevat toisiaan. Jäsenet myös etsivät omaa rooliaan ja asemaansa ryhmässä. (Kaukkila ym. 2008, 24.)

Ryhmän kuherteluvaiheessa jäsenet rentoutuvat, keskustelevalt enemmän sekä toimivat avoimemmin, ja siten he pääsevalt alkukankeudesta ja varovaisuudestaan. Jäsenet ovat toisistaan kiinnostuneita, innostuneita, vastaanottavaisia sekä avuliaita. Kuherteluvaiheessa jäsenet ovat melko yksimielisiä asioista, eikä ristiriitoja juuri synny. Ryhmään muodostuu me-henki ja myönteisiä tunnereaktioita. Roolit jäsenten välillä ovat selkeytyneet ja ryhmään voi muodostua ns. alaryhmiä, eli pieniä ryhmiä jäsenten välille. (Kaukkila ym. 2008, 25.)

Kiehumisen kehitysvaiheessa kuherruskuukausi on päättynyt. Jäsenet kommentoivat enemmän toisten ajatuksia ja ilmaisevalt eriäviä mielipiteitä, sekä erilaisia tunteita alkaa tulla esiin. Jäsenet voivat kyseenalaistaa ja vastustaa ryhmän tehtävää ja odotuksia. Tässä vaiheessa ryhmään voi muodostua kapinointia ryhmänohjaajaa ja kontrollia vastaan, sekä syntyä klikkejä. Ristiriidoista voi

syntyä väittelyitä ja konflikteja, mitä ei kannata säikähtää. Konfliktit tulisi käsitellä kunnolla, jotta ne puhdistavat ilmaa ja parantavat ryhmän toimintaa. (Kaukkila ym. 2008, 25.)

Yhteistoiminnan kehitysvaihetta kuvaa sanat aktiivisuus ja innostuneisuus. Jäsenet ovat hyväksyneet ja omaksuneet tavoitteet, toimintatavat, sekä myös oman roolinsa ryhmässä. Jäsenet osaavat ja uskaltavat esittää ja käsitellä kritiikkiä, sekä vuorovaikutus jäsenten välillä sujuu hyvin. Jäsenten välillä vallitsee yhteisymmärrys ja kunnioitus toisia kohtaan. Omia tarpeita ja toiveita sovitellaan ryhmän mukaisesti. Jäsenet toimivat tehokkaasti ja luovasti sekä toiminta suuntautuu tavoitteiden toteuttamiseen. Roolit toimivat joustavasti ja rikkautena pidetään jäsenten erilaisuutta. (Kaukkila ym. 2008, 26.)

Luopuminen ja ero tulevat esille kun on aika lopetella ryhmän toimintaa. Tässä kehitysvaiheessa tunteet nousevat jälleen esille. Ryhmän loppuminen voi aktivoita jäsenten aiempia tunteita luopumisen kokemuksista. Pinnalle voi nousta eroahdistusta, surua, heikkoutta ja helpotusta. Jotkut jäsenet voivat jättää ryhmän ennen tätä viimeistä kehitysvaihetta välttyäkseen ikäviltä tunteilta. Tässä vaiheessa voidaan myös sopia jatkotapaamisista, mikä voi myös helpottaa eroahdistusta. (Kaukkila ym. 2008, 24–26.)

Ryhmän muodot

Ryhmiä jaotellaan ja nimetään rakenteen mukaan seuraavasti: suurryhmä, pienryhmä, avoinryhmä, suljettu ryhmä ja täydentäväryhmä. Suurryhmä sisältää yleensä yli 10 jäsentä. Esimerkkinä suurryhmistä ovat koulu luokat ja rippileirit. Pienryhmä voi sisältää vain 2-10 jäsentä. Esimerkkinä tästä on pieni työyhteisö. Avoimeen ryhmään pääsee mukaan kun itse haluaa. Ryhmällä ei ole virallista alkua ja loppua, vaan ryhmän toiminta jatkuu vaikka osallistujat vaihtuisivat kesken kaiken. Esimerkkinä avoimista ryhmistä ovat erilaiset vanhusten kerhot, joihin voi osallistua omien voimavarojen mukaisesti. Suljetussa ryhmässä osallistujat ja tapaamiset ovat ennalta määriteltäviä. Ryhmään ei voi tulla mukaan, vaikka aiempi jäsen lopettaisi ryhmässä käymisen. Esimerkkinä on omais- ja sururyhmät. Täydentävä ryhmässä on määriteltä tietty ryhmäkoko, ja lopettavien jäsenten tilalle otetaan uusia jäseniä ryhmäkoon sallimissa rajoissa. Esimerkki-

nä täydentävistä ryhmistä voi olla erilaiset nonstop-koulutukset tai luennot. (Kaukkila ym. 2008, 17.)

Ryhmiä jaotellaan niiden tarkoituksen mukaan seuraavasti: harrasteryhmä, toiminnallinen ryhmä, keskusteluryhmä, vertaisryhmä, hoidollinen ryhmä ja sururyhmä. Harrasteryhmään osallistutaan oman mielenkiinnon mukaan. Ryhmäläiset voivat esimerkiksi harrastaa runoja tai melontaa. Toiminnallisessa ryhmässä keskitytään konkreettiseen toimintaan ja mietitään yhdessä saatuja kokemuksia. Tavoitteena voi olla itsetuntemuksen, vuorovaikutustaitojen tai elämäntaitojen kehittäminen erilaisen toiminnan kautta. Esimerkkinä voi olla nuorten ruuanlaittoryhmät. Keskustelunryhmään hakeutuvat yleensä samoista asioista kiinnostuneet ihmiset. Esimerkkinä ovat muisteluryhmät tai kirjallisuuskerhot. Vertaisryhmän muodostavat henkilöt, joilla on samanlainen kokemus, elämäntilanne, menetys, tai jokin muu yhdistävä tekijä. Vertaisryhmän esimerkkinä voi olla pienten lasten vanhempien ryhmät, tai sydäninfarktin kokeneiden ryhmät. Hoidollisten ryhmien tarkoituksena on tukea ryhmän jäsenten hoitoa ja selviytymistä. Esimerkkinä voi olla masennukseen sairastuneille suunnattu ryhmä. Sururyhmässä menetyksen kokeneilla jäsenillä on mahdollisuus vaihtaa ajatuksiaan, tunteitaan, kokemuksiaan. Sururyhmä edistää yhteisyyden ja toivon tunteita, sekä tarjoaa tukea ja roolimalleja tilanteesta selviytymiseen. Nämä ovat usein suljettuja, määräkestoisia ja ammatillisesti ohjattuja ryhmiä. Esimerkkinä on itsemurhan tehneiden omaisille suunnatut ryhmät. (Kaukkila ym. 2008, 18–19.)

Ryhmänohjaajan ominaisuudet

Jokainen ryhmänohjaaja on oma persoona omine vahvuuksineen ja heikkouksineen. Ryhmänohjaaja tarvitsee oman persoonan lisäksi seuraavia ominaisuuksia työssä: perustehtävissä pysymistä ja rakenteista huolehtimista, rehellisyyttä, luotettavuutta, vastuuntuntoa, empaattisuutta, oikeudenmukaisuutta, luovuutta, pitkäjänteisyyttä, innostavaa ja kannustavaa otetta, diplomaattisuutta sekä huumorintajua. Opiskelun kautta saa apuvälineitä ryhmän ohjaamiseen, mutta kuitenkin parhaiten oppii käytännön työn kautta, eli ohjaamalla ryhmiä. (Kaukkila ym. 2008, 58–59.)

Ryhmänohjaajan olisi pystyttävä eläytymään toisen ihmisen todellisuuteen empaattisesti ja aistinvaraisesti. Ohjaajan on kuitenkin tiedostettava omat tunteensa, ja pystyttävä toimimaan ammatillisesti eri tilanteissa. Ohjaajan rehellisyyteen liittyy myös aitous ja avoimuus. Jäsenet voivat helposti huomata, jos ohjaajan sanat ja tunteet ovat ristiriidassa keskenään. Avoimuudella ei tarkoiteta itsestä kertomista, vaan avoimuutta kohtaamaan uusia asioita, tuntemattomia ihmisiä ja asioita. Ryhmän ohjaajan tulisi luottaa ryhmän yhteisiin voimavaroihin. Ohjaajan tulisi toimia tasa-vertaisesti ja kunnioittavasti hyväksymällä vastavuoroisuuden ja kunnioittamalla yksityisyyttä. Ohjaajan spontaanisuuden, huumorintajun ja tilannekomiikan kautta voidaan välttyä monelta kiusalliselta tilanteelta ja laukaista ryhmän sisäistä jännitystä. Ryhmän ohjaajan tulee uskaltaa kohdata vaikeita tilanteita ja asioita. Tässä korostuukin ohjaajan hyväksyvä asenne. Ohjaajan omaa työtä helpottaa taito havainnoida ryhmän dynamiikkaa ja prosessia. Ryhmänohjaaja voi viestiä jäsenille selkeästi ja käytännönläheisesti omista havainnoistaan. Ohjaajan tulee kuitenkin perustella näkemyksensä, ja antaa jäsenille aikaa ja tilaa pohtia kuulemaansa. Ohjaajan tulisi välittää toivoa ilman turhia lupauksia, realistisesti. (Kaukkila ym. 2008, 59–62.)

Ryhmänohjaajan tehtävät

Jokainen ohjaaja oppii käytännöntyössä parhaiten milloin on tiukennettava tai löysättävä ns. ohjuksia. Ensimmäisenä ohjaajan tulisi antaa riittävästi aikaa tavoitteille ja jäsenten tutustumiselle. Ohjaaja voi omalla toiminnallaan rohkaista jäseniä tutustumaan toisiinsa, esimerkiksi aloittamalla tutustumiskierroksella tai tutustumisharjoituksella. Tässä vaiheessa ohjaajan tulisi vähentää alkujännitystä ja alkuahdistusta, esimerkiksi sanomalla itse, että häntä jännittää. Seuraavaksi ryhmänohjaajan olisi hyvä herätellä luottamusta ja turvallisuudentunnetta. Luottamuksen rakentaminen jäsenten välille on tärkeää. Tärkeää olisi myös tuoda esille, että ryhmässä puhuttuja asioita ei kerrota muualla. Ohjaajan tehtävä on luoda rajat ja turvallisuudentunne. Kuitenkaan tiukkojen sääntöjen ja rajojen asettamiseen ei kannata kiirehtiä. Ohjaajan liiallinen epävarmuus ja väljyys voivat hajottaa ryhmää, ja saada aikaan arvaamattomia reaktioita. Ohjaajan herkkyys turvallisuuden tunteelle kehittyy kokemuksen myötä, ja saaden myös itselle turvallisen olon ryhmässä. Tämän jälkeen ohjaajan tulisi havainnoida ja

hyväksyä erilaisia tunteita. Tulkintojen tekemistä pitää välttää. Jäsenten rentoutuessa, he alkavat usein puhua omista tunteistaan, ja tämä edistää ryhmän työskentelyä. Myös hiljaisten jäsenten huomioiminen on tärkeää. Ohjaaja voi myös kannustaa tunteiden ilmaisemiseen, mutta ei painostamalla. Ohjaajan tulisi hyväksyä erilaiset tunteet joita ryhmässä ajoittain ilmenee, sekä huolehtia että ryhmässä pystytään tässä hetkessä ja tilanteessa. (Kaukkila ym. 2008, 63–66.)

Ilmapiirin tarkistaminen ajoittain on myös ohjaajan yksi tehtävä, mutta liiallinen leikinlasku voidaan tulkita jonkin puheenaiheen välttelemiseksi. Ohjaajan tulisi pysyä puolueettomana ja neutraalina, eikä mennä mukaan esimerkiksi jäsenten vastakkaisiin mielipiteisiin. Ryhmäohjaajan tulisi antaa ryhmälle tilaa sen sisäisille prosesseille toimimalla rauhallisesti ja kärsivällisesti. Ohjaajan tulee pystyä hillitsemään ja rauhoittamaan, mikäli jäsen tuntee olonsa ryhmässä ahdistuneeksi. Ohjaajan tehtävänä on huolehtia, että jokaisella on mahdollisuus kertoa ajatuksistaan ja ilmaista tunteitaan. Ohjaajan roolina on toimia myös ns. kapellimestarina. Aluksi ryhmän viestintä kulkee ohjaajan kautta, mutta ohjaajan tulee rohkaista jäseniä keskustelemaan keskenään. Ohjaaja voi palauttaa, eli peilauttaa keskustelun jäsenten välille. Ohjaajan olisi hyvä ennakoida ja käsitellä pulmatilanteita. Joskus keskustelu voi mennä ns. lukkoon ja ohjaajan tehtävä on avata tällaisia lukkoja. Hän voi ottaa asiat puheeksi, tai käyttää tilanteeseen sopivaa harjoitusta. Ohjaaja suunnittelee ja ohjaa erilaisia ryhmäharjoituksia. Nämä edistävät ryhmäytymistä ja ryhmän toimintaa yleisesti. Harjoitusten kautta esille tulee aina jotakin uutta, josta voidaan myöhemmin keskustella. Tärkeää on huomioida harjoituksen sopivuus ryhmän luonteeseen ja tarpeeseen. Harjoituksen jälkeen siitä olisi hyvä käydä jäsenten kanssa pieni keskustelu ja pyytää palautetta jäseniltä. (Kaukkila ym. 2008, 66–71.)

Ohjaajan on hyväksyttävä omat heikkoutensa ja epävarmuutensa, sekä tunnistettava niistä johtuvat pelot ja ahdistuksen tunteet. Ohjaaja voi joutua myös toimimaan ns. ryhmän säiliönä. Tällä tarkoitetaan, että ohjaaja ottaa vastaa ja säilyttää jäsenten tarpeita ja tunteita, vaikka ne ei olisikaan helppoja ja kevyitä kannettavana. Ohjaajan käsiteltyä säiliön sisällön, hän palauttaa sisällön takaisin ryhmälle jäsentyneemmässä muodossa, vastaten samalla jäsenten tarpei-

siin. Ohjaajan on kuitenkin huomioitava omat voimavaransa tunteiden ja tarpeiden vastaanottamisessa ettei säiliö täyty tai mene yli. Tällöin apuna voi olla työnohjaus. Ryhmänohjaajan on muistettava, että hän ei ole terapeutti, mikäli kyseessä ei ole terapia ryhmä. Ohjaaja voi kehottaa ja ohjata jäsentä hakemaan tarvittaessa ammatillista apua. (Kaukkila ym. 2008, 71–73.)

Lasten yhteisöllisyys

Kirjassa Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa Merja Koivula esitteli omaa väitöskirjaansa ja tutkimustaan ”Näkökulmia lasten yhteisöllisyyteen ja yhteisölliseen oppimiseen päiväkodissa”. Yhteisöihin kuulumiseen liittyy yhteisöllisyys, joka ymmärretään tunteeksi jäsenten keskinäisestä yhteenkuulumisesta ja merkityksestä toinen toisilleen. Kaikki yhteisöt eivät kuitenkaan ole automaattisesti yhteisöllisiä. Yhteisöllisyys rakentuu ja sitä rakennetaan. Merja Koivula esitteli McMillanin neljä peruselementtiä yhteisöllisyydestä, jotka ovat jäsenyys, vaikuttaminen, integraatio ja tarpeiden tyydytys, sekä jaettu emotionaalinen yhteys. Jäsenyydellä tarkoitetaan yhteisöön kuulumisen tunnetta, tai tunnetta henkilöiden välisestä yhteydestä. Vaikuttaminen on yksilön merkitystä ryhmän kannalta ja myös ryhmän merkitystä yksilölle. Integraatio ja tarpeiden tyydyttäminen on sitä, että yksilön tarpeet tyydyttyvät yhteisön jäsenyyden kautta. Jaettu emotionaalinen yhteys liittyy siihen, että jäsenillä on yhteinen, jaettu historia, yhteistä aikaa ja samanlaisia kokemuksia. (Koivula 2011, 125.)

Lapset oppivat monipuolisesti erilaisia taitoja ja käytänteitä yhteisön jäsenenä ja yhdessä toimiessaan. Lapset myös ohjaavat toistensa oppimista ja toimintaa. Yhteisöllinen oppiminen kuitenkin edellyttää usein lapsen kognitiivisten taitojen hallintaa. Lapsen tulisi ymmärtää maailman olevan toisten kanssa jaettua. Yhteisöllisyyden oppimisen perusedellytys on kyky jakaa ja sanallistaa omaa tietoaan. Lapsen tulisi ymmärtää myös toisen näkökulmia, ja erottaa se omasta näkökulmastaan. Yhteisöllisessä oppimisessa tarvittavana taitona pidetään myös suunnittelua. Tällä tarkoitetaan, että lapset toimivat yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Lapset etsivät ryhmässä omaa paikkaansa ja sopivia leikkikavereitaan kokeilemalla leikkiä useiden lasten kanssa. Leikit saattavat olla lyhytkestoisia. Tutustumisten ja onnistuneiden leikkien myötä alkaa muodostua vakiintuneempia leikkiryhmiä. Näissä vakiintuneimmissa leikkiryhmissä voi korostua

”me-puhe”. ”Me-puheen” kautta lapset voivat tarkoittaa yhteisen toiminnan ja leikkiryhmän lisäksi käyttämiään leluja ja yhteistä historiaa. Yhteinen toiminta vahvistaa lasten välisiä sosiaalisia suhteita ja yhteenkuuluvuudentunnetta. Mitä tärkeämpää leikki on, sitä enemmän lapset myös sitoutuvat leikkiin. Ystävyys-suhteiden syntyminen ilmenee aluksi siten, että ystävykset hakeutuvat toistensa seuraan sekä osallistuvat mielellään yhteiseen toimintaan. Ystävien välillä vuorovaikutus voi olla helpompaa, sillä lapset kokevat, että heitä ymmärretään ja heidät tunnetaan. (Koivula 2011, 126–127.)

Yhteisöllisyyden kehittymisessä on kolme vaihetta. Ensimmäistä vaihetta kutsutaan yhteisöllisyyden etsimisen vaiheeksi. Tässä vaiheessa keskeistä on aikuisjohtoisuus, lapsen oman tilan tarve ja yhteisten leikkien kokeileminen useamman toverin kesken. Toinen vaihe on yhteisöllisyyden piirteiden ilmenemisen vaihe. Tällöin pienryhmät muodostuvat ja toiminta niissä vakiintuu. Syntyy myös ystävyys-suhteita. Lapset alkavat käyttää ”me-puhetta”. Kolmatta vaihetta kutsutaan aidon yhteisöllisyyden vaiheeksi. Tässä vaiheessa yhteisöllisyys pienryhmissä on vakiintunut, ja yhteisöllisyys voi laajentua koko ryhmää koskevaksi. Toimintaan voi muodostua yhteisiä rutiineja, keskinäistä auttamista, sekä konfliktit voivat vähentyä. (Koivula 2011, 128.)

Lasten yhteisöllisyyden kehittymistä tulisi tukea koko toiminnan ajan. Kehittämisessä tulisi kiinnittää huomiota hyvän ilmapiirin rakentamiseen. Kasvattajilla on keskeinen merkitys ilmapiirin rakentamisessa siten, että he toimivat lapsille esimerkkeinä ja malleina, sekä ohjaavat ilmapiirin rakentumista. Ilmapiirin rakentumisessa keskeistä on lasten väliset sosiaaliset suhteet ja hyvä vuorovaikutus. Vuorovaikutusta tarkastellessa tulisi huomioida aikuisten keskinäinen vuorovaikutus, aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus, sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus. Yhteisöllisyyttä edistävänä tekijänä on ystävyys-suhteiden muodostuminen lasten välille. On tärkeää, että lapsella on ryhmässä edes yksi ystävä tai kaveri. Tähän ei voida ketään pakottaa, mutta sitä voidaan tukea ja sen muodostumista helpottaa. Ongelmia ystävyys-suhteiden löytämiselle voi muodostaa lapsiryhmän vaihtuminen kesken kaiken. Tällöin aikuisen tulisi auttaa lasta löytämään paikkansa ryhmässä. Ryhmästä pois lähtevää lasta saatetaan jäädä ikävöimään ryhmässä ja siinä voidaan tarvita aikuisen tukea. Tu-

tustumista voidaan edistää esimerkiksi hauskojen pelien ja leikkien avulla. Ystävyydestä voidaan myös keskustella lapsiryhmässä. Yhteisöllisyyden rakentamisesta voidaan muodostaa ns. ryhmän oma tärkeä juttu, jonka vuoksi kaikki ryhmäläiset toimivat sen edistämiseksi. Lasten kanssa voidaan pohtia millainen on hyvä ryhmä, ja miten ryhmässä käyttäytyään, jotta kaikilla olisi hyvä olla, sekä millaista on olla ryhmässä. (Koivula 2011, 129–131.)

Lasten välinen yhteisöllisyys rakentuu usein toiminnassa ja leikeissä. Aikuisten olisikin hyvä miettiä, onko lapsille varattu tarpeeksi aikaa leikkiä, millainen leikkiympäristö on, millaisia uusia mahdollisuuksia leikkeihin voitaisiin kehittää, ja miten leikkiryhmät muodostuvat. Erittäin tärkeänä pidetään aikuisten mahdollisuutta havainnoida säännöllisesti lasten leikkiä, sekä siihen varattua aikaa. Havainnoin avulla saadaan tietoa esimerkiksi vuorovaikutustaidoista, sosiaalisista suhteista, leikkitaidoista, sekä ylipäätään lasten leikkien kehittymisestä. (Koivula 2011, 131.)

Monikulttuurisuus

Monikulttuurisuus on kulttuurien välistä vuorovaikutusta

Monikulttuurisuuteen voidaan liittää seuraavia osa-alueita: maahanmuuttajat ja heihin liittyvät kysymykset, eri kieliin ja kulttuureihin liittyvät kysymykset, uskonnot ja maailmankatsomukset, sukupuolisidonnaisuus, seksuaalinen suuntautuminen, sosiaaliluokka, syrjäytyminen, vammaisuus

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa on määritelty neljä periaatetta: syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen

Lapselle tulee luoda turvallinen kasvuympäristö hänen taustastaan tai kulttuuristaan riippumatta

Kasvattajan tulee osoittaa arvostusta ja kunnioitusta erilaisia arvomaailmoja kohtaan

Monikulttuurisuuden huomioiminen kerhoissa

Mitä monikulttuurisuus tarkoittaa?

Monikulttuurisuutta voidaan tarkastella monina kulttuureina, niiden välisinä suhteina ja niiden jatkuvana vuorovaikutuksena. Monikulttuurisuudella viitataan aina jollakin tavalla ryhmien välisiin suhteisiin, joten monikulttuurisuus tarkoittaa myös valta- ja vähemmistöryhmien välisiä suhteita että myös vähemmistöryhmien keskinäisiä suhteita. Monikulttuurisuudesta puhuttaessa esiin nousee myös rasismiin, ennakkoluuloihin sekä suvaitsevaisuuteen liittyvät kysymykset. (Paavola 2010, 26–27.)

Monikulttuurisuuskäsitteen rinnalla voidaan käyttää myös termiä interkulttuurisuus. Interkulttuurisuus tarkoittaa aktiivista kulttuurien välistä vuorovaikutusta, joka on toisilta oppimista, mahdollista kulttuurien sekoittumista ja sulautumista. (Paavola 2010, 26–27.)

Monikulttuurisuuteen voidaan liittää seuraavia osa-alueita:

- Maahanmuuttajat ja heihin liittyvät kysymykset
- Eri kieliin ja kulttuureihin liittyvät kysymykset
- Uskonnot ja maailmankatsomukset
- Sukupuolisidonnaisuus
- Seksuaalinen suuntautuminen
- Sosiaaliluokka
- Syrjäytyminen
- Vammaisuus

Näitä osa-alueita tarkasteltaessa on syytä muistaa, että kunkin ryhmän sisällä esiintyy samat ääripäät, jotka ovat löydettävissä myös valtaväestöstä. Monikulttuurisuutta tarkasteltaessa voidaan törmätä stereotyyppiseen ajatteluun, jolloin tietyt kulttuurit ajatellaan muuttumattomina, tiettyyn aikaan ja paikkaan liittyvinä ilmiöinä. Stereotyyppisen ajattelun vuoksi lapsi voidaan nähdä kuin ennalta määriteltynä. Silloin lapsen käyttäytymisestä, oppimisesta sekä myös tulevaisuudesta voidaan tehdä vääränlaisia tulkintoja ja johtopäätöksiä. Siksi olisi syy-

tä muistaa, että jokaisella kulttuurilla on ominaista muuttua, ja muuttumiselle on annettava tilaa ja mahdollisuus. (Paavola 2010, 26–27.)

Kun lapsen käyttäytymistä tarkastellaan stereotyyppisesti vain yhdestä näkökulmasta, voi se olla lapsen kehityksen kannalta haitallista. Uskomukset voivat vaikuttaa myös lapsen arviointiin. On muistettava, että jokainen lapsi on yksilö kulttuurisesta taustastaan riippumatta. (Paavola 2010, 27–28.)

Jotta lapsen kanssa työskentelevä voisi ymmärtää ja arvostaa vuorovaikutuksen lasten ja heidän perheidensä kanssa, pitäisi henkilön tunnistaa myös itseltään sellaiset negatiiviset ennakkoluulot, jotka kohdistuvat jotakin vähemmistöä kohtaan. Ennakkoluuloihin pystyy vaikuttamaan siten, että miettii mistä ne johtuvat ja onko niillä minkäänlaista todellisuuspohjaa nyky-yhteiskunnassa ja työyhteisössä. (Paavola 2010, 28.)

Miksi monikulttuurisuutta tulisi huomioida?

Jo YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa (LOS) on määritelty neljä periaatetta: Syrjimättömyys, Lapsen edun huomioiminen, Oikeus elämään ja kehittymiseen sekä Lapsen näkemysten kunnioittaminen (Unicef 2013. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus?). Lapsen oikeudet koskevat kaikkia lapsia ilman lapsen tai hänen vanhempiansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua. (Eerola-Pennanen 2012, 233.)

Lapselle tulee luoda turvallinen kasvuympäristö hänen taustastaan tai kulttuuristaan riippumatta (Paavola 2010, 68). Kulttuurivähemmistöihin kuuluvalla lapselle on oikeus kasvaa monikulttuurisessa yhteiskunnassa niin, että hän kokee olevansa tasa-arvoinen riippumatta kulttuurisesta taustastaan tai etnisestä alkuperästään (Eerola-Pennanen 2012, 234.). Jos ryhmässä on eri kulttuurista tullut lapsi, on asiasta puhuttava avoimesti. Kun asiasta puhutaan avoimesti, ei siitä synny epävarmuutta tai syrjintää. Jokaiselle lapselle on tärkeää kokea kuuluvansa ryhmään. Jos lapsi tulee syrjityksi, hän saattaa vetäytyä kokonaan ryhmästä ja käyttäytyä huomiota herättävästi tai aggressiivisesti. Aggressiivinen käytös voi johtua usein lapsen kokemasta turvattomuudesta, ja käytös on puo-

lustusreaktio. Tämä saattaa liittyä kiusaamiseen, mikä on valitettavan yleistä päiväkodeissa, kerhoissa ja kouluissa. (Paavola 2010, 68.)

Kiusaaminen kohdistuu yleensä kiusatun erilaisuuteen. Se voi olla lihavuus, erilainen ihonväri, puhetapa tai mikä tahansa poikkeavana pidetty piirre. Tällöin kiusatuksi voi joutua helposti juuri vähemmistölapsi. Kerhoissa ja päiväkodeissa kasvattajien väliintulo saattaa auttaa katkaisemaan kiusaamiskierteen. Jos lapsi on tullut syrjityksi tai kiusatuksi hänen taustojensa takia, on niillä pitkäaikaiset vaikutukset lapsen kehityksessä ja minäkuvassa. Siksi siihen puuttuminen on erityisen tärkeää, eikä kiusaamiselle tai syrjinnälle tule ummistaa silmiään. (Paavola 2010, 68–69.)

Monikulttuurisuus asettaa kasvattajille haasteita sitoutua työskentelyyn monenlaisten lasten kanssa ja samalla tarkastella omaa arvomaailmaansa sekä maailmankuvaansa. Kasvattajan oma arvomaailma ja maailmankuva välittyvät selvästi toiminnan kautta myös lapsille. Kun kasvattaja hallitsee interkulttuurisen osaamisen, pystyy hän omalta osaltaan ehkäisemään vähemmistölapsen syrjäytymistä. Kasvattajan tuleekin osoittaa arvostusta ja kunnioitusta erilaisia arvomaailmoja kohtaan. Ennen kaikkea lapsen näkökulmasta tärkeää on kasvattajan positiivinen asenne lapsen edustamaa kulttuuria ja maailmankuvaa kohtaan. (Paavola 2010, 74–75.) Kasvattajien tulee huomioida, että omalla esimerkillä lapsi oppii arvostamaan toista erilaisuudesta riippumatta ja osoittaa hyväksyntää ja kunnioitusta toista lasta kohtaan (Eerola-Pennanen 2012, 238.).

Vähemmistöryhmän taustatekijöiden tunteminen ja tietäminen auttaa ymmärtämään toista kulttuuria. Kun tuntee toisen kulttuurin ominaispiirteet, voi se auttaa toimimaan arjessa toista kunnioittaen ja arvostaen. (Paavola 2010, 226.) Kaikille lapsille tulee tarjota tasa-arvoiset lähtökohdat ja mahdollisuudet kasvamiseen ja oppimiseen taustastaan riippumatta. Siksi kasvattajien tulee huomioida omassa käytöksessään tasavertainen kohtelu jokaisen lapsen kohdalla. (Paavola 2010, 227.)

Eri kulttuureista tulevia perheitä ja heidän lapsiaan kohdatessa tulee kiinnittää huomiota omassa käytöksessään seuraaviin asioihin: tieto-, tunne- ja käytösosa. Tieto-osaan kuuluu tieto perheen kielestä, ruuista, sosiaalisista tavoista

ja uskomuksista. Tunne-osaan kuuluu myönteinen suhtautuminen erilaisuuteen ja halu ymmärtää sekä ristiriitojen ratkaisukyky. Käytös-osassa näkyy arvostus ja halumme olla loukkaamatta. On myös syytä muistaa, että jokainen perhe on yksilöllinen ja välttää stereotyyppistä ajattelutapaa. Siksi on tärkeää keskustella kyseisen perheen tavoista, toiveista ja kasvatuskäsityksistä. Perheelle tulee kertoa yksityiskohtaisesti ja käytännönläheisesti suomalaisen yhteiskunnan arkisista käytännöistä, koska ne voivat olla vieraita toisesta kulttuurista tulleelle perheelle. Asioiden kertaaminen tulee myös usein tarpeeseen. (Kivijärvi 2012, 249.)

Lähteet

Eerola-Pennanen, P. 2012. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 233-245.

Eriksson, E. & Arnkil, T-E. 2009. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes. Oppaita 60. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2011. Leikin ensi askeleita. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS -kustannus, 67-76.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen.

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2008. Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmänohjaajan taitoa tarvitsevalle. Suomen mielenterveysseura. Helsinki.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Kivijärvi, T. 2012. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 246-259.

Koivisto, P. 2011. Lasten itsetunnon vahvistaminen päivähoiton arjessa. Teoksessa Alila, K. & Parrila, S. (toim). Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006-2010. Ediva, 39-56.

Koivula, M. 2011. Näkökulmia lasten yhteisöllisyyteen ja yhteisölliseen oppimiseen päiväkodissa. Teoksessa Alila, K. & Parrila, S. (toim). Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006-2010. Ediva, 124-137.

Kylmä, J., Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Nurmi, J-E, Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., Ruoppila, I. 2009. Ihmisen psykologinen kehitys. 1. -4. painos. Helsinki: WSOY.

Paavola, H., Talib, M-T., 2010. Kulttuurisuuden moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Juva: Bookwell Oy.

Burkitt J. H. Tiger Touch. The proper keeping of tigers and Maslow's hierarchy of needs.

<http://www.tigertouch.org/documents/hierarchy.pdf> Luettu 18.5.2013.

Ensiapuopas 2013. Hätänumeroon soittaminen.

<http://www.ensiapuopas.com/hatailmoitus.html> Luettu 12.2.2013.

Eriksson, E. & Arnkil, T-E. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes. Oppaita 60

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1 Luettu 3.5.2013

Hätäkeskuslaitos 2013. Milloin soitat 112?

http://www.112.fi/fi/hatanumero_112/milloin_soitat_112 Luettu 12.2.2013.

Koulutusnetti 2011. Lapsi- ja perhetyön perustutkinto.

<http://www.koulutusnetti.fi//index.php?file=465> Luettu 15.2.2013.

Punainen Risti 2013. Ensiapuohjeet.

<http://www.punainenristi.fi/ensiapuohjeet> Luettu 15.2.2013.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Työhyvinvointi foorumi: Työhön perehdyttäminen ja opastus kuormittavuuden hallinnan perustana.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=53630&name=DLFE-7501.pdf Luettu 22.4.2013.

Sosiaaliportti 2013. Lastensuojelun käsikirja.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi->

<FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluntarve/lastensuojeluilmoitus/> Luettu 26.1.2013.

Suomen ev.lut. kirkko 2013. Lastenohjaaja.

<http://evl.fi/EVLfi.nsf/0/625ED50305E45407C225710E00264C98?OpenDocument&lang=FI> Luettu 15.2.2013.

Työturvallisuuskeskus TKK 2013. Työhyvinvoinnin portaat -malli.

http://www.tyoturva.fi/tyoelaman_kehittaminen/tyohyvinvoinnin_portaat/tyohyvinvoinnin_portaat_-malli Luettu 27.4.2013.

Työturvallisuuskeskus TTK 2009. Työhön perehdyttäminen ja opastus – ennakkoivaa työsuojelua.

http://xn--tyturva-b1a.fi/files/800/Tyohon_perehdyttaminen2009.pdf Luettu 27.4.2013.

Unicef 2013. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus?

<http://www.unicef.fi/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus> Luettu 26.1.2013.

Liite 1

Stakes / Arnkil & Eriksson

Huolen puheeksioton ennakointilomake

Lomake on tarkoitettu tueksi tilanteissa, joissa:

- sinulla on huolta lapsesta/nuoresta
- et ole syyssä tai toisesta ottanut asiaa selvästi puheeksi huoltajien kanssa ja
- haluat kehittää huolen ilmaisemista osana työtäsi lasten ja nuorten hyväksi.

Lomakkeessa on kolme osaa:

Ensimmäinen osa A on tarkoitettu täytettäväksi silloin, kun olet valitsemassa tilannetta, jossa aiot kehittää huolenaiheesi puheeksiottamista.

Toinen osa B on tarkoitettu täytettäväksi silloin, kun olet juuri valmistautumassa tapaamaan lapsen/nuoren huoltajan tai huoltajat. Voit käyttää lomaketta myös muiden lapselle tärkeiden aikuisten kanssa.

Kolmas osa C on tarkoitettu täytettäväksi pian tuon tapaamisen jälkeen.

A. Täytettäväksi, kun valitset tilannetta (kysymykset 1–3)

1 a. Perustiedot lapsesta/nuoresta, perheestä (ilman tunnistetietoja)
1 b. Perustiedot sinusta: toimipisteesi, ammattisi
2. Keitä perheenjäseniä tapaat ja mitä teet heidän kanssaan?
3 a. Mistä olet huolissasi lapsen/nuoren tilanteessa?
3 b. Mitä tapahtuu, jos et ota huoltasi puheeksi?
3 c. Mille vyöhykkeelle huolesi sijoittuu? (rastita)
☐ Pieni huoli ☐ Harmaa vyöhyke ☐ Suuri huoli

(Eriksson & Arnkil 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes oppaita 60)

B. Täytettäväksi ennen tapaamista (kysymykset 4–8)

<p>4. Missä asioissa (arviosi mukaan) lapsen/nuoren huoltaja(t) kokee saavansa sinulta tukea? Onko asioita, joissa hän (he) voi kokea sinut uhkaavaksi?</p> <p>Tuki:</p> <p>Uhka:</p>
<p>5a. Mitä voimavaroja lapsessa/nuoressa ja hänen tilanteessaan näet ja mitä voisit niistä kertoa huoltajalle/huoltajille?</p> <p>5b. Mitä sinä ja huoltaja(t) voisitte tehdä tahoillanne ja/tai yhdessä lapsen/nuoren tilanteen parantamiseksi?</p>
<p>6. Miten otat huolesi ja yhteistyötoiveesi esille? Sanoita; mieti vaihtoehtoisia tapoja ilmaista huolesi, se miten kerrot voimavaroista ja ehdotat yhteistyötä.</p>
<p>7a. Ennakoi, mitä tapahtuu puheeksiottamistilanteessa. Kuka reagoi ja miten?</p> <p>7b. Ennakoi, mihin puheeksiottaminen johtaa lähitulevaisuudessa.</p> <p><i>Jos ennakoit, että puheeksiottaminen heikentää mahdollisuuksia huojentaa lapsen/nuoren tilannetta, palaa pohtimaan a) missä todella tarvitset huoltajan/hoitajien apua ja b) miten saat tuon avun; eli sanoita yhteistyötarjoukseksi uudestaan.</i></p>
<p>8. Millainen tila tai aika olisi tällaiselle kohtaamiselle otollinen eli milloin ja missä otat asian puheeksi?</p>

(Eriksson & Arnkil 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes oppaita 60)

C. Täytettäväksi pian tapaamisen jälkeen (kysymykset 9–11)

9. Miten toteutit puheeksiottamisen?
10. Mitkä olivat tunnelmasi puheeksioton a) alla b) aikana c) jälkeen
11a. Katso ennakoitjesi kysymyksessä nro 7. Tapahtuiko niin kuin ennakoit vai jotakin muuta? Koitko jotain yllättävää? 11b. Miltä toiminta lapsen/nuoren tilanteen helpottamiseksi nyt näyttää? Mitkä herättää toiveikkuuttasi? Mikä huolestuttaa edelleen? 11c. Mitä aiot tehdä tämän huolesi vähentämiseksi?

Liite 2

TAULUKKO 1. Työntekijän kokeman lasta/nuorta koskevan huolen vyöhykkeistö

HUOLETON TILANNE	PIENI HUOLI		HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Ei lainkaan huolta.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee.	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä.	Huolta paljon ja jatkuvasti; lapsi/nuori vaarassa. Omat keinot loppumassa.	Huoli erittäin suuri; lapsi/nuori välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa.
		Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin* lisäämisestä.	Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti.	Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti.

* kontrolli = tilanteen hallinnan lisääminen esimerkiksi rajoittamalla jotain epätoivottavaa asiaa.